

Tibɔnyaan ti MATIU ηmee ti na

*Yesu Kristo aayaajatiib ponn ni aayimbil
(Luk 3.23-38)*

¹ Yesu Kristo aamaal ponn ni aayimbil le bi kigban kee ponn ni. U nan ye Uɔɔ David aayaabil la. David mu nan ye Abraham aayaabil.

² Abraham le nan ma Aisak, Aisak mu ma Jakob, Jakob mu ma Juda ni unaabitiib.

³ Juda mu ma Peres ni Sera. Bina aayimbil le nan ye Tamar.

Peres mu ma Hesronn, Hesronn mu ma Ram,

⁴ Ram mu ma Aminadab, Aminadab mu ma Nasonn,

Nasonn mu ma Salmonn,

⁵ Salmonn mu ma Boas. Una aayimbil nan ye Rahab la.

Boas mu ma Obed. Una aayimbil nan ye Ruf la.

Obed mu ma Jese, ⁶ Jese mu ma Uɔɔ David.

David mu ma Solomonn. Una nan ye Yuraya aapuu la, le David kpan u.

⁷ Solomonn mu ma Rehoboam, Rehoboam mu ma Abija,

Abija mu ma Asa,

⁸ Asa mu ma Jehosafat, Jehosafat mu ma Joram, Joram mu ma Usia,

⁹ Usia mu ma Jotam, Jotam mu ma Ahas,

Ahas mu ma Hesehia,

- 10 Hesekia mu ma Manase, Manase mu ma Amonn,
Amonn mu ma Josia,
11 Josia mu ma Jekonia ni unaabitiib buyoonn baadim nan faa bi butɔb ki chuu bi buen Babilon na.
12 Baah chuu bi ki di buen Babilon ni na, nee aapuwɔb le
Jekonia ma Sealtiel, Sealtiel mu ma Serubabel,
13 Serubabel mu ma Abiud, Abiud mu ma Eliakim,
Eliakim mu ma Asor,
14 Asor mu ma Sadok, Sadok mu ma Akim,
Akim mu ma Eliud,
15 Eliud mu ma Eleasar, Eleasar mu ma Matann, Matann mu ma Jakob,
16 Jakob mu ma Josef, u ye Mari aachal na.
Mari mu ma Yesu u bi yin u ke Kristo u ga gaa binib lii na.
17 Abraham yoonn ki yoor kina ki ti saa Ubər David yoonn na nan ye yaajatiib kipiik ni binaa la. David yoonn ki yoor ki ti saa buyoonn baadim chuu bi ki di buen Babilon aatiŋ ni na nan ye yaajatiib kipiik ni binaa la. Buyoonn baadim chuu bi ki di buen Babilon ni na ki yoor ki ti saa Kristo yoonn na nan ye yaajatiib kipiik ni binaa la.

Baah ma Yesu Kristo pu na
(Luk 2.1-7)

- 18 Baah ga nan ma Yesu Kristo na, le bi nan puu ke bi ga di una Mari ki di tii Josef. Baa nan kee kunn u, le bi kan ke u kpa lipuul Uwumbər Aafuur Nyaan pu. 19 Uchal Josef aah ye uninyaan na, le waa ban ke u jinn u inimɔn. U ŋa nlandak ke

u loon ki yii u. ²⁰ Waah dakl tibər ngbaan kina na, le u kan Uwumbər aatuun ubaa tidan ponn ni. Le Uwumbər aatuun ngbaan bui u, “Josef, Ubər David aayaabil, taa yii ke saan joo Mari u li ye aapuu; ba pu? Uwumbər Aafuur Nyaan le tii u lipuul ngbaan. ²¹ U ga maa ubijabo, le aa ga yin u ke Yesu,* ba pu? uma le ga nyan waanib baatunwanbir ni.”

²² Nimina məmək nan ɲa ke ni gbiin Uwumbər aah nan cha waabənabr len pu na ke, ²³ “Usapəon u kaa nyi uja na ga nan dek lipuul ki maa ubijabo, bi ga li yin u ke Imanuel.”† (Imanuel aatataa le ye ke “Uwumbər bi ti chee”.)

²⁴ Le Josef finn ki fii le ki nan ɲa Uwumbər aatuun aah tuk u ke u ɲa pu na, le ki yoor Mari di ɲa upuu. ²⁵ Waa nan doon u chee le u nin ma waajan aabijabo. Le Josef yin u ke Yesu.

2

Bilankpalb bi nyan ni liwipuul wəb na

¹ Bi nan ma Yesu, Betlehem aatin ponn ni la, ki bi Judea aatin ni na, n-yoonn mu Herod ye ubər na. Baah ma Yesu na, le bilankpalb bibaa nyan ni liwipuul wəb ki dan Jerusalem, ² ki nan baa ke, “Baah ma ubo u ye Juu yaab* aabər na, u bi la chee? Ti kan waanmabil liwipuul wəb, le ti dan ke ti nan doon u.”

³ Ubər Herod, ni Jerusalem aatin aanib məmək aah ɲun tibər ngbaan na, le ti muk bi. ⁴ Le u yin Uwumbər aatotoorninkpiib ni Uwumbər aakaal

* **1:21** : Yesu aatataa le ye ke “Uwumbər gaa timi lii”. † **1:23** :

Lik Aisaya 7.14. * **2:2** : Bi nan ki yin Israel yaab ke Juu yaab la.

aaməməkb məmək, le ki nan baa bi, “Bi ga maa Kristo u ga gaa binib lii na la chee?”

⁵ Le bi tuk u, “Betlehem aatiŋ, ki bi Judea aatiŋ ni na; ba pu? Uwumbər aabənabr aah nan ŋmee pu na sɔ:

⁶ ‘Sin Betlehem aatiŋ, ki bi Judea aatiŋ ni na, saa ye kitiwaatiir Judea aatim ponn ni; ba pu? uyidaan ga nyan aa ponn ni, ki ga li ye Uwumbər aanib Israel yaab aayi-daan.’ †

⁷ Le Herod yin bilankpalb ngbaan libɔɔl ni, le ki baa bi, “Liŋmabil ngbaan nan nyan ni bayoonn?” Le bi tuk u. ⁸ Le u tun bi ke bi buen Betlehem, ki tuk bi, “Li cha man ki ti bee ubo ngbaan aabər mbaməm. Ni yaa ti kan u kan, ni gir ni man ki nan tuk mi, aan m mu buen ti doon u.”

⁹ Waah len kina doo na, le bi siir ki cha. Baah siir ki cha na, le bi kan liŋmabil li bi nan kan liwipuul wɔb na loln bi pu nsan, ki ti fuu ubo ngbaan aah bi nin chee na, le ki sil nima chee paacham. ¹⁰ Baah kan liŋmabil ngbaan na, le bi kpa mpopiin sakpen ki mɔɔni. ¹¹ Le bi koo lidichal ngbaan ni, ki ti kan ubo ngbaan ni una Mari. Bi nan gbaan kitiŋ ki doon ubo ngbaan, le ki chuu piir baataakər ki tii u ipiin. Bi nan tii u salmaa, ni tulalee u bi yin u ke frankinsense, ni tulalee u bi yin u ke mir na.

¹² Le Uwumbər nan tuk bi tidan ponn ni ke bi taa ki gir buen ubər Herod chee. Nima pu na, bi nan dii nsan yayan le ki kun.

Josef aah yoor Yesu ki di san buen Ijipt aatiŋ ni pu na

† 2:6 : Lik Maika 5.2.

13 Baah nan chaa kun na, Josef nan kan Uwumbər aatuun tidan ponn ni. Le Uwumbər aatuun ngbaan bui u, “Fiin ki yoor ubo ngbaan ni una ki san buen Ijpt aatin ni, ki ti li bi nima ki kiir bundaln m ga nan tuk si ke aa nya nima na. Ubər Herod ga li ban ubo ngbaan ke u ku u.”

14 N-yaayoonn ngbaan le Josef fii le ki yoor ubo ngbaan ni una kinyeek, ki nyan nima ki buen Ijpt, 15 ki ti bi nima le Herod ti kpo.

Nimina nan ŋa kina ke ni gbiin Uwumbər aah nan cha waabənbr len pu na, ke Uwumbər bui ke, “M yin Maabo ke u nyan ni Ijpt aatin ni.” †

Ubər Herod aah ku mbim pu na

16 Le Herod bee ke bilankpalb ngbaan ŋmann u la. Le u gee liŋuul sakpen, ki cha waajab ku mbijabim bi məmək ye ŋibin ŋilee aabim, ni bi mu kaa fuu kina na, ki bi Betlehem, ni Betlehem aatingbaan ni na. U nan baa bilankpalb ngbaan ke bi kan liŋmabil ngbaan bayoonn. Nima le cha u bee Yesu aabin aah saa pu na.

17 Waah ku mbim ngbaan pu na, le ni gbiin Uwumbər aabənbr Jeremia aah nan len pu na ke,

18 “Bi ŋun kifuuk Rama aatin ni,

ki ye ikpowiil aafuuk la.

Rachel le wii waabim pu,

bi məmək kpo a,

le ubaa aan ŋmaa sən usui.” §

Josef aah di Yesu nyan ni Ijpt aatin ni pu na

19 Ni bi cha le Herod ti kpo. Waah kpo na, le Josef, u nan bi Ijpt aatin ni na, kan Uwumbər

† 2:15 : Lik Hosea 11.1. § 2:18 : Lik Jeremia 31.15.

aatuun tidan̄ ni. ²⁰ Le Uwumbɔr aatuun ngbaan bui u, “Fii ki yoor ubo ngbaan ni una ki gir buen Juu yaab aatin̄ ni. Binib bi nan ban bi ku ubo ngbaan na kpo a.”

²¹ Le u fii ki yoor ubo ngbaan ni una, ki ti fuu Juu yaab aatin̄ ni.

²² Le u n̄un ke Ubɔr Herod aabo Akelaus jin ute aanaan Judea aatin̄ ni. Nima pu na, Josef nan san ijawaan, kaa ban u buen nima. Le Uwumbɔr tuk u tidan̄ ni waah ga li cha nin chee na. ²³ Le u buen kitin̄ kibaa ni, bi yin ki ke Nasaref, ki bi Galilee aatin̄ ni na. Waah n̄a kina na, le ni gbiin Uwumbɔr aabɔnabr aah nan len pu na, ke bi ga yin Yesu ke Nasaref aatin̄ aanii la.

3

Jɔnn u muini binib nnyun ni na aah moon Uwumbɔr aabɔr pu na

(Mak 1.1-8; Luk 3.1-18; Jɔnn 1.19-28)

¹ N-yoonn ngbaan le Jɔnn u muini binib nnyun ni na bi nteersakpiin ni, Judea aatin̄ ni, ² le ki mooni, “Kpeln nimi aabimbin man. Uwumbɔr aanaan peen ni a.” ³ Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya nan len Jɔnn aabɔr ke,

“Unii ubaa bi nteersakpiin ni ki tar ke:

‘Toor Uwumbɔr aasan man,

ki n̄a waasan mu li tok ki tii u.’ ”*

⁴ Jɔnn nan pee kikpalk ki bi nan di laakumii aakor luu ki na, ki di ligbapapaln buu uchan̄ ni. Waajikaar nan ye itoon ni tisiir la. ⁵ Le binib nyan ni Jerusalem, ni Judea aatim mɔmɔk ni, ni Jɔɔdann

* **3:3** : Lik Aisaya 40.3.

aaməol aatingbaan ni, ki dan u chee, ⁶ le ki nan kpiir baatunwanbir tuk Uwumbər. Le Jənn muin bi nnyun ni, Jəodann aaməol ni.

⁷ Le Jənn kan Farisii yaab ni Sajusii yaab† pam dan u chee ke u muin bi nnyun ni. Le u baa bi, “Nimi ijagen aabim, ηma sur nimi ke ni nya ntafadaan mu choo na ni? ⁸ Ni li tun lituln li ga mək ke ni sil kpeln nimi aabimbin na, ⁹ ki taa bui ke niyaaja aah ye Abraham na, nima le ga cha ni nyan ntafadaan ni. M tuk nimi la, Uwumbər ga ηmaa di ηtakpal ηimina kpaln Abraham aayaabitiib, ¹⁰ hali dandana wee Uwumbər toor kichək ke u ti gaa isui. Isui imək kaa lu ηsubil ηi ηan na, u ga gaa i, ki di ηa mmii ni. ¹¹ Mma muini nimi nnyun ni la, ki mək ke ni kpeln nimi aabimbin. Unii u paa ni m pu na jer mi. Maa ηeer m chuu takl waanaatak tii u. Uma le ga nan muin nimi Uwumbər Aafuur Nyaan, ni mmii ni. ¹² U joo waayikpimbik unaal ni, u ti chaar waajikaar, ki ga di njikaabim ηa lipil ni, ki di tigbengbir see mmii mu kaan junn na ni.”

*Waah muin Yesu nnyun ni pu na
(Mak 1.9-11; Luk 3.21-22)*

¹³ N-yoonn ngbaan le Yesu nyan ni Galilee, ki dan Jənn chee, Jəodann aaməol ni, ki ban ke Jənn muin u nnyun ni. ¹⁴ Le Jənn aa kii, le ki len ke, “Ni ηan si le muin mi nnyun ni, le aa ban ke m muin si.”

† **3:7** : Farisii yaab ni Sajusii yaab nan ye Juu yaab bibaa bi aanimbil man ke binib li dii Moses aakaal na. Bi mu aa nan dii nkaal ngbaan mbaməm. Bi nan kpa kigaak la, kaa nan kpa linimbaasaln.

¹⁵ Le Yesu bui u ke, “Kii kina n-yoonn mue. Ni n̄an ke ti n̄a Uwumbər aah ban pu na m̄əmək.”

Le J̄onn kii ki muin u nnyun ni. ¹⁶ Waah muin u doo na, libuul ngbaan ni le Yesu nyan ni nnyun ni. Le kitaapaak chuu piir. Le u kan Uwumbər Aafuur Nyaan sunn ni ki naahn linanjel, ki nan t̄əŋ u pu. ¹⁷ Le u n̄un nneel len paacham ke, “N̄jap̄əən u m̄ gee u na s̄ə. Nnimbil gbiin u.” †

4

Kinimbəŋ aah t̄əŋ Yesu pu na (Mak 1.12-13; Luk 4.1-13)

¹ N-yoonn ngbaan le Uwumbər Aafuur Nyaan cha Yesu buen nteersakpiin ni ke kinimbəŋ ti t̄əŋ u. ² Yesu nan lul buməb nwiin pu ni kinyeek iwiin imonko ilee. Iwiin imonko ilee ngbaan aah jer na, le nkon chuu u. ³ Le kinimbəŋ u t̄əŋni binib na dan u chee, le ki nan bui u, “Aa yaa ye Uwumbər Aajap̄əən kan, bui n̄itakpal n̄imina aan n̄i kpaln̄ tijikaar.”

⁴ Le Yesu bui ki ke, “Ni n̄mee Uwumbər Aagban̄ ni ke, ‘Tijikaar baan̄ja aan n̄maa tii unii liməfal. Liməboln̄ limək nyan ni Uwumbər aaməb ni na le ga tii unii liməfal.’ ”*

⁵ Le kinimbəŋ di Yesu buen Jerusalem, le ki ti di u t̄əŋ Uwumbər Aadichal paab, ⁶ le ki bui u, “Aa yaa ye Uwumbər Aajap̄əən kan, lir ni kitiŋ. Ni n̄mee Uwumbər Aagban̄ ni ke, ‘U ga tuk waatuuntiib ke bi li lik si,

† **3:17** : Lik Aisaya 42.1. * **4:4** : Lik Ikaal 8.3.

le bi ga li joo si biɲaal ni, aataal taa gbeer litak-pal.’ ”†

⁷ Le Yesu bui ki ke, “Ni ki ηmee Uwumbər Aagbaɲ ni ke, ‘Taa təɲ Aadindaan Uwumbər.’ ”‡

⁸ Le kinimbəɲ ki yoor u buen lijool li fək sakpen na paab, le ki ti mək u dulnyaa aanaan məmək, ni mu aanyaan, ⁹ le ki bui u, “Aa yaa gbaan kitinɲ ki pak mi kan, m ga di nimina məmək di tii si.”

¹⁰ Le Yesu bui ki ke, “Kinimbəɲ, li cha. Ni ηmee Uwumbər Aagbaɲ ni ke, ‘Li pak Aadindaan Uwumbər ki dii uma baanja.’ ”§

¹¹ Le kinimbəɲ siir cha u. Le Uwumbər aatuun-tiib dan nan ter u.

*Yesu aah piin waatuln Galilee aatinɲ ni pu na
(Mak 1.14-15; Luk 4.14-15)*

¹² Yesu nan ηun ke bi chuu Jənn ki di ηa kiyondiik ni. Nima le u nan nyan nima ki gir buen Galilee.

¹³ U nan cha Nasaref le ki buen ti kal Kapenaum, kitinɲ ki bi nnyusakpem chee na ni. Ki ye Sebulunn aanib ni Naftali aanib aatinɲ la. ¹⁴ Waah kal nima na, le ni gbiin Uwumbər aabəɲabr Aisaya aah nan len pu na ke,

¹⁵ “Sebulunn aanib ni Naftali aanib aatinɲ
ki bi Jəɔdann aaməɔdapuul, nnyusakpem
wəb,
aan bi yin ki ke Galilee aatinɲ,
ηinibol məmək aabəɲ aah ηmal təb ponn ni nin
chee na,

¹⁶ nima aanib bi bi mbəmbəɔn ni na kan nwiihn sakpiin.

† 4:6 : Lik Ilahn 91.11-12. ‡ 4:7 : Lik Ikaal 6.16. § 4:10 : Lik Ikaal 6.13.

Binib bi bi mbəmbəən ni, ki san nkun ijawaan na, nwiihn woln bi pu.”*

¹⁷ N-yoonn ngbaan ki joo cha le Yesu piin ki mooni binib ke, “Kpeln nimi aabimbin man. Uwumbər aanaan peen ni a.”

*Yesu aah yin bijanbam binaa pu na
(Mak 1.16-20; Luk 5.1-11)*

¹⁸ Yesu nan chuun kpak Galilee Aanyusakpem aagbaan le ki ti kan naabitiib bilee, bi yin ubaa ke Simonn ki dulni u ke Piita, le ki yin unaal ke Andru. Bi nan bi mae kipək nnyun ni. Bi nan ye bijanbam la. ¹⁹ Le Yesu bui bi, “Dii mi man, aan m cha ni ban binib ki nan tii Uwumbər.” ²⁰ Waah len kina na, libuul ngbaan ni le bi siir cha baapər le ki dii u.

²¹ Le u foor siib kpee, le ki ki kan naabitiib bilee, Jems ni unaal Jənn, bi ye Sebedee aajapətiib na. Bi ni bite Sebedee nan bi buŋəb ni, ki bi lenni baapər. Le Yesu yin bi. ²² Libuul ngbaan ni le bi siir cha buŋəb ngbaan ni bite le ki dii u.

*Yesu aah mooni Uwumbər aabər ki cha bibum pək pu na
(Luk 6.17-19)*

²³ Le Yesu bə dii Galilee aatim məmək ni, ki koo mmeen aadir ni, ki tuk binib Uwumbər aabər ki mooni Uwumbər aanaan aabənyaan tee, le ki cha bibum bi kpa iween aabəŋ məmək na, ni binib bimək kaa pəə na pək. ²⁴ Le waayimbil moon Siria aatim məmək ni. Le bi joo ni bibum məmək u chee, binib bi iween aabəŋ joo bi na, ni binib bi tiyayaar joo bi na, ni binib bi ŋibimbik joo bi na, ni binib

* **4:16** : Lik Aisaya 9.1-2.

bi aawon faan na. Le u cha bi məmək pəək. ²⁵ Le kinipaak nyan ni Galilee aatingbaan ni, ni kitiŋ ki bi yin ki ke Ntim Kipiik na ni, ni Jerusalem aatiŋ ni, ni Judea aatingbaan ni, ni Jɔɔdann aamɔɔdapuul, ki dii u.

5

*Binib aah ga ŋa pu ki kan Uwumbər aanyoor na
(Luk 6.20-23)*

¹ Yesu aah kan kinipaak ngbaan na, le u jon ligongoln paab, le ki kal. Le waadidiliib kuun u chee. ² Le u waar uməb ki bui bi ke:

³ Binib bi nyi ke bi ye bigiim Uwumbər wəb na, waanyoor bi bi pu. Bima le yeh Uwumbər aanaan.

⁴ Binib bi kpa mpombiin baatunwanbir pu na, Uwumbər aanyoor bi bi pu; u ga səŋ bisui.

⁵ Binib bi sunn bibaa taab na, Uwumbər aanyoor bi bi pu. Bima le ga li yeh dulnyaa wee.

⁶ Binib bi aanimbil man ke bi li ye bininyaam na, Uwumbər aanyoor bi bi pu. Binimbil ga gbiin.

⁷ Binib bi kpa linimbaasaln na, Uwumbər aanyoor bi bi pu. U mu ga san bi kinimbaak.

⁸ Binib bi dii Uwumbər ni bisui məmək na, waanyoor bi bi pu. Bima le ga kan uma Uwumbər.

⁹ Binib bi par kijaak na, Uwumbər aanyoor bi bi pu. U ga len ke bi ye waabim.

¹⁰ Binib bi ji falaa Uwumbər aasan aadiim pu na, waanyoor bi bi pu.

Bima le yeh uma Uwumbər aanaan.

¹¹ “Binib yaa sii nimi ki ɲa nimi falaa ki mɔln inyamɔn mɔmɔk aabɔɲ ki paan nimi, ki bii nimi, min Yesu pu kan, Uwumbər aanyoor bi ni pu.

¹² Ni li kpa mpopiin sakpen, ba pu? ni ga nan kan tinyoor sakpen paacham. Kina le bi nan ɲa Uwumbər aabɔnabtiib bi nan bi n-yaayoonn na falaa.”

Uwumbər aanib aah naahn n-yaan ni nwiihn pu na

(Mak 9.50; Luk 14.34-35)

¹³ “Nimi maadidiliib le ye dulnyaa wee ni aayaan. N-yaan yaa bii, ki yaa kaa ki mɔ kan, nibaa aa bi ki ga ki ɲmaa ɲa mu aan mu mɔk. Mu aa ki bi tibər tibaa ni. Bi ga di mu kpir la. Le binib ga taa mu pu ki jer.

¹⁴ “Nimi le ye dulnyaa wee ni aawiihn, ni woln binib aanibil. Kitisakpen ki bi ligongoln paab na aan ɲmaa bɔr. ¹⁵ Unii yaa see karyaa kan, waan di lisambil chin u pu. U ga di u tɔɲ tiwan paab la, le u woln kidiik mɔmɔk ponn ni nwiihn. ¹⁶ Ni li bi kina man. Cha binib mɔmɔk kan nimi aawiihn aah wiin pu na, aan bi kan nimi aatunyaan aan ki pak Nite Uwumbər u bi paacham na.”

Uwumbər aakaal aamɔkm

¹⁷ “Ni taa dak ke m dan m nan kuln Uwumbər aakaal ni Waabɔnabr aabɔr. Maa dan ke m nan kuln ti. M dan ke m nan ɲa taah len pu na mɔmɔk chub la. ¹⁸ M tuk nimi mbamɔn la, nkaal ngbaan mubaa aan jer, see mu aah len pu na mɔmɔk ɲa. Buyoonn paacham ni dulnyaa ga li bi na, nkaal ngbaan mɔmɔk ga li beenin bi. ¹⁹ Nima pu na, unii umɔk yii nkaal ngbaan ponn ni siib na, ki mɔk

binib kina na, u ga li ye uwaatiir Uwumbør aanaan ni. Unii umək kii nkaal ngbaan, ki mək binib kina na, u ga li ye unikpaan Uwumbør aanaan ni. ²⁰ M tuk nimi la, nimi aabimbin yaa kaa ñan ki jer Uwumbør aakaal aaməmək ni Farisii yaab* aabimbin kan, naan koo ni Uwumbør aanaan ni.”

Binib taa li gee liñuul

²¹ “Ni ñun ke bi nan tuk n-yaayoonn na aanib, ‘Taa ku unii, ke unii ubaa yaa ku uken kan, bi ga ji u tibør.’† ²² Min le tuk nimi ke unii umək gee liñuul una aabo pu na, bi ga ji u tibør. Unii umək tuk una aabo, ‘Saa bi tibør tibaa ni,’ bibøjirb aaninkpiib ga ji u tibør. Unii umək tuk una aabo ke, ‘Si ujør’ na, u ñeer u koo mmii mu kaan junn na ni. ²³ Aa yaa bi Uwumbør Aadichal ni ki ban aa tii Uwumbør ipiin, ki teer ke aa koo aana aabo ubaa aataani ni kan, ²⁴ di saapiin di bil nima, ki buen ti chuu utaal waahr, aan ki nin gir ni ki nan tii Uwumbør ipiin ngbaan.

²⁵ “Aa ni unii yaa kpa tibør, u ban u di ti buen kooti ni kan, chuu utaal mala aan ni taa kee fuu nima, u taa di si ña ubøjir aañaal ni, ubøjir mu taa di si ña kiyondiik aaninkpel aañaal ni, ke u di si ña kiyondiik ni. ²⁶ M tuk si mbamən la, saan nyan nima ki nan saa buyoonn aa ga pa kooti ni aamombil məmək doo na.”

Kidagook aabør

* **5:20** : Farisii yaab nan ye Juu yaab bibaa bi aanimbil man ke binib li dii Moses aakaal na. Bi mu aa nan dii nkaal ngbaan mbaməm. Bi nan kpa kigaak la, kaa nan kpa linimbaasaln. † **5:21** : Lik Nnyam 20.13; Ikaal 5.17.

27 “Ni ηun ke bi nan tuk n-yaayoonn na aanib, ‘Taa gər kidagook.’ † 28 Min le tuk nimi ke unii umək kan upii aan usui koo u ni kan, u kpaan gər kidagook usui ni la. 29 Aa yaa gee tiwan ke saah gee aanibigiil pu na kan, tiwan ngbaan yaa təη si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Saawan nibaa yaa bee yəli kan, ni soor ni tiwon məmək koo mmii mu kaan junn na ni. 30 Aa yaa gee tiwan ke saah gee aənangii pu na kan, tiwan ngbaan yaa təη si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Saawan nibaa yaa bee yəli kan, ni soor ni tiwon məmək koo mmii mu kaan junn na ni.”

Uja taa jenn upuu

(Matiu 19.9; Mak 10.11-12; Luk 16.18)

31 “N-yaayoonn na aanib nan ki len ke ‘Uja yaa jenn upuu lii kan, u ηmee kigbaη, ki di tii u ki mək ke u jenn u.’ § 32 Min le tuk nimi ke upii yaa kaa gər kidagook kan, uchal yaa jenn u lii kan, u ηa u upiidagoor le na. Uja u yoor baah jenn upii u lii na mu ye udagoor la.”

Naah ga puu tipuur pu na

33 “Ni ηun ke bi nan tuk n-yaayoonn na aanib ke, ‘Taa puu Uwumbər nnyamən pu, ke aa yaa puu Uwumbər kan, ηa saah len pu na.’ 34 Min le tuk nimi: ni taa puu Uwumbər. Ni taa puu paacham mu; ba pu? paacham ye Uwumbər aabərjal la. 35 Ni taa puu kitiη mu; ba pu? kitiη ye Uwumbər aataa aajal la. Ni taa puu Jerusalem mu; ba pu? Jerusalem ye Uwumbər u ye Ubər kpaan na aatiη la. 36 Taa puu aayil; ba pu? saan ηmaa kpeln

† 5:27 : Lik Nnyam 20.14; Ikaal 5.18. § 5:31 : Lik Ikaal 24.1-4.

kiyikpirk kibaa, ki li ye kiyikpipiin, kaan nmaa kpeln kibaa ki li ye kiyikpibɔŋ. ³⁷ Ni po len ke ‘Een’, bee ‘Aayii’. Ni yaa ki kpee nibaa kan, naa njan.”

*Naah ga na binib bi na nimi bakaa na pu na
(Luk 6.29-30)*

³⁸ “Ni njan ke bi nan tuk n-yaayoonn na aanib, ‘Unii yaa chuu lokr aanibil kan, bi chuu lokr u mu yaal. Unii yaa gbaa fenn aanyin kan, bi chuu fenn u mu yaan.’* ³⁹ Min le tuk nimi: unii yaa na si bakaa kan, taa giin u waah na si pu na. Unii yaa faa si aanaangii aataapak kan, aa cha u faa aanaangan aataapak mu. ⁴⁰ Unii yaa ban u di si buen bibɔjirb chee ke u ti gaa saabɔkul kan, tiin u saakekeln mu. ⁴¹ Uja yaa muk si ke aa cheen u mal ubaa kan, cheen u mal bilee. ⁴² Unii yaa mee si tiwan kan, tiin u. Unii yaa ban ke aa pinn u tiwan kan, taa yii.”

*Naah ga na nimi aadim pu na
(Luk 6.27-28, 32-36)*

⁴³ “Ni njan ke bi nan tuk n-yaayoonn na aanib, ‘Li gee aana aabo ki nan saadin.’† ⁴⁴ Min le tuk nimi: ni li gee nimi aadim man, [ki bui binib bi seei nimi na ke, ‘Uwumbɔr na tinyoor na ni pu;’ ki na binib bi nan nimi na tinann,] ki mee Uwumbɔr ki tii binib bi nani nimi falaa ki muk nimi na. ⁴⁵ Ni yaa nani kina kan, ni ga li ye Nite Uwumbɔr u bi paacham na aabim; uma le cha waawiin puur ki woln tiniwanbir ni bininyaam pu, ki cha utaal nu ki tii binib bi njan na, ni binib bi kaa njan na. ⁴⁶ Ni

* **5:38** : Lik Nnyam 21.24; Liifai Yaab 24.20; Ikaal 19.21. † **5:43** : Lik Liifai Yaab 19.18.

yaa gee binib bi gee nimi na baanja kan, ni kpa tinyoor Uwumbør chee ee? Bilampoogaab mu gee binib bi gee bi na la. ⁴⁷ Ni yaa dooni ninaabitiib baanja kan, ni ñan ki jer biken aa? Aayii. Binib bi kaa dii Uwumbør aasan na mu ñani kina la. ⁴⁸ Nima pu na, ni li bi mbaməm, ke Nite Uwumbør u bi paacham na aah bi pu na.”

6

Naah ga tii bigiim ipiin pu na

¹ “Ni li nyi man, ki taa tun nimi aatunyaan binib aanimbil ni, ke bi kan aan ki pak nimi. Ni yaa ñani kina kan, naan kan tinyoor Nite Uwumbør u bi paacham na chee.

² “Aa yaa tii ugiin tiwan kan, taa joo kilonj gbaa ke biñmanñmannim aah ñani pu mmeen aadir ni, ni kitiñ ponn ni, ke binib pak bi na. M tuk nimi mbamən la, bi kan baapal le na. ³ Aa yaa tii ugiin tiwan kan, taa cha aanjanan li nyi aanjanii aah ña pu na. ⁴ Tii u libool ni. Le Aate Uwumbør u kan saah ña pu libool ni na ga pa si binib aanimbil ni.”

Naah ga mee Uwumbør pu na (Luk 11.2-4)

⁵ “Ni yaa mee Uwumbør kan, ni taa mee u ke biñmanñmannim na aah mee u pu na. Bi gee ke bi sil mmeen aadir ni, ni kitiñ ponn ni ki mee Uwumbør, aan binib kan bi. M tuk nimi mbamən la, bi kan baapal le na. ⁶ Sin ma kan, aa yaa mee Uwumbør kan, koo saadiik ni, ki di jaalenj piin, ki mee Aate Uwumbør u bi libool ni na. Le Aate Uwumbør u kan saah ñani pu libool ni na ga tii si tinyoor.

⁷ “Ni yaa mee Uwumbər kan, ni taa len yəl yəl aabər ke binib bi kaa dii Uwumbər aasan na aah len pu na. Bi dak ke bi yaa len sakpen kan, nima le ga cha Uwumbər ηun. ⁸ Ni taa ηani ke baah ηani pu na; Nite Uwumbər nyi naah ban tiwan ni na, naa kee mee u. ⁹ Ni yaa mee Uwumbər kan, bui ke, ‘Tite Uwumbər u bi paacham na, cha binib li san saayimbil.

¹⁰ Saanaan dan.

Bi li ηani saageehn dulnyaa wee ni ke baah ηani paacham pu na.

¹¹ Tiin timi din aawiin aajikaar.

¹² Cha timi aataani ki pinn timi, ke ti mu aah di cha pinn binib bi koo timi aataani ni pu na.

¹³ Taa cha ti kan ntəη.

Nyan timi kinimbəη aajaal ni.

[Si le yeh nnaan, ni mpəən,

ni mpakm n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.’]

¹⁴ “Ni yaa di cha pinn binib baataani kan, Nite Uwumbər u bi paacham na mu ga di cha pinn nimi. ¹⁵ Ni yaa kaa di cha pinn binib baataani kan, Nite Uwumbər mu aan di cha pinn nimi aatunwanbir.”

Naah ga lul buməb pu na

¹⁶ “Ni yaa lul buməb kan, ni taa bii ninimbil wəb ke biηmaηmannim aah ηani pu na; bi bii binimbil wəb ke binib bee ke bi lul buməb. M tuk nimi mbamən la, bi kan baapal la. ¹⁷ Sin ma kan, aa yaa lul buməb kan, finn aanimbil wəb, ki di nkpan ηmir aayil, ¹⁸ aan binib taa bee ke aa lul buməb. Aate Uwumbər u bi libəəl ni na le ga bee. Le Aate

Uwumbør u kan saah ŋa pu libɔɔl ni na ga tii si tinyoor.”

Paacham aawankpal

(Luk 12.33-34)

¹⁹ “Ni taa kuun liwankpal bil dulnyaa wee ni. Idundur ni ŋipulaaleen ga bii ni. Binaayukb mu ga loon koo ni ki nan sun ni. ²⁰ Ni di liwankpal bil Uwumbør do. Idundur ni ŋipulaaleen aan bii li nima. Binaayukb mu aan koo ni nima ki nan sun li. ²¹ Saawankpal aah bi nin chee na, aasui mu bi nima la.”

Tiwon aawiihn

(Luk 11.34-36)

²² “Linimbil ye tiwon aakaryaa la. Aanimbil yaa wiin kan, saabimbin mɔmɔk ga li gbii nwiihn la. ²³ Aanimbil yaa jɔb kan, saabimbin mɔmɔk ga li gbii mbɔmbɔɔn la. Aanimbil li tii si nwiihn na yaa bɔɔn kan, aa bi mbɔmbɔɔn sakpiin ni la.”

Uwumbør ni liwangol

(Luk 16.13; 12.22-31)

²⁴ “Unii ubaa aan ŋmaa li ye dindatiib bilee aanaagbiija; u ga li nan ubaa, le ki gee uken; u ga li si ubaa aachan ni, le ki lik uken fam. Naan ŋmaa dii Uwumbør ni liwankpal mu.

²⁵ “Nima le m tuk nimi ke ni taa cha nimi aalandak muk nimi tiwon aawan pu, ki taa li dak: ‘Ti ga ji ba? Ti ga nyu ba? Ti ga peen ba?’ Limɔfal bi tijikaar baanja pu la aa? Tiwon bi tiwanpeenkaan baanja pu la aa? ²⁶ Lik inyoon i laani paacham na aah bi pu na. Yaa ko tijikaar ki mu aa chee, ki mu aa faa njikaabim fuu ŋipil ni. Nite Uwumbør u bi paacham na le kpiini i. Naa jer i ii? ²⁷ Ni ponn

ni ubaa ga ηmaa muk waalandak aan ki yunn jer Uwumbər aah siin pu na aa?*

²⁸ “Ba pu ni cha ilandak muk nimi tiwanpeenkaan pu? Dakl lik mmopuun aah bi pu na man. Mu aa tun lituln, ki mu aa fik tikokonn. ²⁹ M tuk nimi la, Ubər Solomonn u nan peeni tiwanpeenkaan nyaan na aawanpeenkaan aa nan ηan ke mmopuun aah ηan pu na. ³⁰ Timoor bi din ki ga fe wu mmii fen, le Uwumbər ηa ti mmopuun mu ηan na. Waan tii nimi tiwanpeenkaan aa? Naa gaa Uwumbər ki kii mbaməm la. U ga tii nimi.

³¹ “Nima pu na, ni taa cha ilandak muk nimi, ki taa li dak: ‘Ti ga ji ba? Ti ga nyu ba? Ti ga peen ba?’ ³² Tiwan ngbaan məmək pu le binib bi kaa dii Uwumbər aasan na aanimbil man. Nite Uwumbər u bi paacham na nyi ke ni ban tiwan ngbaan məmək. ³³ Ni li ban Uwumbər aanaan, ni waasanyaan le waahr; le u ga di tiwan ngbaan məmək kpee nimi. ³⁴ Nima pu na, ni taa cha fen u choo na aabər muk nimi. Fen le ni ga fe dak fen aabər. Ni yaa dakl din aabər din kan, ni ηeer kina la.”

7

Ni taa galni binib

(Luk 6.37-38, 41-42)

¹ “Ni taa galn binib, aan Uwumbər mu taa galn nimi. ² Naah galni binib pu na, Uwumbər mu ga galn nimi kina la. Naah tii binib pu na, Uwumbər mu ga giin kina le ki tii nimi. ³ Ba ηa aa lik ki waa lidəchəl li bi aana aabo aanimbil ni na, kaa tee

* **6:27** : Bee “...aan ki di lisanj libaa kpee waafəfk pu uu?”

waa jaatɔlk u bi aayaan ni na? ⁴ Aa tee ŋa kinye ki bui aana aabo, ‘Cha m nyan lidɔchɔl li bi aanimbil ni na,’ ka jaatɔlk bi aayaan ni? ⁵ Sin unmanmann umina, chuu nyan jaatɔlk ngbaan aanimbil ni waahr, aan ki li waa mbamɔm, aan ki nan nyan aana aabo yaan ni lidɔchɔl.

⁶ “Ni taa di tiwan ni bi chain na di tii ibɔ. I ga gir nan junn nimi. Ni taa di nleenyaa di tii igbeer. I ga taa taa mu pu.”

*Naah ga li mee Uwumbɔr pu na
(Luk 11.9-13)*

⁷ “Ni li mee Uwumbɔr man, le u ga tii nimi. Ni li ban Uwumbɔr chee man, le ni ga kan. Ni li kpaar jaalen man, le u ga piir tii nimi. ⁸ Unii umɔk mee Uwumbɔr na, u ga tii u. Unii umɔk ban na, u ga kan. Unii umɔk kpaar jaalen na, u ga piir tii u. ⁹ Tɔ, ubo ubaa yaa mee ute maab kan, u ga di litakpal tii u uu? ¹⁰ U yaa mee u ujan kan, u ga di ukuub tii u uu? ¹¹ Nimi titunwanbirdam yaa tee nyi ipiin i ŋan na ki tii nimi aabim kan, ŋmaninkabaa Nite Uwumbɔr u bi paacham na le aan di tiwan ni ŋan na ki di tii binib bi mee u na aa?

¹² “Nima pu na, naah ban ke binib li ŋani nimi pu na mɔmɔk, ni mu li ŋani bi kina. Uwumbɔr aakaal ni waabɔnabr aabɔr le mɔk kina.”

*Naah ga dii pu na
(Luk 13.24)*

¹³ “Ni li dii mbisamɔb mu kaa waa na. Nsan mu cha mmii mu kaan junn na ni na waa la. Nsan ngbaan aabisamɔb mu waa la. Binib bi dii mu na, bi wiir la. ¹⁴ Nsan mu cha limɔfal li kaa kpa ndoon

na ni na aa waa. Nsan ngbaan aabisamɔb mu aa waa. Binib bi dii mu na aa wiir.”

*Naah ga ɲa pu ki bee binib aabimbin na
(Luk 6.43-44)*

¹⁵ “Ni li nyi binyamɔndam bi ɲmanni ke bi ye Uwumbɔr aabɔnabr na. Bi ɲmanni ke bi ye ipiih, le ki tee ye ɲisapol ɲi ga bii nimi na. ¹⁶ Baatuln pu le ga cha ni bee bi. Bukokom ga ɲmaa lu nkakan aa? Ichakpeejagar ga ɲmaa lu saasaa aa? ¹⁷ Isui imɔk ɲan na ga lu ɲisubil ɲi ɲan na la. Isui i kaa ɲan na ga lu ɲisubil ɲi kaa ɲan na la. ¹⁸ Busub bu ɲan na aan ɲmaa lu ɲisubil ɲi kaa ɲan na. Busub bu kaa ɲan na mu aan ɲmaa lu ɲisubil ɲi ɲan na. ¹⁹ Busub bumɔk kaa lu ɲisubil ɲi ɲan na kan, bi ga gaa bu, ki di ɲa mmii ni. ²⁰ Nima pu na, baah ɲa pu na le ga cha ni bee binɲamanɲmannim bi ɲmanni ke bi ye Uwumbɔr aabɔnabtiib na.”

*Binib bi ga koo Uwumbɔr aanaan ni na
(Luk 13.25-27)*

²¹ “Naa ye binib bimɔk yin mi ke ‘Dindaan, Dindaan’ na le ga koo Uwumbɔr aanaan ni. Binib bi ɲani Nte Uwumbɔr u bi paacham na aah gee pu na le ga koo waanaan ni. ²² Liyaadaal ngbaan le binib pam ga bui mi, ‘Tidindaan, Tidindaan, ti nan nabr Uwumbɔr aabɔr saayimbil pu, ki nyan tiyayaar binib ni, saayimbil pu, ki tun lijnjiir aatun saayimbil pu.’ ²³ Le m ga tuk bi, ‘Nimi titunwanbirdam, maa nyi nimi. Siir m chee man.’ ”

*Bidimaab bilee aabɔr
(Luk 6.47-49)*

²⁴ “Nima pu na, unii umɔk ɲun maabɔr ngbaan ki ɲani kina na, naahn unii u kpa nlan, ki maa

waadiik litakpal pu na. ²⁵ Utaal nun, le nwam nyan, le libuln daar, le ki pee kidiik ngbaan. Kaah si litakpal pu na, le kaa lir.

²⁶ “Unii umək ɲun maabɔr ngbaan, kaa ɲani kina na, naahn unii u kaa kpa nlan ki maa waadiik litambol pu na la. ²⁷ Utaal nun, le nwam nyan, le libuln daar ki pee kidiik ngbaan; le ki lir. Ki lir kookoo la.”

Yesu aapɔɔn

²⁸ Yesu nan len doo. Waah tuk bi tibɔr ti na, le ni gar kinipaak ngbaan. ²⁹ U tuk bi ke unii u kpa Uwumbɔr aapɔɔn na la, kaa tuk bi ke Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb aah tuk bi pu na.

8

Yesu aah cha ukɔndaan pɔɔk pu na (Mak 1.40-45; Luk 5.12-16)

¹ Yesu nan sunn ni ligongoln na taab. Le kini-paak sakpen dii u. ² Le ukɔndaan ubaa dan u chee ki nan gbaan unimbiin ni, le ki doon u ki bui u, “Ndindaan, aa yaa gee kan, aa ga ɲmaa cha m pɔɔk.”

³ Le Yesu taln unjaal, ki meeh u, le ki bui u, “M gee. Aa pɔɔk a.” Libuul ngbaan ni le u pɔɔk. ⁴ Le Yesu bui u, “Li nyi, ki taa tuk unii ubaa. Li cha Uwumbɔr aatotoor chee ki ti di aabaa mək u, ki toor kitork tii Uwumbɔr, Moses aakaal aah len pu na. Nima le ga mək binib ke aa pɔɔk a.”

Yesu aah cha butɔb aajab aaninkpel aatutunn pɔɔk pu na (Luk 7.1-10)

⁵ Yesu nan koo Kapenaum aatinj ni. Le butɔb aajab nkub aaninkpel ubaa dan u chee ki nan ganj u ki bui u, ⁶ “Ndindaan, maatutunn dɔ linampal. Uwon faan ki wu sakpen a.”

⁷ Le Yesu bui u, “M ga dan ki nan cha waaween sɔŋ.”

⁸ Le u bui u, “Ndindaan, maa ŋeer aa dan ndo ki nan koo maadichal ni. Aa yaa po len ke ‘Pɔɔk’ kan, maatutunn ngbaan ga pɔɔk. ⁹ Min mbaa kii maaninkpel aamɔb, ki mu ye butɔb aajab aaninkpel la, le ki bui ubaa, ‘Li cha,’ le u buen; ki bui ubaa mu, ‘Dan,’ le u dan; ki bui maanaagbiija, ‘Ŋa kina,’ le u ŋa.”

¹⁰ Yesu aah ŋun waah len pu na, le ni gar u pam. Le u bui binib bi dii u na ke, “M tuk nimi mbamɔn la, maa kee kan unii ubaa bi Israel yaab ponn ni ki gaa mi ki kii mbamɔm kina. ¹¹ M tuk nimi la, binib pam ga nya ni liwipuul wɔb, ni liwilir wɔb, ki nan kal, ki ji Abraham, ni Aisak, ni Jakob chee tijikaar Uwumbɔr aanaan ni. ¹² Le Juu yaab bi ba ga koo ni na, Uwumbɔr ga chuu nyan bi lipaal mbɔmbɔɔn aah bi nin chee na. Bi ga wii ki ŋmɔ ŋinyin nima chee.” ¹³ Tɔ, le u bui butɔb aajab aaninkpel ngbaan, “Li dii saasan. Saah gaa mi ki kii mbamɔm pu na, ni ŋa kina ki tii si.”

Yesu aah len kina na, libuul ngbaan ni le uninkpel ngbaan aatutunn pɔɔk.

*Yesu aah cha bibum pam pɔɔk pu na
(Mak 1.29-34; Luk 4.38-41)*

¹⁴ Yesu nan buen Piita aadichal ni, le ki ti kan Piita aapuu aana bun ki dɔ kidiik ni. Le uwon ton.

¹⁵ Le Yesu meeh uŋaal. Le uwon səŋ. Le u fii, ki chann u tichann.

¹⁶ Kijook aah joor na, le binib dan Yesu chee, ki joo ni binib bi tiyayaar joo bi na pam. Yesu nan po len tibər baanja la, le tiyayaar ngbaan nyan bi ni. Le u cha bibum məmək mu pəək. ¹⁷ U ŋa kina ke ni gbiin Uwumbər aabənabr Aisaya aah nan len pu na ke, “Uma ubaa le nyan ni iween, ni tibunbunn timi aawon ni.”*

*Binib bi nan ban ke bi dii Yesu na
(Luk 9.57-62)*

¹⁸ Yesu nan kan ke kinipaak ki dii u na wiir sakpen a. Nima pu le u nan tuk waadidiliib ke u ban u puur nnyusakpem la. ¹⁹ Le Uwumbər aakaal aaməməkr ubaa nan dan u chee ki nan bui u, “Uməməkr, m ga dii si, saah cha nin chee na mək.”

²⁰ Le Yesu bui u, “Iŋək kpa yaah koo ibuu i ponn ni na. Inyoon i laani paacham na mu kpa yaadil. Min Unibən Aabo ma aa kpa maah ga doon nin chee na.”

²¹ Le waadidiir ubaa mu bui u, “Ndindaan, m mee si nsan, cha m buen ti sub nte waahr, aan ki nan dii si.”

²² Le Yesu bui u, “Dii mi dandana wee, ki cha bitekpiib sub təb.”

*Yesu aah ŋa pu ki cha kibuj ŋmin na
(Mak 4.35-41; Luk 8.22-25)*

²³ Le Yesu koo buŋəb ni. Le waadidiliib mu dii u. ²⁴ Baah chuun nnyun ni cha na le kibuj ti fii ki bi daar, le tinyunkpenn fii ti ti biin buŋəb pu. Yesu nan də geen. ²⁵ Le waadidiliib dan ki nan gbaa finn

* **8:17** : Lik Aisaya 53.4.

u ki bui u, “Tidindaan, ter timi. Ti ga bee nnyun ni.”

²⁶ Le u bui bi, “Ba ŋa ni san ijawaan? Naa gaa mi ki kii mbaməm.” Le u fii ki kae kibun ni nnyun. Le kibun ni nnyun mək ŋmin chii.

²⁷ Ni nan gar bi pam. Le bi baa tɔb, “Ba aanibol le na? Hali kibun ni nnyun kii waaməb.”

*Yesu aah cha biwaab bilee pɔək pu na
(Mak 5.1-20; Luk 8.26-39)*

²⁸ Le bi fuu nnyusakpem aadapuul, Gadarene yaab aatin ni. Baah fuu nima na le biwaab bilee nyan ni baah sui binib titakpalunn ti ponn ni na, ki tooh u nsan ni. Biwaab ngbaan yaa nan kan unii kan, bi ga gbaa u la. Nima pu na, ubaa aa nan ŋmaa jer nima chee. ²⁹ Baah kan Yesu na, le bi teen ke, “Sin, Uwumbər Aajapɔn, aa ban ba ti chee? Aa dan do ke aa nan ŋa timi falaa n-yoonn aah kaa kee neer buyoonn aa?”

³⁰ Le igbeer i wiir na bi dandar ki chuun ji. ³¹ Le tiyayaar ti bi bijab ngbaan ni na gan Yesu, “Aa yaa nyan timi binib ngbaan ponn ni kan, cha ti ti koo igbeer ngbaan ni.”

³² Le Yesu bui ti, “Li cha man.” Le ti nyan binib ngbaan ni, le ki ti koo igbeer na ni. Libuul ngbaan ni, le igbeer ngbaan məmək san sunn liməgongoln taab, le ki ti koo nnyun ni ki kpo.

³³ Le bijab bi kiir igbeer ngbaan na san buen kitin ni, ki ti tuk binib Yesu aah cha biwaab ngbaan pɔək pu na, ni tibər ngbaan məmək. ³⁴ Kitin ngbaan aanib aah ŋun kina na, le bi məmək dan ki nan tooh Yesu nsan ni. Baah kan u na, le bi gan u ke u nyan baatin ni.

9

*Yesu aah cha uja u aawon faan na pɔɔk pu na
(Mak 2.1-12; Luk 5.17-26)*

¹ Le u gir koo bunɔb ni, ki ki puur nnyusakpem ki kun udo aatinj ni. ² Le bijab bibaa lulin ni uja u aawon faan na likekeln ni Yesu chee. Le Yesu kan baah gaa u ki kii mbamɔm pu na, le ki bui uja u aawon faan na, “Maabo, chuu aabaa, m di cha saatunwanbir pinn si.”

³ Waah len kina na, le Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb bibaa dakl bisui ni ke, “Uja wee sii Uwumbɔr la.”

⁴ Le Yesu bee baalandak, le ki baa bi, “Ba ŋa ni dak ilandak i kaa ŋan na nisui ni? ⁵ Maah len ke m di cha waatunwanbir pinn u na le pɔɔ aan m yaa len ke ‘Fii ki li chuun’ le pɔɔ? ⁶ M ga mɔk nimi ke min Unibɔn Aabo kpa mpɔɔn dulnyaa wee ni ke m di cha pinn titunwanbir.” Waah len kina na, le u bui uja u aawon faan na ke, “Fiin ki yoor saawandookaan ki li chaa kun.”

⁷ Libuul ngbaan ni le uja ngbaan fii ki chaa kun. ⁸ Kinipaak ngbaan aah kan kina na, le bi san ijawaan, ki nyunj Uwumbɔr u tii unibɔn mpɔɔn kina na.

*Yesu aah yin Matiu pu na
(Mak 2.13-17; Luk 5.27-32)*

⁹ Le Yesu siir nima ki buen. Waah cha na, le u kan ulampoogaar ubaa bi yin u ke Matiu. U ka baah gaal lampoo nin chee na. Le Yesu bui u, “Li dii mi.”

Le u fii ki dii u.

¹⁰ Le Yesu ni waadidiliib nan kal Matiu do ki jin tijikaar. Le bilampoogaab ni titunwanbirdam bi

wiir na dan nan jin bi chee tijikaar. ¹¹ Farisii yaab aah kan kina na, le bi baa waadidiliib, “Ba ɲa nimi aamɔmɔkr ji bilampoogaab ni titunwanbirdam chee tijikaar?”

¹² Le Yesu ɲun baah len pu na, le ki bui ke, “Binib bi kpa laafee na aa ban dɔkta, see binib bi bun na le ban dɔkta. ¹³ Uwumbɔr Aagban len ke waa ban ke binib toor kitork baanja ki tii u. U ban ke bi li san tɔb kinimbaak la. * Li cha ki ti bae tibɔr ngbaan aatataa. Maa dan ke m nan yin bininyaam. M dan ke m nan yin titunwanbirdam [ke bi nan kpeln baabimbin.”]

Kimɔlul aabɔr
(Mak 2.18-22; Luk 5.33-39)

¹⁴ Le Jɔnn aadidiliib dan Yesu chee, le ki nan bui u, “Ti ni Farisii yaab lul bumɔb kpakpaayuk la. Ba pu saadidiliib ma aa lulni bumɔb?”

¹⁵ Le u baa bi, “Bicham bi dan bi nan ji ubɔndinn aajim na ga ɲmaa li kpa mpombiin buyoonn upiidinn bi bi chee na aa? Aayii. N-yoonn choo, le bi ga nan chuu nyan upiidinn na bi chee mpɔɔn. N-yoonn ngbaan le bi ga lul bumɔb.”

¹⁶ Yesu nan ki len ke, “Ubaa aan di likekepɔln aageln len libɔkukpokl. U yaa ɲa kina kan, likekepɔln aageln na ga kar libɔkukpokl na. Libɔln ngbaan ga jer njan yaan. ¹⁷ Ubaa mu aan di ndawiin ki di ɲa kilookpok ponn ni. U yaa ɲa kina kan, kilook ngbaan ga puu, ki bii. Ndaan mu ga kpir. Bi ga di ndawiin ki di ɲa kilooɔɔɲ ni la. Le ndaan aan kpir. Kilook ngbaan mu aan bii.”

* **9:13** : Lik Hosea 6.6.

Yesu aah cha upii ubaa pɔɔk aan ki fikr upiibo nkun ni pu na

(Mak 5.21-43; Luk 8.40-56)

¹⁸ Yesu aah bi len kina na, le uninkpel ubaa dan nan gbaan unimbiin ni ki doon u, le ki bui u, “Mbisal kpo a. Dan nan di aanjaal paan u pu, le u ga fikr.”

¹⁹ Le Yesu fii ki dii u. Waadidiliib mu dii u.

²⁰ Le upii u fu tipiir njibin kipiik ni njilee taa door na nan bi nima, ki dan Yesu aapuwoɔb, le ki nan meeh waabɔkul aamɔjuul; ²¹ ba pu? u nan dak usui ni ke u yaa po meeh Yesu aabɔkul kan, u ga pɔɔk.

²² Le Yesu fenn ki kan u, le ki bui u, “Mbisal, chuu aabaa. Saah gaa mi ki kii mbamɔm pu na, nima le cha aa pɔɔk.” Libuul ngbaan ni le u pɔɔk.

²³ Le Yesu fuu uninkpel ngbaan aadichal ni, ki ti koo li ponn ni, ki kan kinipaak nima. Bi nan wii ikpowiil, ki pii njiwul, ki faa kifujuk. ²⁴ Le u bui bi, “Nyan lipaal man. Upiibo ngbaan aa kpo. U geen la.”

Le bi laa u sakpen. ²⁵ Baah nyan kinipaak ngbaan lipaal na, le u koo ni upiibo ngbaan aah bi kidiik ki ponn ni na, le ki ti chuu unjaal, le u fii.

²⁶ Le bi mooni tibɔr ngbaan itingbaan mɔmɔk ni.

Yesu aah likr bijoom bilee aanimbil pu na

²⁷ Yesu nan siir nima. Waah cha na le bijoom bilee dii u, ki tar ke, “David Aayaabil, san timi kinimbaak.”

²⁸ Le u ti koo kidiik ni. Le bijoom ngbaan mu koo ni u chee. Le u baa bi, “Ni pak ke m ga njmaa likr ninimbil aa?”

Le bi kii, “Tidindaan, een.”

²⁹ Baah len kina na, le u meeh binimbil, le ki bui bi, “Naah gaa mi ki kii pu na, ni ɲa kina ki tii nimi.”

³⁰ Le binimbil likr. Le u sur bi mbaməm ke bi taa tuk unii ubaa.

³¹ Le bi buen ki ti joo waayimbil mooni itingbaan məmək ni.

Yesu aah cha ubir pək pu na

³² Bijoom ngbaan aah nyan ni Yesu chee na, le binib bibaa nan joo ni ubir u tiyayaar joo u na.

³³ Le Yesu nyan tiyayaar u ni. Le u len, kaa ki ye ubir. Le ni gar kinipaak ngbaan pam. Le bi len ke, “Taa kee kan kina timi Israel yaab aatiɲ ni.”

³⁴ Le Farisii yaab bui ke tiyayaar aayidaan le tii u mpəɔn ke u nyan tiyayaar binib ni.

Yesu aah san kinipaak ngbaan kinimbaak pu na

³⁵ Yesu nan bə dii ntisakpem, ni ntiwaatiir ni, le ki koo mmeen aadir ni, ki tuk binib Uwumbər aabər, ki mooni Uwumbər aanaan aabənyaan tee, le ki cha bibum bi kpa iween aabəɲ məmək na, ni binib bimək kaa pəɔ na pək. ³⁶ Waah kan kinipaak ngbaan na, le u san bi kinimbaak sakpen; ba pu? bi naahn ipiih i yəl ki də kitiɲ, kaa kpa upihkpaal na la. ³⁷ Le u bui waadidiliib, “Idi biir a, ki wiir. Bidicheeliib ma aa wiir. ³⁸ Nima pu na, ni li mee kisaak Aadindaan man ke u tun ni bidicheeliib bi nan chee waajikaar.”

10

Yesu aakpambalb kipiik ni bilee

(Mak 3.13-19; Luk 6.12-16)

¹ Yesu nan yin waakpambalb kipiik ni bilee ke bi dan u chee, le ki nan tii bi mpəɔn ke bi ti nyan

tiyayaar binib ni, ki cha bibum bi kpa iween aabɔŋ mɔmɔk na, ni binib bimɔk kaa pɔɔ na pɔɔk.

² Waakpambalb kipiik ni bilee ngbaan aayimbil sɔ: njan, Simonn u bi yin u ke Piita na, ni Andru u ye Simonn aanaal na; Jems u ye Sebedee aajapɔɔn na, ni Jɔnn u ye Jems aanaal na; ³ Filip, ni Batolomiu; Tomas, ni Matiu u nan gaal lampoo na; Jems u ye Alfeus aajapɔɔn na, ni Tadeus; ⁴ ni Simonn u nan ban u kuln waatiŋ aadim na, ni Judas Iskariot u ga nan kooh Yesu na.

*Yesu aakpambalb kipiik ni bilee aatuln
(Mak 6.7-13; Luk 9.1-6)*

⁵ Yesu nan tun waakpambalb kipiik ni bilee ngbaan bi ti moon Uwumbɔr aabɔr ki bui bi, “Ni taa buen binib bi kaa ye Juu yaab na aatiŋ ni, ki taa buen Samaria yaab aatiŋ kibaa ni. ⁶ Li cha man Israel yaab bi yenn Uwumbɔr aasan ni na aatim ni, ⁷ ki ti li mooni Uwumbɔr aabɔr ke waanaan peen ni a, ⁸ ki cha bibum pɔɔk, ki li fikr binib bi kpo na, ki cha bikɔndam pɔɔk, ki nyan tiyayaar ni bipɔnib binib ni. Ni kan mpɔɔn, kaa pan nibaa. Ni mu li tii bibum laafee, ki taa li ban tipar. ⁹ Ni taa li joo ŋimombil tikpalɔnn ni, ¹⁰ ki taa li tu lituln, ki taa li joo libɔkul ki kpee naah pee li na pu, ki taa li joo ŋinaatak, ki taa li joo tijaangbar; ba pu? ni ŋan ke ututunn mɔmɔk ji waatuln pu la.

¹¹ “Ni yaa fuu kitiŋ kibaa ni kan, ni li ban uninyaan u ga gaa nimi waadiik ni na, ki li bi nima ki ti saa buyoonn ni ga nan nya nima na. ¹² Ni yaa koo lidichal libaa ni kan, ni doon bi ki bui bi ke Uwumbɔr aanyoor bi bi pu. ¹³ Lidichal ngbaan aanib yaa gaa nimi kan, Uwumbɔr aanyoor ga li bi

bi pu. Bi yaa kaa gaa nimi kan, waanyoor aan li bi bi pu. ¹⁴Lidichal libaa aanib, bee kitin kibaa aanib yaa kaa gaa nimi, ki yaa kaa kii nimi aabər kan, ni nyan nima ki kpaar nitaa aatatan ki lii nima. ¹⁵M tuk nimi mbamən la, bundaln Uwumbər ga nan ji binib tibər na, binib ngbaan aatafadaan ga jer Sodom ni Gomora aatim aanib aatafadaan.”

*Binib aah ga ŋa Yesu aanib falaa pu na
(Mak 13.9-13; Luk 21.12-17)*

¹⁶“M ga tun nimi, ni ti moon Uwumbər aabər. Ni ga li bi ke ipiih i bi ŋisapol aakaasisik ni na la. Ni li kpa nlan ke iwaa aah kpa nlan pu na, ki li bi suuna ke ŋinanjel aah bi pu na. ¹⁷Ni li nyi man. Bi ga nan chuu nimi ki ji nimi tibər, ki gbaa nimi ŋinaalab mmeen aadir ni. ¹⁸M pu, le ntim aaninkpiib ni bibər b ga ji nimi tibər. Le ni ga tuk Juu yaab, ni bi kaa ye Juu yaab na tibənyaan tee. ¹⁹Bi yaa chuu nimi kan, ni taa baa nisui ni ke ni ga len kinye; n-yoonn ngbaan yaa nan fuu ni kan, Uwumbər Aafuur Nyaan le ga tuk nimi naah ga len pu na; ²⁰naa ye nimi le ga len, Nite Uwumbər Aafuur Nyaan le ga cha ni len.

²¹“Binib ga di binaabitiib ŋa binib aajaal ni, ke bi ti ku bi. Tetiib mu ga di baabim ŋa binib aajaal ni, ke bi ti ku bi. Binib mu ga yii bitetiib ni binatiib, ki cha binib ku bi. ²²Le binib məmək ga li nan nimi m pu. Unii umək jin limər ki dii mi ki ti saa liməfal aadoon na, uma le ga ŋmar. ²³Bi yaa ŋa nimi falaa kitin kibaa ni kan, ni san buen kitin kiken ni. M tuk nimi mbamən la, buyoonn min Unibən Aabo ga nan gir ni na, naan kee bə dii Israel yaab aatim məmək ni, ki doo.

24 “Unii u bae mbaem na aa jer waaməməkr. Unaagbiiija ubaa mu aa jer udindaan. 25 Unii u bae mbaem na yaa bi ke waaməməkr aah bi pu na kan, cha unimbil gbiin kina. Unaagbiiija yaa bi ke udindaan na kan, cha unimbil gbiin kina. Bi yaa yin udichadaan kinimbəŋdaan kan, baan yin waachiln ni aanib mu kinimbəŋdam aa?”

Ni li san Uwumbər baanja

(Luk 12.2-7)

26 “Ni taa san binib ijawaan man. Tibəbərkaan məmək ga kpiir. Tibər timək bəə na, ti ga nyan mpaan pu. 27 Maah tuk nimi tibər ti libəəl ni na, ni li mooni ti binib ni. Maah loon tibər ti nitafal ni na, ni li mooni ti lipaal. 28 Ni taa san binib ijawaan man. Bi ga ŋmaa ku nimi aawon baanja la. Baan ŋmaa ku nimi aawiin. Ni li san Uwumbər u ga ŋmaa bii tiwon ni nwiin məmək mmii mu kaan junn na ponn ni na. 29 Bi kooh iyaar ilee janjan ubaa la. Nite Uwumbər yaa kaa kii kan, uyaar ubaa aan lir ni kitiŋ. 30 Uwumbər nyi nimi aayikpir aakahm. 31 Nima pu na, ni taa san ijawaan man. Ni jer iyaar pam.”

Len binib aanimbil ni ke aa ye Yesu yoo la

(Luk 12.8-9)

32 “Unii umək len binib aanimbil ni ke u ye miyoo na, m mu ga len Nte Uwumbər u bi paacham na aanimbil ni ke udaan ngbaan le ye miyoo. 33 Unii umək len binib aanimbil ni ke waa ye miyoo na, m mu ga len Nte Uwumbər u bi paacham na aanimbil ni ke udaan ngbaan aa ye miyoo.”

*Binib bi dii Yesu na, ni bi kaa dii u na aa kpa
kimɔbaan*

(Luk 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ “Maah dan dulnyaa wee ni na, ni taa dak ke nima le ga cha binib mɔmɔk li kpa kimɔbaan. M pu, le butɔb ga li bi. ³⁵ M pu, uja ga kpak ute kinikpakpak, usapɔɔn mu ga kpak una, upii mu ga kpak uchapii. ³⁶ Unii aadim ga li ye waachiln ni aanib la.*

³⁷ “Unii umɔk gee ute, bee una ki jer mi na, waa ɲeer u le ye maadidiir. Unii umɔk gee ujaɔɔn, bee ubisal ki jer mi na, u mu aa ɲeer u le ye maadidiir.

³⁸ Unii umɔk kaan yoor waadɔpuinkoo ki dii mi na kan, waa ɲeer u le ye maadidiir.

³⁹ “Unii yaa kaa kii ke u kpo m pu kan, waamɔfal ga bee yɔli la. Unii yaa kpo m pu kan, u ga kan limɔfal li kaa kpa ndoon na.”

Uwumbɔr aah ga pa binib pu na

(Mak 9.41)

⁴⁰ “Unii yaa gaa nimi maanib kan, u gaa mi le na. Unii yaa gaa mi kan, u gaa Uwumbɔr u tun ni mi na le na. ⁴¹ Unii yaa gaa Uwumbɔr aabɔnabr kan, waah ye Uwumbɔr aabɔnabr na pu le cha u gaa u, nima na, u ga kan Uwumbɔr aabɔnabr aapal. Unii yaa gaa uninyaan kan, waah ye uninyaan na pu le cha u gaa u, nima na, u ga kan uninyaan aapal. ⁴² M tuk nimi mbamɔn la, unii umɔk tii maadidiir waatiir ubaa nnyunyunkoo baanja na kan, waah ye maadidiir pu na le cha u tii u, nima na, u ga kan tiyaapar.”

* **10:36** : Lik Maika 7.6.

11

*Jønn aah tun ni waadidiliib Yesu chee pu na
(Luk 7.18-35)*

¹ Yesu aah tuk waadidiliib kina ki ti doo na, le u siir nima, ki buen ti moon Uwumbør aabør itingbaan ni.

² Le Jønn u muini binib nnyun ni na bi kiyondiik ponn ni ki ηun Yesu Kristo aah tun pu na. Le u tun ni waadidiliib u chee ³ ke bi ti baa u ke u ye unii u Uwumbør aabønabtiib nan len ke u ga dan na aan waa ye? Bi li ban uken aa?

⁴ Le Yesu bui bi, “Gir buen Jønn chee ki ti tuk u naah ηun pu na, ni naah kan pu na: ⁵ ke m likr bijoom aanimbil, ki cha biwəb, ni bikəndam, ni bitafakpaab pəək, ki fikr binib bi kpo na nkun ni, ki tuk bigiim Uwumbør aabənyaan tee. ⁶ Unii u kaa joo mi beeni na, Uwumbør aanyoor bi u pu.”

⁷ Le Jønn aadidiliib ki gir buen u chee. Baah cha na, le Yesu len kinipaak ngbaan chee Jønn aabør ke, “Naah nan buen Jønn chee nteersakpiin ni na, ni nan buen ni ti kan ba? Lipul li libuln fiini li na aa? Aayii. ⁸ Ni nan buen ni ti kan ba? Uja u pee tiwanyaan na aa? Aayii. Binib bi pee tiwanyaan na bi bibərb aadichal ni la. ⁹ Ni nan buen ni ti kan ba? Uwumbør aabənabr aa? Mbamən, m tuk nimi la, ni nan kan unii u jer Uwumbør aabənabr na. ¹⁰ Ni ηmee Uwumbør Aagbaη ni ke Uwumbør bui ke, ‘Maatutunn sə. M tun ni u ke u loln ni nsan ki nan toor nsan ki siin si.’* Jønn le ye ututunn ngbaan. ¹¹ M tuk nimi mbamən la, baa kee ma unii ubaa u jer Jønn u muini binib nnyun ni na. Le

* **11:10** : Lik Malakai 3.1.

unii u ye uwaatiir Uwumbør aanaan ni na jer Jønn. ¹² Buyoonn Jønn nan fuu ni ki nan saa dandana na, le binib aanibil man ke bi ti koo Uwumbør aanaan ni, le ki koo mpøøn pu. ¹³ Uwumbør aakaal ni waabønabr aaliin nan len Uwumbør aanaan aah ga li bi pu na, ki nan saa Jønn aayoonn. ¹⁴ Ni yaa ban ke ni pak baah nan len pu na kan, ni ga bee ke Jønn ye Uwumbør aabønabr Elaija u bi nan len ke u ga fuu ni na la. ¹⁵ U kpa litafal u ŋun na kan, u ŋun.

¹⁶ “M ga di ba ŋan dandana aanib ngbaan? Bi bi ke mbim mu ka kinyan ni ki bui biŋeen aatotiib, ¹⁷ ‘Ti pii ŋiwul tii nimi, le naa saar. Ti wii ikpowiil, le naa kaani.’ ¹⁸ Dandana aanib ngbaan mu bi kina la; Jønn dan ki nan lulni buməb, kaa nyu ndaan, le bi len ke u kpa kinimbəŋ. ¹⁹ Min Unibən Aabo dan le ki ji ki nyu, le bi len ke m ye upusakpi-indaan ki ye udanyur, ki jønni bilampoogaab ni titunwanbirdam. Tə, nlan aah tun pu na le mək ke mu ŋan.”

*Binib bi kaa kpeln baabimbin na aabər
(Luk 10.13-15)*

²⁰ N-yoonn ngbaan le Yesu piin ki bi len ki kae ntim mubaa aanib. U nan tun lijnjiir aatun pam ntim ngbaan ponn ni, le baa kpeln baabimbin. Nima le cha u kae bi. ²¹ U nan len ke, “Korasinn aatiŋ aanib, tibəbir bi ni pu. Betseda aatiŋ aanib, tibəbir bi ni mu pu; ba pu? m yaa ba nan tun lijnjiir aatun Taya aatiŋ ponn ni, ni Saidonn aatiŋ ponn ni ke maah tun ni ponn ni pu na kan, bi ba ga kpeln baabimbin ni yunn a, ki li pee tiwan-peenkaan ni saak kuub na, ki di nfatan puk biyil,

aan ki mək ke bisui bii baatunwanbir pu. ²² M tuk nimi la, bundaln Uwumbər ga ji binib tibər na, nimi aatafadaan ga jer Taya ni Saidonn aatim aanib aatafadaan. ²³ Nimi Kapenaum aatiŋ aanib, bi ga yoor nimi paacham aa? Aayii. Bi ga sunn nimi kitekpiitiŋ ni; ba pu? m yaa ba nan tun lijinjiir aatun Sodom aatiŋ ponn ni ke maah tun ni ponn ni pu na kan, kitiŋ ngbaan ba ga li bi ki nan saa dandana wee. ²⁴ M tuk nimi la, bundaln Uwumbər ga ji binib tibər na, nimi aatafadaan ga jer Sodom aatiŋ aanib aatafadaan.”

*Dan Yesu chee man ki kan lifuur
(Luk 10.21-22)*

²⁵ N-yoonn ngbaan le Yesu bui ke, “Nte Uwumbər, u ye paacham ni taab Aadindaan na, aa bər tibər timina bilankpalb ni binimbiwolm, le ki di mək chapəntiib, nima pu le m pak si. ²⁶ Nte, saageehn le na, nima le cha aa ŋa kina.

²⁷ “Tə, Nte Uwumbər le tii mi tiwan məmək. Ubaa aa nyi min Uwumbər Aajapəən, see Nte Uwumbər. Ubaa mu aa nyi Nte Uwumbər, see min Ujapəən. Binib bi m ban ke m di Uwumbər mək bi na, bi mu nyi u.

²⁸ “Nimi bimək tun lituln ki ti bak na, dan m chee man, le m ga tii nimi lifuur. ²⁹ Gaa maatuln man, ki bae mbaem m chee; m bi suuna, ki sunn mbaa taab. Ni ga kan lifuur; ³⁰ ba pu? maaməkm aa pəə. Maatuln mu aa nyuun.”

12

*Juu yaab aakpaakool daal aabər
(Mak 2.23-28; Luk 6.1-5)*

¹ N-yoonn ngbaan le Yesu ni waadidiliib bɔ dii kisaak kibaa ponn ni, Juu yaab aakpaakool daal. Nkon nan joo waadidiliib, le bi piin ki bi chur tijikaar ki geei ki per ki ηmɔ. ² Le Farisii yaab kan baah ηani pu na, le ki bui Yesu, “Lik saadidiliib aah ηani pu na. Timi aakaal aa kii ke bi ηa kina likpaakool daal.”

³ Le u baa bi, “Naa karn Ubɔr David aah nan ηa pu na aa? Nkon nan joo u ni waanib. ⁴ Le u koo Uwumbɔr Aadichal ni. Le u ni bi ηman Uwumbɔr aaboroboro. Baah ηman boroboro ngbaan na, le bi bii Moses aakaal mu len ke Uwumbɔr aato-toorb baanja le ga ηmɔ boroboro ngbaan na. ⁵ Tɔ, likpaakool daal mɔmɔk Uwumbɔr aatotoorb bi bi waadichal ni na mu bii likpaakool daal aakaal, le ubaa aa galni bi. Naah kee karn kina Nkaal aagban ni ii? ⁶ M tuk nimi la, unii u jer Uwumbɔr Aadichal na bi do. ⁷ Uwumbɔr Aagban len ke waa ban ke binib toor kitork baanja ki tii u. U ban ke bi li san tɔb kinimbaak.* Ni yaa ba nyi iliin ngbaan aatataa kan, naa ba ga galn binib bi kaa kpa taani na. ⁸ Tɔ, min Unibɔn Aabo le ye likpaakool daal mu Aadindaan.”

*Yesu aah cha uja u aajaal faan na pɔɔk pu na
(Mak 3.1-6; Luk 6.6-11)*

⁹ Le u siir nima, ki koo baameen aadiik ni. ¹⁰ Le uja u aajaal faan na bi nima. Le bi ban ke bi galn Yesu, le ki baa u, “Timi aakaal kii ke unii li tei bibum likpaakool daal aa?”

¹¹ Le u baa bi, “Ni ponn ni ubaa yaa kpa upiih ubaa aan u yaa lir liboln ni likpaakool daal kan,

* **12:7** : Lik Hosea 6.6.

saan nyan u uu? ¹² Unibɔn aa jer upiih ii? Nima le mɔk ke timi aakaal kii ke ti ɲani ni ɲan na likpaakool daal.” ¹³ Waah len kina na, le u bui uja u aanjaal faan na, “Talɔn aanjaal.”

Le u talɔn unjaal. Le mu naar, ki pɔɔk ke muken na. ¹⁴ Le Farisii yaab nyan lipaal, le ki kpokl baah ga ɲa pu ki ku Yesu na.

Ututunn u Uwumbɔr lee u na aah bi pu na

¹⁵ Yesu nan bee baah kpokl pu na, le ki siir nima. Kinipaak nan dii u, le u cha bibum mɔmɔk pɔɔk, ¹⁶ le ki bui bi ke bi taa li joo u mooni. ¹⁷ Waah ɲa kina na, le ni gbiin Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya aah nan len pu na, ke Uwumbɔr len ke,

¹⁸ “Maatutunn u m lee u na sɔ.

M gee u, le u gbiin nnimbil.

M ga di Maafuur Nyaan gbiin u.

Le u ga tuk ɲinibol mɔmɔk

maah ga ji binib tibɔr pu na.

¹⁹ Waan li kpak kinikpakpak,

kaan li tar,

kaan li kpa kifuuk ntim ni,

²⁰ kaan koo lidabil li boon na,

kaan junɔn karyaa u kaa wiin mbamɔm na.

U ga kan linyaɲ, ki tii binib mɔmɔk baabamɔn.

²¹ U pu, le ɲinibol aanib mɔmɔk ga li kpa limakl.”†

Binib bibaa aah sii Uwumbɔr Aafuur Nyaan pu na

(Mak 3.20-30; Luk 11.14-23)

²² Le binib bibaa joo ni unii u tiyayaar ɲa u ujoon ni ubir na Yesu chee. Le Yesu cha u pɔɔk, le u len, unimbil mu likr. ²³ Le ni gar kinipaak ngbaan

† **12:21** : Lik Aisaya 42.1-4.

məmək pam. Le bi bi baa tɔb, “Uja ngbaan sil ye Ubər David Aayaabil aa?”

²⁴ Farisii yaab aah ηun kina na, le bi len ke Beelsebul, u ye tiyayaar aayidaan na, le tii u mpɔɔn ke u nyan tiyayaar binib ni.

²⁵ Le Yesu bee baalandakbir ngbaan, le ki bui bi, “Nnaan mubaa ni aanib yaa jaa tɔb kijaak kan, nnaan ngbaan ga bee yɔli la. Kitiη kibaa ni aanib mu yaa jaa tɔb kijaak kan, kitiη ngbaan ga bee yɔli. Lidichal libaa ni aanib mu yaa jaa tɔb kijaak kan, lidichal ngbaan ga bee yɔli. ²⁶ Tiyayaar aayidaan yaa nyan tiyayaar binib ni kan, u jan ubaa kijaak la. Waanaan ga ηa kinye aan ki sil? ²⁷ Ni yaa len ke tiyayaar aayidaan Beelsebul le tii mi mpɔɔn ke m nyan tiyayaar binib ni kan, ke ηma tii nimi aanib mu mpɔɔn ke bi nyan tiyayaar binib ni? Nimi aanib aah ηani pu na le ga mək ke ni kpa mbamɔn bee naa kpa. ²⁸ Tɔ, Uwumbər Aafuur Nyaan le tii mi mpɔɔn le m nyani tiyayaar binib ni. Nima le mək ke Uwumbər aanaan fuu ni ni chee.”

Yesu aah nyan mpɔɔndaan kinimbəη ki bii kaawan pu na

²⁹ “Ubaa aan ηmaa koo mpɔɔndaan aadichal ni ki bii waawan, see u puen buu u le waahr, le ki nin bii waadichal.

³⁰ “Unii umək kaa dii mi na, u ye maadin la. Unii umək kaa kuuni binib tii mi na, u yaal bi la.

³¹ M tuk nimi la, Uwumbər ga di cha pinn binib aatunwanbir ni baasiibil məmək. Tɔ, unii yaa sii Uwumbər Aafuur Nyaan ma kan, Uwumbər aan di cha pinn udaan ngbaan. ³² Unii yaa bii min Unibən Aabo kan, Uwumbər ga di cha pinn u. Unii

yaa bii Uwumbør Aafuur Nyaan kan, Uwumbør aan di cha pinn u dulnyaa wee ni, kaan di cha pinn u paacham mu.”

*Naah ga ŋa pu ki bee unii aabimbin aah bi pu na
(Luk 6.43-45)*

³³ “Busub yaa ŋan kan, bu aasubil ga li ŋan. Bu yaa kaa ŋan kan, bu aasubil mu aan li ŋan. Bu aasubil pu le aa ga bee bu aah ye busub bu na. Kina le unii aatuln pu le ga cha aa bee ke u ŋan aan waa ŋan. ³⁴ Nimi ikuub aabim, ni ye titunwanbirdam la. Ni ga ŋa kinye ki len iliin i ŋan na? Ilandak i gbii unii aasui ni na, ima le u ga len. ³⁵ Ilandak nyaan bi uninyaan aasui ni, nima le u ga len iliin i ŋan na. Ilandak i kaa ŋan na bi unii u kaa ŋan na aasui ni, nima le u ga len iliin i kaa ŋan na.

³⁶ “M tuk nimi la, bundaln Uwumbør ga ji binib tibør na, liyaadaal ngbaan le bi ga kpiir baah nan len tibør yøl yøl ti na mòmøk ki tuk Uwumbør.

³⁷ Saaməliin le ga nyan si. Saaməliin mu le ga bii si.”

*Baah ban ke Yesu tun lijnjiir aatuln pu na
(Mak 8.11-12; Luk 11.29-32)*

³⁸ N-yoonn ngbaan le Uwumbør aakaal aamòməkɓ bibaa ni Farisii yaab bibaa bui Yesu, “Umòməkr, ti ban ke aa tun lijnjiir aatuln, aan tinimbil kan, aan ti gaa si ki kii.”

³⁹ Le u bui bi, “Nimi dandana aanib, ni ye titunwanbirdam la, kaa dii Uwumbør, nima le ni ban lijnjiir aatuln. Uwumbør aabənabr Jona aah nan bi ujan sakpiin aaponn ni iwiin itaa ni tinger titaa pu na, ⁴⁰ kina le min Unibən Aabo mu

ga li bi kitiŋ ponn ni iwiin itaa ni tinyer titaa. Lijinjiir aatuln limina baanja le ni ga kan. ⁴¹ Jona nan tuk Ninefa aatiŋ aanib Uwumbər aabər. Le bi kpeln baabimbin. Min, u jer Jona na, le tuk nimi Uwumbər aabər, le naa kpeln nimi aabimbin. Bundaln Uwumbər ga ji binib tibər na, Ninefa aatiŋ aanib aah nan kpeln baabimbin pu na, nima le ga mək ke nimi aabər bii. ⁴² Seba aapiibər nan nyan ni dandar ke u nan ŋun Ubər Solomonn aalan aaliin. Min u jer Solomonn na bi do la, le naa ŋun maaliin. Bundaln Uwumbər ga ji binib tibər na, upiibər ngbaan aah nan ŋa pu na, nima le ga mək ke nimi aabər bii.”

*Tiyayaar aah ga gir ni pu na
(Luk 11.24-26)*

⁴³ “Tiyayaar yaa nyan unii ni kan, ti ga li chuun gər nnyun aah kaa bi kipəək ki ponn ni na, ki ban taah ga kal nin chee ki fuur na, kaan kan. ⁴⁴ Le ti ga len ke ti ga gir kun taah nyan unii u ponn ni na la. Le ti ga gir ni, le ki nan kan ke bi toor taakookoo yaan ki ŋa mu mbaməm, nibaa aa bi ni ni. ⁴⁵ Le ti ga buen ki ti joo ni tiyayaar tilole ti bir ki jer ti na. Le ti məmək ga nan koo unii ngbaan ponn ni, ki ga li bi u ponn ni, le ki bii u ki jer waah nan bi njan pu na. Kina le ni ga li bi dandana aanib bi kaa ŋan na chee.”

*Binib bi ye Yesu aana ni unaatiib na
(Mak 3.31-35; Luk 8.19-21)*

⁴⁶ Yesu aah bi len kinipaak ngbaan chee na, le una ni unaatiib dan nan sil lipaal ki ban ke bi len u chee. ⁴⁷ Le kinipaak ngbaan ponn ni ubaa tuk u, “Aana ni aanaatiib si lipaal ki ban bi len aa chee.”

⁴⁸ Le u baa bi, “Nma ye nna? Bilabi ye nnaatiib?”
⁴⁹ le ki taln unjaal mək waadidiliib, le ki bui ke, “Lik, nna ni nnaatiib sɔ. ⁵⁰ Ba pu? unii umək ɲani Nte Uwumbər u bi paacham na aah gee pu na, uma le ye nnaal, ni nninkpan, ni nna.”

13

Unii u yaa njikaabim na aayataɲakl
(Mak 4.1-9; Luk 8.4-8)

¹ Liyaadaal ngbaan le Yesu nyan lipaal, le ki buen ki ti kal nnyusakpem aagbaan. ² Le kinipaak sakperɲ dan u chee, ki wiir. Nima le u koo buɲɔb ni, nnyun ni, le ki kal bu ponn ni. Kinipaak ngbaan məmək mu si lipaal.

³ Le u tuk bi tibər pam ɲiyataɲak ponn ni, le ki bui ke, “Ukpaal ubaa le nan buen u ti yaa njikaabim. ⁴ Waah yaa na, le mubaa lir nsan ponn ni. Le inyoon dan nan peei jin. ⁵ Le mubaa mu lir ntakpateer paab, titan aah kaa wiir nin chee na. Titan aah kaa wiir na, le mu guu puln mala. ⁶ Le nwiin puu, ki ton, ki see mu. Mu aah kaa kpa inyaan mbaməm na, le mu yɔl. ⁷ Le mubaa mu lir ikokon ponn ni. Le ikokon muun le ki ku mu. ⁸ Le mubaa mu lir kitiɲ ki ɲan na ponn ni le ki mar. Ngem lun nkub nkub, ngem mu lun imonko itata, ngem mu lun piitaa piitaa.

⁹ “U kpa litafal na kan, u ɲun.”

Nitaa ɲi pu u ɲak bi ɲiyataɲak na
(Mak 4.10-12; Luk 8.9-10)

¹⁰ Le waadidiliib dan nan baa u, “Ba pu aa ɲak bi ɲiyataɲak?”

11 Le u bui bi, “Nimi le Uwumbər cha ni bee waanaan aabəbərkaan, kaa cha bima bee. 12 Unii u kpa nlan ki bee Uwumbər aanaan aabər na, Uwumbər ga kpee u, le u li kpa sakpen. Unii u kaa kpa na, Uwumbər ga chuu gaa waah kpa mu pəkaa na. 13 Kinipaak ngbaan lik, kaa waa, ki pel kaa ŋun, kaa bee maaliin aatataa. Nima le cha m ŋak bi ŋiyataŋak. 14 Baah bi pu na, le ni gbiin Uwumbər aabənabr Aisaya aah nan len pu na ke, ‘Bi ga pel ki pel,

kaan bee Uwumbər aaliin aatataa.
Bi ga lik ki lik kaan li waa.

15 Ba pu? binib ngbaan aasui aa bi nibaa ni.

Bitafal kpa a la.

Bi ŋub binimbil,

kaa ban ke binimbil woln,

kaa ban ke bitafal ŋun,

kaa ban ke bisui bee Uwumbər aaliin aatataa,

kaa ban ke bi kpeln baabimbin ki dii

Uwumbər aasan ke u tii bi laafee.*

16 “Nimi maadidiliib, Uwumbər aanyoor bi ni pu; ba pu? ninimbil woln, nitafal mu ŋun. 17 M tuk nimi mbamən la, Uwumbər aabənabtiib pam ni bininyaam pam nan ban bi kan naah kan tiwan ni na, kaa kan. Bi nan ban bi ŋun naah ŋun tibər ti na, kaa ŋun ti.”

Liyataŋakl ngbaan aatataa aah cha pu na

(Mak 4.13-20; Luk 8.11-15)

18 “Li pel man aan m tuk nimi unii u yaa njikaabim na aayataŋakl aatataa. 19 Binib yaa ŋun Uwumbər aanaan aabər kaa bee taatataa kan,

* 13:15 : Lik Aisaya 6.9-10.

le kinimbəŋ ga dan nan nyan tibər ti bi bisui ni na. Njikaabim mu lir nshan ponn ni na le na. ²⁰ Njikaabim mu lir ntakpateer pu na mu ye binib bi ŋun tibər ngbaan, ki gaa ti mala ni mpopiin na. ²¹ Bi mu aa gaa ti mbaməm bisui ni. Bi ga li joo ti ni yunn siib. Bi yaa kan limukl ti pu kan, bee binib yaa ŋa bi falaa ti pu kan, libuul ngbaan ni, le bi ga di ti lii. ²² Binib ngem mu bi ke njikaabim mu lir ikokon ponn ni na la. Bi ŋun tibər ngbaan la. Le bitafal bi baabimbin ni, ni liwankpal ni. Nima le ku tibər ngbaan bisui ni, le taa mar. ²³ Binib bi ŋun tibər ngbaan ki bee taatataa, ki kii ti na, bima le bi ke njikaabim mu lir kitiŋ ki ŋan na ponn ni, ki mar na. Ngem lun nkub nkub, ngem mu lun imonko itata, ngem mu lun piitaa piitaa.”

Timoor ti bi ipui ponn ni na aayatanjaki

²⁴ Yesu nan ki ŋakl bi liyatanjaki liken ke, “Uwumbər aanaan naahn ukpaal u yaa ipui i ŋan na waakpaab ni na la. ²⁵ Kinyeek kibaa daal, binib aah dɔ geen na, le waadin dan nan di timoor yaa ŋmal ipui ngbaan ponn ni, le ki buen. ²⁶ Ipui aah muun ki mar na le bi kan ke timoor mu bi i ponn ni. ²⁷ Le ukpaal ngbaan aatutum dan nan baa u, ‘Timi aaninkpel, saa nan di ipui i ŋan na le di yaa saakpaab ni ii? Timoor ngbaan mu nyan ni la?’ ²⁸ Le u bui bi, ‘Maadin ubaa le ŋa kina.’ Le bi baa u, ‘Aa ban ke ti buen ti ŋɔi nyan timoor ngbaan aa?’ ²⁹ Le u bui bi, ‘Aayii. Di cha ti man. Ni yaa ŋɔi nyan timoor ngbaan kan, nibaakan, ipui ibaa mu ga li kpaan ŋɔi ki dii ti. ³⁰ Cha man ipui ngbaan ni timoor ngbaan kpaan muun, aan ki nan biir. Ni yaa nan ŋeer lipuicheel kan, m ga tuk bipuicheeb:

Puen η̄oi nyan man timoor ngbaan waahr, aan ki buu ti, ki di see mmii, aan ki nin chee ipui ki di fu maapil ponn ni.’ ”

Tisufar aabil aayataŋakl
(Mak 4.30-32; Luk 13.18-19)

³¹ Yesu nan ki η̄akl bi liyataŋakl liken ke, “Uwumb̄ər aanaan naahn linaanyiimbil li uja ubaa nan di bun waakpaab ni na la. ³² Tisufar ngbaan aabil le ye liwaatiir, η̄ibil m̄əm̄ək filk jer lima la. Bi yaa di libil ngbaan bun kan, li ga puln ki muun, ki jer tisufar m̄əm̄ək, ki ga η̄a busub la. Le inyoon i laani paacham na dan nan ter yaadil bu aabon pu.”

Boroboro aanyək aayataŋakl
(Luk 13.20-21)

³³ Yesu nan ki η̄akl bi liyataŋakl liken ke, “Uwumb̄ər aanaan naahn boroboro aanyək mu upii nan di η̄a boroboro aayon ponn ni, aan boroboro ngbaan m̄ək duun na la.”

Yesu di η̄iyataŋak η̄meen ki tuk bi
(Mak 4.33-34)

³⁴ Kina le Yesu η̄akl η̄iyataŋak ki tuk kinipaak ngbaan, kaa len tibaa bi chee see η̄iyataŋak η̄meen. ³⁵ Waah η̄a kina na, le ni gbiin Uwumb̄ər aab̄onabr aah nan len pu na ke, “M ga waar mm̄əb ki η̄akl η̄iyataŋak, ki len tib̄əb̄ərkaan ti nan b̄ər buyoonn Uwumb̄ər nan naan dulnyaa wee ki nan saa dandana wee na.”†

† 13:35 : Lik Ilahn 78.2.

Timoor ti nan bi ipui ponn ni na aayatanakl aatataa

³⁶ Yesu nan siir cha kinipaak ngbaan, ki gir buen kidiik ni. Le waadidiliib dan u chee, ke u tuk bi timoor ti bi ipui ponn ni na aayatanakl aatataa.

³⁷ Le u bui bi, “Ukpaal u yaa ipui i njan na le ye min Unibɔn Aabo. ³⁸ Bukpaab ngbaan le ye dulnyaa wee. Ipui i njan na le ye Uwumbɔr aanaan ni aanib. Timoor ngbaan le ye kinimbɔn aanib. ³⁹ Ukpaal aadin u yaa timoor ngbaan na le ye kinimbɔn. Lipuicheel le ye dulnyaa aadoon. Bipuicheeb ngbaan le ye Uwumbɔr aatu-untiib. ⁴⁰ Baah nan nɔi timoor ti ki di see mmii ponn ni na, dulnyaa aadoon ga nan li bi kina la. ⁴¹ Min Unibɔn Aabo ga tun ni maatuuntiib dulnyaa wee ni, bi nan chuu titunwanbirdam, ni bitɔtɔn mɔmɔk, aan ki nyan bi maanaan ni, ⁴² ki di ti nja mmii sakpiin ni. Bi ga wii ki nɔmɔ nɔnyin nima chee. ⁴³ N-yoonn ngbaan le bininyaam ga li bi Bite Uwumbɔr aanaan ni, ki wiin ke nwiin aah wiin pu na. U kpa litafal na kan, u nɔn.”

Liwankpal li bɔr na aayatanakl

⁴⁴ “Uwumbɔr aanaan naahn liwankpal li bɔɔ bukpaab ni, kitiŋ ponn ni na la. Le uja ti kan liwankpal ngbaan, le ki ki di biin li pu. Le ni mɔ u ki ti nyan. Le u buen ke u ti kooh waawan mɔmɔk, ki gir ti daa bukpaab ngbaan.”

Nleenyaan aayatanakl

⁴⁵ “Uwumbɔr aanaan naahn uwankooh u chuun ban nleen mam mu njan na ke u daa na la, ⁴⁶ le ki ti kan nleenyaan mu kpa kidaak sakpen na, le ki

buen ti kooh waawan məmək, ki ti daa nleenyaa ngbaan.”

Kipəək aayatanakl

⁴⁷ “Uwumbər aanaan naahn kipəək ki bijanbam di mee nnyun ni ki chuu ijan mək aabəŋ na la. ⁴⁸ Kaah gbiin ijan na, le bi dar ki nyan lipaal, le ki kal ki gann ijan i ŋan na ki di ŋa tibəəkur ni, ki cha i kaa ŋan na, ki di mee. ⁴⁹ Dulnyaa aadoon mu ga nan li bi kina la. Uwumbər aatuuntiib ga nan dan dulnyaa ni, ki nan gann titunwanbirdam bininyaam ponn ni, ⁵⁰ ki ti di ŋa mmii sakiin ni, binib aah wii ki ŋmə ŋinyin nin chee na.”

Tibəkpokr ni tibəpənn

⁵¹ Le Yesu baa bi, “Ni bee tibər timina məmək aatataa aa?”

Le bi kii, “Een.”

⁵² Le u bui bi, “Unii u tuk binib Uwumbər aakaal na yaa dii mi kan, u naahn udichadaan u nyan ni waawankpal ponn ni tiwankpokr ni tiwapənn.” †

*Nasarefaatiŋ aanib aah yii Yesu pu na
(Mak 6.1-6; Luk 4.16-30)*

⁵³ Waah nan ŋakl ŋiyatanak ngbaan ti doo na, le u siir nima, ⁵⁴ le ki gir kun udo aatiŋ Nasaref ni, le ki ti koo mmeen aadiik ni, ki tuk binib Uwumbər aabər. Waah tuk bi pu na, le ni gar bi. Le bi baa təb, “Uja wee kan nlan mue la chee? U kan mpəənn mue la chee ki tun lijnjiir aatun ngbaan? ⁵⁵ Waa ye kapenta na aabo la aa? Una aa ye Mari la aa? Unaatiib aa ye Jems, ni Josef, ni Simon, ni Judas la aa? ⁵⁶ Uninkpatiib məmək aa bi do chee na la

† **13:52** : Nibaakan tiwankpokr ye Uwumbər aagbakpok, tiwapənn mu ye Yesu aaməkm.

aa? U kan nlan mue, ni mpɔɔn mue la chee?” ⁵⁷ Bi nan len kina le ki yii u.

Le Yesu bui bi, “Binib pak Uwumbɔr aabɔnabtiib see bido aatin ni aanib, ni baachiln ni aanib baanja le aa pak bi.” ⁵⁸ Baah kaa gaa u ki kii na, waa nan tun lijnjiir aatun pam nima chee.

14

*Jɔnn u nan muin binib nnyun ni na aakun
(Mak 6.14-29; Luk 9.7-9)*

¹ N-yoonn ngbaan le Ubɔr Herod ηun Yesu bɔr, ² le ki bui waatutum ke, “Jɔnn u nan muini binib nnyun ni na le na. U fikr nkun ni la. Nima le cha u kpa mpɔɔn, ki tun lijnjiir aatun.”

³ Budabu pu Herod len kina na le ye ke u nan chuu Jɔnn ki buu u tikululn ki di u ηa kiyondiik ni. Taani u cha u nan chuu u na le ye ke Jɔnn nan bui u ⁴ ke waah joo unaal aapuu Herodias na, naa ηan, ke u bii Uwumbɔr aakaal la. ⁵ Jɔnn aah nan len kina na, le Herod ban ke u ku u, le ki san Juu yaab ijawaan. Bi nan len ke Jɔnn ye Uwumbɔr aabɔnabr la.

⁶ Le Herod aamaaldaal aawiin fuu ni. Le u ηa tijiir ke bi ji. Le Herodias aabisal dan nan waa liwaal, Ubɔr Herod ni waanib aanimbiin ni. Le ni mɔɔr Herod sakpen. ⁷ Le u puu tipuur ke u ga tii u waah ban pu na.

⁸ Le una bui u ke u bui Ubɔr Herod ke u tii u Jɔnn aayil likusambil ponn ni.

⁹ Usapɔɔn ngbaan aah bui u kina na, le Ubɔr Herod aasui bii. Waah puu tipuur ti bicham aanibil ni na pu, waa ban ke ti bee. ¹⁰ Nima le u tun unii ke u li cha kiyondiik ponn ni ki ti gii ni Jɔnn

aayil. ¹¹ Le u ti joo ni uyil likusambil ponn ni ki nan di tii usapəon ngbaan. Le u mu di ti tii una. ¹² Le Jənn aadidiliib dan nan yoor linikpol ngbaan ki ti sub, le ki buen ti tuk Yesu.

*Yesu aah kpiin binib njichur njijmu pu na
(Mak 6.30-44; Luk 9.10-17; Jənn 6.1-14)*

¹³ Yesu aah njun kina na, le u koo bunjəb ni, le ki buen kipəək ni, binib aah kaa bi nin chee na. Le kinipaak ngbaan njun ke u buen, le ki nyan baatim ni, ki chuun kitinj ki buen u chee. ¹⁴ Waah nyan bunjəb ni na, le u kan kinipaak sakpej, le ki san bi kinimbaak, le ki cha bi ponn ni bi ye bimum na pəək.

¹⁵ Naah joor na, le waadidiliib dan nan bui u, “Ti bi kipəək ni la. Ni jer tijikaar aajim yoonn a. Cha kinipaak ngbaan buen itingbaan ni ki ti daa tijikaar ji.”

¹⁶ Le u bui bi, “Taa cha bi buen man. Nimi nibaa tii bi tijikaar bi ji man.”

¹⁷ Le bi bui u, “Njiboroboro kpin njijmu ni ijan ilee baanja le bi.”

¹⁸ Le u bui bi, “Li joo ni tii ni mi man,” ¹⁹ le ki bui kinipaak ngbaan, “Kal kitinj timosənn pu man,” le ki yoor njiboroboro kpin njijmu ni ijan ilee ngbaan, ki waan lik paacham, ki doon Uwumbəɾ, le ki gii boroboro ni ijan ngbaan, ki di tii waadidiliib. Le bi yakr siin kinipaak ngbaan mək aanimbiin ni. ²⁰ Bi məmək nan njman ki bab. Baah njman ki bab ki gur ni na, le Yesu aadidiliib nan yoor tijikaar ti gur na ki gbiin tibəəkur kipiik ni tilee. ²¹ Bijab bi jin tijikaar ngbaan na ga nan li fuu njichur njijmu. Baa nan kahn bipiib ni mbim kpee.

*Yesu aah chuun nnyun pu pu na
(Mak 6.45-52; Jənn 6.15-21)*

²² Libuul ngbaan ni le Yesu muk waadidiliib ke bi koo buŋəb ni ki loln u pu nsan ki puur nnyusakpem na. Le u tuk kinipaak ngbaan ke bi li chaa kun. ²³ Waah tuk bi kina na, le u jon lijoor paab ubaa, u ti mee Uwumbər. Le ni mue. Le u bi nima chee ubaa. ²⁴ Waadidiliib mu bi buŋəb ni nnyusakpem aakaasisik ni. Libuln nan daar sakpen ki tok bi, tinyunkpenn mu yeŋni baŋəb.

²⁵ Ikooja aah wii buyoonn na, le u chuun nnyun paab, ki buen bi chee, ki ti ŋaŋ bi. ²⁶ Waadidiliib aah kan u chuun nnyun pu na, le ijawaan chuu bi sakpen, le bi len ke ni ye utekpiir aawiin la, le ki faa ikuun tən tən.

²⁷ Libuul ngbaan ni le Yesu bui bi, “Chuu nibaa man. Min ye. Ni taa san ijawaan man.”

²⁸ Le Piita bui u, “Ndindaan, ni yaa sil ye si kan, bui mi ke m chuun nnyun pu ki dan aa chee.”

²⁹ Le Yesu bui u, “Li chuun choo.” Le Piita nyan buŋəb ni, ki chuun nnyun paab ki cha Yesu chee.

³⁰ Le u kan libuln aah daar ki feeni tinyunkpenn pu na, le ki san ijawaan, le ki piin ki bi muini cha, le ki teen ke, “Ndindaan, nyan mi.”

³¹ Libuul ngbaan ni le Yesu taln uŋaal ki chuu u, le ki bui u, “Saa gaa mi ki kii mbaməm. Ba ŋa aa joo mi beeni?”

³² Le bi məmək bilee koo buŋəb ni. Libuul ngbaan ni le libuln ŋmin. ³³ Le binib bi bi buŋəb ponn ni na gbaan Yesu aanimbiin ni, ki dooni u, le ki len ke, “Mbamən, aa sil ye Uwumbər Aajapəon la.”

Yesu aah tii bibum laafee Genesaret aatiŋ ni pu na

(Mak 6.53-56)

³⁴ Le bi fuu nnyusakpem aadapuul, Genesaret aatiŋ chee, le ki nyan buŋɔb ni. ³⁵ Le kitinŋ ngbaan aanib bee u, le ki buen itingbaan mɔmɔk ni, ki ti yoor bibum mɔmɔk, ki joo ni bi Yesu chee, ³⁶ ki nan mee u ke u cha bibum ngbaan meeh waabɔkul aamɔjuul. Binib bimɔk meeh li na pɔɔk libuul ngbaan ni.

15

Biyaajatiib aakaal

(Mak 7.1-13)

¹ N-yoonn ngbaan le Farisii yaab, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb nyan ni Jerusalem ni ki dan Yesu chee, le ki nan baa u, ² “Ba ŋa saadidiliib bii tiyaajatiib aakaal, kaa ŋir biŋaal aan ki nin ji tijikaar?”

³ Le Yesu baa bi, “Ba ŋa ni mu bii Uwumbɔr aakaal, nimi aakaal pu? ⁴ Uwumbɔr len ke, ‘Aa li pak aate ni aana,’* ki ki len ke, ‘Unii yaa len tibɔbir lii ute bee una pu kan, ni ku u.’† ⁵ Tɔ, nimi le len ke unii yaa bui ute, bee una, ‘Maah ba ga tii si ni na, maan ki ŋmaa tii si. M di tii Uwumbɔr a,’ ⁶ ki yaa kaa pak ute kan, ni len ke naa kpa taani. Naah len kina na, le ni yii Uwumbɔr aabɔr nimi aakaal pu. ⁷ Ni ye biŋmanŋmannim la. Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya aah nan len nimi aabɔr pu na, u nan len mbamɔn la, ke,

⁸ ‘Binib ngbaan pak Uwumbɔr bumɔb ni la.

* **15:4** : Lik Nnyam 20.12; Ikaal 5.16. † **15:4** : Lik Nnyam 21.17; Liifai Yaab 20.9.

Bisui daa u chee.
 9 Bi dooni u yɔli la,
 ki mək binib biyaajatiib aakaal
 ke ni ye waakaal la.’ ” †

*Tiwan ni ɲani unii titunwanbirdaan na
 (Mak 7.14-23)*

10 Le Yesu yin kinipaak ngbaan, ki nan bui bi,
 “Li pel man, aan ki bee man maah ga tuk nimi pu
 na aatataa. 11 Tijikaar ti koo unii aamɔb ni na aan
 ɲmaa ɲa u titunwanbirdaan. Tiwan ni nyan umɔb
 ni na, nima le ɲani u titunwanbirdaan.”

12 Le Yesu aadidiliib dan nan baa u, “Saa nyi ke
 saah len pu na le cha Farisii yaab gee linjuul aa?”

13 Le u bui bi, “Tisufar timək Nte Uwumbɔr aa
 bun ti na, u ga chuu ɲɔi ti la. 14 Taa gar bi man. Bi
 ye bisanməkbi bi jɔb na la. Ujoon yaa mək ujoon
 nsan kan, bi məmək bilee ga lir libuul ponn ni la.”

15 Le Piita bui Yesu, “Tuk timi liyatanakl ngbaan
 aatataa.”

16 Le Yesu baa bi, “Ni mu aa kee bee maaliin
 aatataa aa? 17 Tiwan ni koo unii aamɔb ni na koo
 lipuul ni, le u ti sɔnn. Naa nyi kina aa? 18 Tiwan ni
 nyan unii aamɔb ni na, ni nyan usui ni, ki ɲani u
 titunwanbirdaan la. 19 Tiwan ni nyan binib aasui
 ni na le ye ilandak i kaa ɲan na, ni linikul, ni
 kidagook aatuln, ni kinaayuk, ni linyamɔngee, ni
 ɲisiibil. 20 Nimina le ɲani unii titunwanbirdaan. U
 yaa kaa ɲir unjaal ki ji tijikaar kan, nima le aan ɲa
 u titunwanbirdaan.”

*Upii aah gaa Yesu ki kii mbamɔm pu na
 (Mak 7.24-30)*

† 15:9 : Lik Aisaya 29.13.

²¹ Le Yesu nyan nima, ki buen Taya ni Saidonn aatingbaan ni. ²² Le upii u ye Kanaann aabo na bi nima, le ki dan nan teen ke, “Ndindaan, si u ye Ubər David Aayaabil na, san mi kinimbaak. Tiyayaar le joo mbisal ki muk u sakpen a.”

²³ Le Yesu aa len tibaa. Le waadidiliib dan nan gaŋ Yesu ke u jenn u, u paa bi pu ki kpa kifuuk sakpen a.

²⁴ Le Yesu bui bi, “Uwumbər tun ni mi ke m nan ter Israel yaab bi yenn Uwumbər aasan ni na baanja la.”

²⁵ Waah len kina na, le upii ngbaan dan ki nan gbaan unimbiin ni ki doon u, le ki bui u, “Ndindaan, ter mi.”

²⁶ Le Yesu bui u, “Ti yaa di mbim aajikaar ki di tii ibə kan, naa ŋan.”

²⁷ Le u bui u, “Ndindaan, ni ye mbaməŋ la; ibə mu tee ji ŋjikaabol ŋi nyan ni idindaan aateebul pu ki lir ni kitiŋ na.”

²⁸ Le Yesu bui u, “Upii, aa gaa mi ki kii mbaməŋ la. Saah ban pu na, ni ŋa kina ki tii si.” Libuul ngbaan ni le ubisal pəək, kaa ki bun.

Yesu aah tii bibum pam laafee pu na

²⁹ Yesu nan siir nima ki bə dii Galilee Aanyusakpem ni, le ki ti jon lijoor paab, le ki kal kitiŋ. ³⁰ Le kinipaak sakpen joo ni biwəb, ni bijoom, ni bibirb, ni bitaageeb, ni bibum aabəŋ, ki nan di bil Yesu aanimbiin ni. Le u tii bi məmək laafee. ³¹ Le ni gar kinipaak ngbaan pam; bi kan bibirb len tibər, ni bitaagendam pəək ki chuun, ni biwəb mu fii chuun, ni bijoom aanimbil likr. Le bi pak Israel yaab Aawumbər.

*Yesu aah kpiin binib ηichur ηinaa pu na
(Mak 8.1-10)*

³² Yesu nan yin waadidiliib ke bi dan u chee, le ki bui bi, “M san kinipaak ngbaan kinimbaak la; bi bi m chee iwiin itaa, kaa kpa nibaa bi ji. Maa ban m tuk bi ke bi li chaa kun, kaa puen tii bi tijikaar ke bi ji. Nibaakan, bi ga ti fik nsan ponn ni.”

³³ Le waadidiliib bui u, “Ti bi kipɔɔk ni la. Ti ga kan tijikaar la chee aan ki tii kinipaak ngbaan aan bi ji bab?”

³⁴ Le u baa bi, “Ni kpa ηiboroboro kpin ηiηa?”

Le bi bui u, “Ti kpa ηiboroboro kpin ηilole, ni njanbim siib.”

³⁵ Le u bui kinipaak ngbaan, “Kal kitin man,”

³⁶ le ki yoor ηiboroboro kpin ηilole ni njanbim ngbaan, le ki doon Uwumbɔr, ki gii gii, ki di tii waadidiliib, le bi yakr siin kinipaak ngbaan mɔmɔk aanimbiin ni. ³⁷ Le bi mɔmɔk ηman ki bab. Baah ηman ki bab na, le waadidiliib yoor tijikaar ti gur na, ki gbiin tibɔɔkur tilole. ³⁸ Bijab bi nan jin tijikaar ngbaan na nan ye bijab ηichur ηinaa la. Baa nan kahn bipiib ni mbim kpee.

³⁹ Le u bui kinipaak ngbaan, “Li chaa kun man,” le ki koo bunɔb ni, ki buen Magadann aatin ni.

16

*Baah ban ke Yesu tun lijnjiir aatuln pu na
(Mak 8.11-13; Luk 12.54-56)*

¹ Farisii yaab ni Sajusii yaab bibaa nan dan Yesu chee, ki ban bi tɔη u, le ki bui u, “Tun lijnjiir aatuln Uwumbɔr aapɔɔn pu, aan ti kan.” ² Le u bui bi, “Paacham yaa maln kijook kan, le ni bui

ke utaal aan nu. ³ Paacham yaa maln ki bəln kichakpiik ni kan, le ni bui ke utaal ga nu din. Paacham pu, le ni beer ke utaal ga nu aan waan nu. Le naa bee Uwumbər aah ɲani pu dandana na. ⁴ Nimi dandana aanib, ni ye titunwanbirdam la, kaa dii Uwumbər, nima le ni ban lijnjiir aat-uln. Uwumbər aah nan ɲa lijnjiir aatuln ki ɲa waabənbr Jona pu na, lituln limina aaboln le ni ga kan. Maan mək nimi lijnjiir aawan niken kpee.”

Waah len kina na, le u siir nima ki cha bi.

*Bi li nyi Farisii yaab ni Sajusii yaab aaməkm
(Mak 8.14-21)*

⁵ Le u ni waadidiliib puur nnyusakpem. Le waadidiliib suln, kaa joo boroboro. ⁶ Le Yesu bui bi, “Ni li nyi man Farisii yaab ni Sajusii yaab aaboroboro aanyək bər.”

⁷ Le bi bui təb, “Taah kaa joo boroboro na, nima le cha u len kina.”

⁸ Le Yesu bee baah len təb chee pu na, le ki baa bi, “Ba pu ni len təb chee ke naa joo boroboro? Naa gaa mi ki kii mbaməm. ⁹ Naa kee bee maabimbin aa? Naa teer maah nan di ɲiboroboro kpin ɲiɲmu kpiin bijab ɲichur ɲiɲmu pu na aa? Ni nan yoor ti-jikaar ti gur na tibəəkur tiɲa? ¹⁰ Naa teer maah nan di ɲiboroboro kpin ɲilole kpiin bijab ɲichur ɲinaa pu na aa? Ni nan yoor tijaar ti gur na tibəəkur tiɲa? ¹¹ Ba pu naa bee ke maa len boroboro aabər? M len ke ni li nyi Farisii yaab ni Sajusii yaab aaboroboro aanyək aabər la.”

¹² Waah len kina na, le bi bee ke waa len boroboro aabər. U len ke bi li nyi ki taa dii Farisii yaab ni Sajusii yaab aaməkm la.

*Piita aah len Yesu aabər pu na
(Mak 8.27-30; Luk 9.18-21)*

¹³ Le Yesu buen Siisarea Filipi aatingbaan ni. Waah bi nima na, le u baa waadidiliib, “Binib bui ke min Unibən Aabo ye ŋma?”

¹⁴ Le bi bui u, “Bibaa len ke aa ye Jənn u nan muini binib nnyun ni na la, le biken mu len ke aa ye Uwumbər aabənabr Elaija u nan bi n-yaayoonn na la, le biken mu len ke aa ye Uwumbər aabənabr Jeremia, bee Uwumbər aabənabr ubaa la.”

¹⁵ Le u baa bi ke, “Nimi, ni len ke m ye ŋma?”

¹⁶ Le Simonn Piita bui u, “Aa ye Kristo u ga gaa binib lii na. Aa ye Uwumbər u fu na Aajapəon la.”

¹⁷ Le Yesu bui u, “Simonn, Jənn aajapəon, Uwumbər aanyoor bi aa pu la. Naa ye unibən le kpiir kina mək si. Nte Uwumbər u bi paacham na le kpiir kina mək si. ¹⁸ Piita, m tuk si la, aa ye litakpal* la. Litakpal limina pu le m ga di maanib siin. Le nkun aapəon aan nyan bi. ¹⁹ M ga tii si mpəon Uwumbər aanaan ni. Tiwan ni aa ga buu dulnyaa wee ni na, nima le buu paacham mu. Tiwan ni aa ga buur lii dulnyaa wee ni na, nima le buur lii paacham mu.”

²⁰ Le Yesu sur waadidiliib ke bi taa tuk unii ubaa ke u ye Kristo ngbaan.

*Yesu tuk waadidiliib waah ga ji falaa pu na
(Mak 8.31–9.1; Luk 9.22-27)*

²¹ N-yoonn ngbaan le Yesu piin ki bi kpiir tuk waadidiliib, “See m buen Jerusalem ki ji falaa sakpen. Juu yaab aaninkpiib, ni Uwumbər aato-toorninkpiib, ni Uwumbər aakaal aaməmək b ga

* **16:18** : Piita aatataa le ye ke “litakpal”.

ɲa mi falaa sakpen, le ki ku mi. Iwiin itaadaal le Uwumbɔr ga fikr mi nkun ni.”

²² Le Piita di u nyan n-gbaan, le ki ti sur u ke, “Ndindaan, Uwumbɔr cha ni ɲa libuln ki daa jer. U taa cha ni pii si.”

²³ Le Yesu fenn lik Piita le ki bui u, “Kinimbɔɲ, siir foor m chee. Aa ye lisugeln la, le ki lek mi nsan. Aa dak ke unibɔn aah dak pu na la, kaa dak ke Uwumbɔr aah dak pu na.”

²⁴ Yesu nan bui waadidiliib, “Unii yaa ban u dii mi kan, cha u yii ubaa, ki yoor waadɔpuinkoo aan ki li dii mi. ²⁵ Unii umɔk kaan ɲmaa kpo m pu na kan, waamɔfal ga bee yɔli la. Unii umɔk ga ɲmaa kpo m pu na kan, u ga kan limɔfal li kaa kpa ndoon na. ²⁶ Unii yaa kan dulnyaa wee ni aawan mɔmɔk ki lann waamɔfal kan, ba aanyoor le u kan? Unii tee ga di ba ki daa waamɔfal? ²⁷ Min Unibɔn Aabo ga fuu ni ki ga li kpa Nte Uwumbɔr aapɔn. Le Uwumbɔr aatuuntiib ga li dii mi. N-yoonn ngbaan le m ga tii binib mɔmɔk lipal, baatuln aah ɲeer pu na. ²⁸ M tuk nimi mbamɔn la, binib bi si do na ponn ni bibaa aan kpo see bi puen kan min Unibɔn Aabo jin maanaan waahr.”

17

*Yesu aawon aah kpeln pu na
(Mak 9.2-13; Luk 9.28-36)*

¹ Iwiin iloob aah jer na, le u di Piita, ni Jems, ni unaal Jɔnn, ki jon lijool fɔfɔk libaa paab, bibaa.

² Le uwon kpeln binimbil ni. Unimbil wɔb wiin ke nwiin aah wiin pu na. Le waawanpeenkaan kpaln tiwanpipinn ke nwiihn aah piin pu na. ³ Le bi kan

n-yaayoonn na aabɔnabtiib Moses ni Elaija bi len u chee tibɔr. ⁴ Le Piita bui u, “Ndindaan, taah bi do na, ni njan. Aa yaa gee kan, cha m nja n̄jiboo n̄jataa, ki di libaa tii si, ki di liken tii Moses, ki di liken tii Elaija.”

⁵ Waah beenin bi len kina na, libuul ngbaan ni le ntaalangbapiin dan nan biin bi pu. Le nneel len ntaalangbapiin na ponn ni ke, “N̄japɔɔn u m gee u na sɔ. N̄nimbil gbiin u. Li n̄jun waah len pu na man.”*

⁶ Waadidiliib aah n̄jun nneel ngbaan pu na, le bi san ijawaan sakpen, le ki lir kitij lichichikr. ⁷ Le Yesu dan nan meeh bi, ki bui bi, “Fii man. Taa san ijawaan man.” ⁸ Le bi waan lik paacham, kaa ki kan ubaa see Yesu baanja.

⁹ Le bi gir sunn ni lijoal ngbaan taab. Baah bi sunni na, le Yesu bui bi, “Ni taa tuk ubaa naah kan pu na, ki nan saa buyoonn min Unibɔn Aabo ga fikr nkun ni na.”

¹⁰ Le bi baa u, “Ba pu Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb len ke Elaija le ga puen dan le Kristo† nin fuu ni?”‡

¹¹ Le u bui bi, “Mbamɔn, see Elaija fuu ni, ki nan toor tiwan mɔmɔk. ¹² M tuk nimi la, Elaija puun fuu ni a. Le baa nyi u, ki n̄ja u baah ban pu na. Baah n̄ja u falaa pu na, kina le bi ga n̄ja min Unibɔn Aabo mu falaa.”

¹³ Yesu aah len Elaija aabɔr kina na, le waa-didiliib bee ke u len Jɔnn u nan muini binib nnyun ni na aabɔr la.

* **17:5** : Lik Aisaya 42.1. † **17:10** : Hiibru aaliin ni, bi yin Kristo ke Masiya. Naatataa le ye ke unii u ga gaa binib lii na. ‡ **17:10** : Lik Malakai 4.5.

*Yesu aah nyan libimbikl ubo ni pu na
(Mak 9.14-29; Luk 9.37-43a)*

¹⁴ Le bi fuu kinipaak ngbaan aah bi nin chee na. Baah fuu ni na, le uja ubaa dan nan gbaan unimbiin ni, ¹⁵ le ki bui u, “Ndindaan, san maabo kinimbaak. Libimbikl le joo u, ki ηani u falaa sakpen, ki cha u lir mmii ni, ni nnyun ni kpala kpala. ¹⁶ M joo ni u saadidiliib chee, le baa ηmaa nyan libimbikl na u ni.”

¹⁷ Le Yesu bui ke, “Nimi dandana aanib, naa gaa Uwumbər ki kii, ki mu aa dii u mbaməm. Ni ban ke m yunn ni chee kinye pu, aan ki li kpa limər ni pu, aan ni gaa mi ki kii? Li joo ni ubo ngbaan m chee.”

¹⁸ Baah joo ni u na, le Yesu kae libimbikl li joo u na. Le li nyan u ni. Libuul ngbaan ni le u pəək, kaa ki bun.

¹⁹ Le Yesu aadidiliib dan u chee bibaa, le ki nan baa u, “Ba pu taa ηmaa nyan libimbikl ngbaan u ni?”

²⁰ Le u bui bi, “Naa gaa Uwumbər ki kii mbaməm. Nima le naa ηmaa nyan li. M tuk nimi mbamən la, ni yaa gaa Uwumbər ki kii siib kina kan, ni ga bui lijool limina ke, ‘Fii nima chee,’ le li ga fii. Nibaa aan li pəə ni chee. [²¹ Libimbikl limina aaboln ma kan, ni yaa kaa lul buməb ki mee Uwumbər kan, naan ηmaa nyan li.”]

*Yesu aah ki tuk bi waakun aabər pu na
(Mak 9.30-32; Luk 9.43-45)*

²² Waadidiliib məmək aah nan bi Galilee aatin ni na, le u bui bi, “Bi ga di min Unibən Aabo ηa binib aanjaal ni, ²³ le bi ku mi. Le iwiin itaadaal Uwumbər ga fikr mi nkun ni.”

Le biponn bii sakpen.

Uwumbər Aadichal aamombil

²⁴ Yesu ni waadidiliib aah fuu Kapenaum aatin ni na, le binib bi gaal Uwumbər Aadichal aamombil na dan nan baa Piita, “Saaməməkr aa pa Uwumbər Aadichal aamombil aa?”

²⁵ Le u bui bi ke, “U pa la.”

Piita aah fuu linampal na, le Yesu puen len u chee ke, “Simonn, dulnyaa wee ni aabərb gaal baatinj aanib chee lampoo aan bicham chee? Aa dak kinye?”

²⁶ Le u bui u, “Bicham chee.”

Le Yesu bui u, “Kina kan, baatinj aanib aa pa. ²⁷ Tə, taa ban ti koo baataani ni. Li cha nnyusakpem ni ki ti di njapiin lii nnyun ni. Saah ga chuu njan aajan u na, yoor u ki chuu waar uməb. Aa ga kan limombil uməb ponn ni. Nyan li ki ti pa tii bi, m ni si pu.”

18*Ulau ye uninyuun?*

(Mak 9.33-37; Luk 9.46-48)

¹ N-yoonn ngbaan le Yesu aadidiliib dan nan baa u, “Uwumbər aanaan ni, ulau tee ye uninyuun?”

² Le u yin ubo ke u dan u chee, ki di u siin bikaasisik ni, ³ le ki bui bi, “M tuk nimi mbamən la, ni yaa kaa kpeln ki bi ke bibilb waatiir aah bi pu na kan, naan koo Uwumbər aanaan ni. ⁴ Unii umək sunn ubaa taab ki bi ke ubo waatiir umina aah bi pu na kan, udaan ngbaan le ye uninyuun Uwumbər aanaan ni. ⁵ Unii umək gaa ubo umina aaboln maayimbil pu na, u gaa mi le na.”

Taa təŋ ubo ubaa ke u tun titunwanbir

(Mak 9.42-48; Luk 17.1-2)

⁶ “Unii yaa tɔŋ mbim bi gaa mi ki kii na ponn ni ubaa ke u tun titunwanbir kan, tibɔbir ga li bi u pu. Bi yaa ba tee di kinaak sakpen, ki di tul leen uneen ni, ki tur u lii nnyusakpem ni, nin chee nyoo na kan, ni ba soor ki tii u, ni u tɔŋ ubo ubaa. ⁷ Ntɔŋ pu, tibɔbir bi dulnyaa wee ni aanib pu. Tɔ, ntɔŋ ga li bi. Tibɔbir mu bi unii u tɔŋ binib ke bi tun titunwanbir na pu.

⁸ “Aa yaa gee tiwan ke saah gee aanaal, bee aataal pu na kan, tiwan ngbaan yaa tɔŋ si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Aa yaa lann njaal mubaa, bee litaal libaa, ki kan limɔfal li kaa kpa ndoon na kan, ni soor ni aa li kpa injaal ilee ni njitaa njilee ki ti li bi mmii mu kaan junna ni. ⁹ Aa yaa gee tiwan ke saah gee aanibil pu na kan, tiwan ngbaan yaa tɔŋ si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Aa yaa lann linibil libaa, ki kan limɔfal li kaa kpa ndoon na kan, ni soor ni aa li kpa njinibil njilee, ki ti li bi mmii mu kaan junna ni.”

*Kiwakork ki wɔŋ na aayatanakl
(Luk 15.3-7)*

¹⁰ “Li nyi man ki taa lik bibilb ponn ni ubaa fam. M tuk nimi la, baatuuntiib bi paacham Nte Uwumbɔr aanimbiin ni n-yoonn mɔmɔk. [¹¹ Min Unibɔn Aabo dan dulnyaa wee ni ke binib bi wɔŋ na nmar la.]

¹² “Unii yaa kpa ipiih nkub, i ponn ni ubaa yaa wɔŋ kan, ni dak ke u ga na kinye? U ga di cha ipiih imonko inaa ni kipiik ni iwae na ligongoln paab, ki buen ti ban upiih u wɔŋ na la. ¹³ M tuk nimi mbamɔn la, u yaa ti kan u kan, u ga li mɔɔni upiih ngbaan pu, ki jer waah ga li mɔɔni ipiih imonko

inaa ni kipiik ni iwae i kaa wɔŋ na pu na. ¹⁴ Kina le Nite Uwumbɔr u bi paacham na aa ban ke bibilb waatiib ngbaan ponn ni ubaa wɔŋ.”

Saah ga ŋa aana aabo u ŋa si bakaa na pu na

¹⁵ “Aana aabo yaa ŋa si bakaa kan, pɔɔn aabaa ki buen ti kan u n-gbaan suuna ki tuk u waataani. U yaa ŋun tii si kan, aa giin u ki siin waabuul ni la. ¹⁶ U yaa yii, kaa kii tii si kan, pɔɔn aabaa ki ban unii ubaa, bee bilee, ki ki buen u chee ki ti kan u, aan binib bilee, bee bitaa ngbaan ŋun tibɔr ngbaan mɔmɔk ki li ye saaseeraadam.* ¹⁷ U yaa yii, kaa kii tii bi mu kan, nyan ti mpaan pu ki tuk Uwumbɔr aanib. U yaa yii, kaa kii tii bi mu kan, ni lik u ke ulampoogaar, bee unii u kaa dii Uwumbɔr aasan na.

¹⁸ “M tuk nimi mbamɔn la, tiwan ni, ni ga buu dulnyaa wee ni na, nima le buu paacham. Tiwan ni, ni ga buur lii dulnyaa wee ni na, nima le buur lii paacham mu.

¹⁹ “Cha m moo tuk nimi man, ni ponn ni bilee yaa kpaan kimɔbaan dulnyaa wee ni, ki mee Nte Uwumbɔr u bi paacham na kan, u ga ŋa naah ban pu na ki tii nimi. ²⁰ Binib bilee, bee bitaa, yaa kuun tɔb chee maayimbil pu kan, m ga li bi bikaasisik ni.”

Unii u kaa di cha pinn waatutujeer na

²¹ Le Piita dan nan baa Yesu, “Ndindaan, nna aabo yaa ŋani mi bakaa kan, m ga di cha pinn u nfum muŋa? Nfum mulole ee?”

²² Le Yesu bui u, “Maa tuk si ke nfum mulole. Cha pinn u imonko itaa ni kipiik nfum mulole.

* **18:16** : Lik lkaal 19.15.

23 Ba pu? Uwumbər aanaan naahn ubərkpaaan u nan ban u bee waatutum aah joo waapəln pu na la. 24 Waah piin ki bi lik kina na, le bi joo ni waatutunn ubaa u joo waapəln tikunabr aamombil ɲichur ɲichur kipiik.† 25 Waah kaa kpa ɲimombil ɲibaa ki ga pa lipəln ngbaan na, le udindaan bui ke bi di u ni upuu, ni waabim, ni waah kpa tiwan ni na məmək, ki di kooh, aan ki di ɲimombil ngbaan pa lipəln ngbaan. 26 Le ututunn ngbaan gbaan udindaan aanimbiin ni, ki gaɲ u ke, ‘Ndindaan, pəɔn aabaa ki ji limər. M ga pa si maah jin saapəln li mək na.’ 27 Le udindaan san u kinimbaak, ki di cha pinn u lipəln ngbaan, le ki di u lii.

28 “Le ututunn ngbaan nyan lipaal, ki ti kan waatutuɲeer u joo waapəln kpakpaln nkub na, le ki chuu u, le ki chuu uneen ni, ki bui u ke, ‘Pa mi saah joo maapəln li na.’ 29 Le waatutuɲeer ngbaan gbaan unimbiin ni, ki gaɲ u ke, ‘Pəɔn aabaa ki ji limər. M ga pa si.’ 30 Le waa kii, le ki chuu u ti ɲa kiyondiik ni, u li bi nima ki ti saa buyoonn u ga pa lipəln ngbaan na. 31 Waatutuɲeertiib aah kan kina na, le ni bii bisui sakpen. Le bi dan nan tuk bidindaan waah ɲa pu na məmək. 32 Le bidindaan yin u, ki nan bui u, ‘Aa ye bakadaan la. Saah gaɲ mi na, le m di cha pinn si saapəln məmək. 33 Aa mu ba ga san saatutuɲeer kinimbaak ke maah san si pu na la.’ 34 Udindaan aah gee liɲuul u pu sakpen pu na, le u cha bi ti ɲani u falaa kiyondiik ni, ki ti saa buyoonn u ga pa lipəln ngbaan məmək doo na.

35 “Tɔ, unii umək kaa di cha pinn una aabo usui

† 18:24 : Griik aaliin ni, bi ɲmee ke “talenti ɲichur kipiik.” Ni ga fuu unii aapal ki ti saa ɲibin kipiik ni ɲɲmu la.

ponn ni na kan, Nte Uwumbər u bi paacham na mu ga daa utafal kina la.”

19

*Uja taa jenn upuu
(Mak 10.1-12)*

¹ Yesu aah len kina ti doo na, le u nyan Galilee aatinj ni, ki buen Judea aatinj ki bi Joodann aaməɔdapuul na ni. ² Le kinipaak sakpenj dii u. Le u cha bi ponn ni bi ye bibum na pəək.

³ Le Farisii yaab bibaa nan dan u chee, ki ban bi tən u, le ki baa u, “Uja yaa jenn upuu lii waageehn pu kan, timi aakaal kii kina aa?”

⁴ Le Yesu baa bi, “Naa karn Uwumbər Aagbanj aah len pu na aa? Ni ηmee ke Uwumbər u naan bi na, u nan naan uja ni upii,* ⁵ le ki len ke waah naan uja ni upii na, uja yaa yoor upii kan, bi ga nya cha bitetiib ni binatiib, ki kpaan təb chee, ki ηa unibaan.† ⁶ Nima pu na, baa ki ye binib bilee, bi ye unibaan la. Uwumbər aah kpaan bi na, unibən taa yakr bi.”

⁷ Le Farisii yaab ngbaan baa u, “Ni yaa ye kina kan, ba pu Moses nan len ke uja yaa ban u jenn upuu kan, u ηmee kigbanj ponn ni ke u jenn u, ki di tii u, ki nin jenn u?”

⁸ Le Yesu bui bi, “Nitafal aah pəɔ pu na, nima le cha Moses tii nimi nsan ke ni jenn nipuutiib. N-yoonn mu Uwumbər nan naan tiwan məmək ki nan saa dandana wee na, waa tii bi nsan kina. ⁹ M tuk nimi la, upii yaa kaa gər kidagook, aan uchal jenn u lii ki ki yoor upii uken kan, uja ngbaan

* **19:4** : Lik Mpiin 1.27; 5.2. † **19:5** : Lik Mpiin 2.24.

kpaln udagoor la. [Upii aachal yaa jenn u lii, uja uken yaa yoor upii ngbaan kan, uja ngbaan kpaln udagoor la.”]

¹⁰ Le Yesu aadidiliib bui u, “Uja ni upuu aabər yaa ye kina kan, uja yaa kaa yoor upii kan, ni soor.”

¹¹ Le Yesu bui bi, “Bijab məmək aan ηmaa gaa naah len pu na ki yii bipiib məmək. Bijab bi Uwumbər tii bi mpɔɔn ke bi yii bipiib na, bima le ga ηmaa yii bi. ¹² Bibaa bi, baah ma bi na, baa ye bijab. Bibaa mu bi, bi kpa bi la. Bibaa mu bi, ki yii bipiib məmək Uwumbər aanaan aatuln pu. Uja umək ga ηmaa gaa tibər ngbaan ki yii bipiib məmək na, u gaa ti.”

Yesu aah ηa Uwumbər aanyoor ki ηa mbim pu pu na

(Mak 10.13-16; Luk 18.15-17)

¹³ Le binib joo ni mbim ki di dan Yesu chee ke u nan di unjaal paan bi pu, ki mee Uwumbər tii bi. Le waadidiliib kae bi. ¹⁴ Le Yesu bui bi, “Cha mbim ngbaan dan m chee man. Taa ki jenn bi man. Binib bi aabimbin bi ke mbim aah bi pu na, bima le yeh Uwumbər aanaan.”

¹⁵ Le u di unjaal paan bi pu, le ki siir nima.

Yesu aah tuk uwankpadaan ubaa pu na

(Mak 10.17-31; Luk 18.18-30)

¹⁶ Unachipɔɔn ubaa nan dan Yesu chee le ki nan baa u, “Uməməkɾ, m ga tun litunyaan bayaar aan ki kan liməfal li kaa kpa ndoon na?”

¹⁷ Le Yesu baa u, “Ba pu aa baa mi litunyaan pu? Uwumbər baanja le ηan. Aa yaa ban liməfal li kaa kpa ndoon na kan, kii waakaal.”

¹⁸ Le u ki baa u, “Mulakaal?”

Le Yesu bui u, “Taa ku binib; taa gər kidagook; taa su kinaayuk; taa li ye nnyamən aaseeraadaan; ¹⁹li pak aate ni aana; † li gee aana aabo ke saah gee aabaa pu na.” §

²⁰ Le unachipəən ngbaan bui u, “M joo ikaal imina məmək tibir ni la. Ba gur?”

²¹ Le Yesu bui u, “Aa yaa ban ke aa li bi mbaməm kan, buen ti kooh saah kpa tiwan nimək na, ki di ηimombil ngbaan di tii bigiim, aan ki li kpa liwangol paacham, aan ki dan nan dii mi.”

²² Unachipəən ngbaan aah ηun kina na, le ni ηa u mpombiin; ba pu? u nan kpa liwankpal sakpen a. Le u siir nima.

²³ Le Yesu bui waadidiliib, “M tuk nimi mbamən la, ni pəə uwankpadaan koo Uwumbər aanaan ni. ²⁴Cha m moo tuk nimi man, uwankpadaan aah ga koo Uwumbər aanaan ni pu na, ni pəə jer laakumii aah ga koo seerkaa aaboln ni pu na.”

²⁵ Waadidiliib aah ηun kina na, le ni gar bi pam. Le bi baa u, “Ni yaa ye kina kan, ηma ga tee ηmar?”

²⁶ Le Yesu lik bi le ki bui bi, “Ni pəə binib le chee. Nibaa aa pəə Uwumbər chee.”

²⁷ Le Piita bui u, “Lik, ti nan di timi aawan məmək di lii ki dii si. Ti ga kan ba aanyoor?”

²⁸ Le Yesu bui bi, “M tuk nimi mbamən la, min Unibən Aabo ga kal libərjal pu, ki kan mpakm sakpen dulnyaapəən ponn ni. N-yoonn ngbaan, nimi bi dii mi na mu ga kal ηibərjal kipiik ni ηilee pu, ki ga ji Israel yaab aanibol kipiik ni ηilee tibər.

²⁹ Unii umək di cha waadichal, bee ukpetiib, bee unaatiib, bee uninkpatiib, bee ute, bee una, bee

† **19:19** : Lik Nnyam 20.12-16; Ikaal 5.16-20. § **19:19** : Lik Liifai Yaab 19.18.

waabim, bee tisar, maayimbil pu na kan, u ga kan kina nfum nkub, ki ga li kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na. ³⁰ Tɔ, binib bi ye bisalolm na pam ga nan ɲa puwɔb yaab. Binib bi ye puwɔb yaab na pam ga nan ɲa bisalolm.”

20

Ukpaal aah pa paatiib pu na

¹ “Uwumbɔr aanaan naahn ukpaal u nan pue kichakpinaanyeeek ni u ti ban paatiib bi nan tun waasaak ni aatuln na la. ² Waah kan njan yaab bi na, u nan tuk bi, ‘M ga pa nimi tikunabr aamombil libaa nwiin ni mu aalirn.’* Bi nan kii tii waah siin bi pu na. Le u mɔk bi waasaak ponn ni. ³ Le ni saa tikur tiwae yoonn, le u ki buen kinyan ni ki ti mui bijab bibaa si nima, kaa kpa lituln libaa. ⁴ Le u bui bi, ‘Buen maasaak ponn ni ki ti tun man. Naah tun pu na, m ga pa nimi kina la.’ ⁵ Le bi buen. Nwiin aah ti saa sisik ni na, le u ki gir buen kinyan ni, le ki ti ki mui bijab bibaa mu si nima. Le u tuk bi mu kina. Nwiin aah ti kpar na, le u ki gir buen kinyan ni, le ki ki ɲa kina. ⁶ Nwiin aah ti taln ɲitaa ki ban mu lir na, le u ki gir buen kinyan ni, le ki ti ki mui bijab bibaa mu si nima. Le u baa bi, ‘Ba pu ni si kina nwimɔn, kaa tun nibaa?’ ⁷ Le bi bui u, ‘Taa kan unii u ga tii timi lituln aan ti tun na.’ Le u bui bi, ‘Ni mu li cha maasaak ponn ni, ki ti tun man.’

⁸ “Nwiin aah lir kijoobɔɲ na, le ukpaal ngbaan tuk bitutum aaninkpel, ‘Yin ni paatiib ngbaan ki nan pa bi baapal. Piin ki pa bijab bi gbiln puwɔb

* **20:2** : Griik aaliin ni, bi ɲmee ke “denarius ubaa.” Ni nan ye nwiin mubaa aapal la.

na, aan ki ti pii bisalolm.’ ⁹ Le bijab bi gbiln puwɔb na aah dan bi nan gaa baapal na, u pan bi tikunabr aamombil libaabaa. ¹⁰ Bisalolm aah dan bi nan gaa baapal na, bi dak ke bi ga kan ki jer puwɔb yaab na, le u pan bi mu tikunabr aamombil libaabaa. ¹¹ Baah gaa baapal na, le bi ηul ukpaal ngbaan pu, ¹² ki len ke, ‘Bijab bi gbiln puwɔb na tun kikiruk kibaa baanja la. Timi le boo ko nwimɔn. Ntoton ηun timi la. Le ti ni baapal ki ηak.’

¹³ “Le ukpadaan bui bi ponn ni ubaa, ‘Njɔ, maa jin si pem pem. Aa ba kii ke aa ga gaa tikunabr aamombil libaa la. Naa ye kina aa?’ ¹⁴ Yoor saamombil ki li chaa kun linampal. M ban m tii puwɔb yaab ke maah tii si pu na la. ¹⁵ Maa kpa nsan ke m di maamombil ηa maah gee pu na aa? Maah kpa tibulchinn pu na le cha aa kpa lipiipoln aa?’

¹⁶ “Liyatarɔkl limina aatataa le ye ke puwɔb yaab ga nan ηa bisalolm. Bisalolm mu ga nan ηa puwɔb yaab.”

*Yesu aah ki len waakun aabɔr taataa pu na
(Mak 10.32-34; Luk 18.31-34)*

¹⁷ Yesu ni waadidiliib ni kinipaak nan cha Jerusalem. Waah cha na le u di waadidiliib kipiik ni bilee na nyan n-gbaan, le ki bui bi, ¹⁸ “Li pel man, ti yaa ti fuu Jerusalem kan, bi ga di min Unibɔn Aabo ηa Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb aanjaal ni, le bi ji mi tibɔr, ki ga len ke ni ηeer bi ku mi, ¹⁹ le ki ga di mi ηa binib bi kaa ye Juu yaab na aanjaal ni ke bi yook

mi, ki lue mi ηinaalab, ki kpa a mi ndɔpuinkoo pu. Le iwiin itaadaal Uwumbɔr ga fikr mi nkun ni.”

*Waadidiliib ponn ni bilee aana aah mee u pu na
(Mak 10.35-45)*

²⁰ N-yoonn ngbaan le Sebedee aajapɔtiib bilee na, ni bina, nan dan Yesu chee, le bina nan gbaan unimbiin ni, ki doon u, ki mee u ke u ter u.

²¹ Le u baa u, “Aa ban ba?”

Le u bui u, “Aa yaa jin saanaan kan, cha njapɔtiib bilee ngbaan li ka aa chee, ubaa li ka aañangii wɔb, uken mu li ka aañangan wɔb.”

²² Le Yesu bui binachipɔm ngbaan, “Naa nyi naah mee mi pu na aatataa. Ni ga ηmaa ji falaa ke maah ga ji pu na aa?”

Le bi bui u, “Ti ga ηman.”

²³ Le u bui bi, “Ni mu ga sil ji falaa ke maah ga ji pu na. Binib bi ga kal ηñangii ni ηñangan wɔb na ma kan, naa ye min le ga lee bi. Nte Uwumbɔr le leer binib bi ga kal nima chee na.”

²⁴ Le waadidiliib kipiik bi gur na aah ηun Sebedee aajapɔtiib aah bui Yesu pu na, bi gee liñuul bi pu. ²⁵ Le Yesu yin bi mɔmɔk ke bi dan u chee, le ki nan bui bi, “Ni nyi ke dulnyaa ni aanib aayidam yoor bibaa paacham la. Binib bi kpa tininkpir na mu joo baanib mpɔɔn pu la. ²⁶ Nima taa li bi kina man. Ni ponn ni ubaa yaa ban ke u li ye uninyuun kan, u ηa ubaa ni mɔmɔk aatutunn.

²⁷ Ubaa yaa ban ke u li ye usaloln kan, u ηa ubaa ni mɔmɔk aanaagbiija, ²⁸ ki li bi ke min Unibɔn Aabo aah bi pu na; maa dan dulnyaa wee ni ke bi nan tun lituln tii mi, m dan ke m nan tun lituln tii binib, ki kpo ke m gaa binib pam lii la.”

*Yesu aah likr bijoom bilee aanimbil pu na
(Mak 10.46-52; Luk 18.35-43)*

²⁹ Yesu ni waadidiliib nan nyan Jeriko aatin ponn ni. Le kinipaak sakpenj dii bi. ³⁰ Baah cha na, le bijoom bilee ka nsan aamɔgbeln, le ki ŋun ke Yesu ban u jer. Le bi tar ke, “Tidindaan u ye Ubər David Aayaabil na, san timi kinimbaak.”

³¹ Le kinipaak ngbaan kae bi ke bi ŋmin. Le bi moo tar ke, “Tidindaan u ye Ubər David Aayaabil na, san timi kinimbaak.”

³² Le Yesu sil nsan ni, ki yin bi ke bi dan, le ki nan baa bi, “Ni ban ba?”

³³ Le bi bui u, “Tidindaan, ti ban ke aa likr tinimbil tii timi la.”

³⁴ Le kinimbaak chuu Yesu. Le u meeh binimbil. Libuul ngbaan ni le binimbil likr, le bi dii u.

21

*Jerusalem aanib aah nyun Yesu pu na
(Mak 11.1-11; Luk 19.28-40; Jɔnn 12.12-19)*

¹ Bi nan peen Jerusalem, ki fuu Befej aatin, ki bi lijool li bi yin li ke Olif aasui aajool na paab. Baah ti fuu nima chee na, ² le Yesu bui waadidiliib ponn ni bilee, “Li cha man naah si gbɔk kitiŋ ki na ni. Ni yaa koo ki ponn ni kan, libuul ngbaan ni, ni ga kan ubon si gbin, waabo si u chee. Chuu gbiln ubon ngbaan, ki li joo ni u ni waabo m chee man. ³ Unii ubaa yaa len tibaa kan, ni bui u, “Tidindaan le ban i,’ le u ga cha ni li joo ni i libuul ngbaan ni.”

⁴ Nimina le gbiin Uwumbər aabɔnabr aah nan len pu na ke,

⁵ “Tuk Sionn aatinj aanib,

Lik, nimi aabɔrkpaan choo ni chee la.

U sunn ubaa taab le ki dik ubon pu,
u dik ubon u laa diin na pu la.”*

⁶ Le Yesu aadidiliib buen ki ti ŋa waah len pu na,
⁷ ki joo ni ubon ngbaan ni waabo, le ki di baakeken
paan u pu. Le Yesu diŋ u pu. ⁸ Kinipaak ngbaan
nan di baakeken ter nsan ponn ni. Bibaa mu bar
tisufar ki di ter nsan ponn ni. ⁹ Le binib bi loln
u pu nsan na, ni binib bi paa puwɔb na nan bi
tar ke, “Hosiana,† pahn Ubər David Aayaabil man.
Uwumbər ŋa tinyoor ŋa unii u choo waayimbil ni
na pu. Hosiana bi paacham.”‡

¹⁰ Yesu aah fuu Jerusalem ni na, le kitin ngbaan
aanib mɔmɔk fii ki bi baa tɔb, “Ŋma ye umina?”

¹¹ Le kinipaak ngbaan bui bi, “U ye Uwumbər
aabɔnabr Yesu u nyan ni Nasaref aatin ki bi
Galilee aatin ponn ni na la.”

*Yesu aah toor Uwumbər Aadichal pu na
(Mak 11.15-19; Luk 19.45-48; Jɔnn 2.13-22)*

¹² Yesu nan ti koo Uwumbər Aadichal ni, le ki
jenn nyan binib bimɔk kooh tiwan ki daa tiwan li
ponn ni na, ki labr bilikpelm aateebul mam chin,
le ki labr binib bi kooh ŋinanjel na mu aajal ki
di chin, ¹³ le ki bui bi, “Ni ŋmee Uwumbər Aag-
ban ni ke Uwumbər len ke, ‘Bi ga yin Maadichal
ke Mmeen Aadichal la;’ nimi le ŋani li bififirb
aakakaa chee.”§

¹⁴ Bijoom ni biwɔb nan dan Yesu chee Uwumbər
Aadichal ni, le u cha bi pɔɔk. Le mbim mu bi
Uwumbər Aadichal ni na tar ke, “Hosiana, pahn

* **21:5** : Lik Sekaria 9.9. † **21:9** : Hosiana aatataa le ye ke “gaa
timi lii.” ‡ **21:9** : Lik Ilahn 118.25, 26. § **21:13** : Lik Aisaya
56.7; Jeremia 7.11.

Ubər David Aayaabil man.” ¹⁵ Uwumbər aato-toorninkpiib ni Uwumbər aakaal aaməmək b aah ηun kina, ki kan Yesu aah tun lijinjiir aatun pu na, le bi gee liηuul, ¹⁶ le ki baa Yesu ke, “Saa ηun mbim ngbaan aah len pu na aa?”

Le Yesu bui bi ke, “M ηun. Naa kee karn Uwumbər Aagbaη ni ii? ke, ‘Mbim ni mbipəm ga pak Uwumbər mbaməm.’ ”*

¹⁷ Yesu aah len kina na, le u siir cha bi, le ki nyan Jerusalem, ki buen Betani aatiη ni, u ti doon nima.

Yesu aah len tibəbir busub bubaa pu na

(Mak 11.12-14, 20-24)

¹⁸ Naah ki woln kitaak na, le u gir buen Jerusalem. Waah cha na, le nkon joo u. ¹⁹ Le u kan likakaln si nsan aaməgbeln, le ki buen bu taab, kaa kan lisubil libaa bu pu, see tifar ηmeen. Le u bui busub ngbaan, “Saan ki lu ηisubil n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.” Libuul ngbaan ni le busub ngbaan məmək kuur.

²⁰ Waadidiliib aah kan kina na, le ni gar bi pam. Le bi baa ke, “Ba pu busub ngbaan kuur mala kina?”

²¹ Le Yesu bui bi, “M tuk nimi mbamən la, ni yaa gaa Uwumbər ki kii, kaa joo beeni kan, ni mu ga ηmaa ηa kina. Naa ye nimina baanja le ni ga ηa. Ni yaa po bui lijool limina ke li fii ki ti lir nnyusakpem ni kan, ni ga ηa kina. ²² Ni yaa mee Uwumbər ki yaa pak ke u ga ηa naah mee u pu na kan, u ga ηa kina tii nimi.”

Baah baa Yesu waatuln pu pu na

(Mak 11.27-33; Luk 20.1-8)

* **21:16** : Lik Ilahn 8.2.

²³ Yesu nan koo Uwumbər Aadichal ni, le ki tuk binib Uwumbər aabər. Waah ɲani kina na, le Uwumbər aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib dan u chee ki nan baa u, “Aa kpa nsan ke aa ɲa saah ɲani pu na aa? Nɲma tii si nsan ngbaan?”

²⁴ Le u bui bi, “M mu ga baa nimi mbaan. Ni yaa ɲmaa gar kan, m mu ga tuk nimi maah kpa nsan pu ki ɲani maah ɲani pu na. ²⁵ Jɔnn aah nan muin binib nnyun ni na, ɲma nan tii u nsan? Uwumbər aan binib?”

Le bi kpokl tɔb ke, “Ti yaa bui ke Uwumbər le tii u nsan kan, u ga baa timi ke ba ɲa taa nan gaa u ki kii. ²⁶ Ti yaa ki len ke binib le tii u nsan kan, ti san kinipaak ngbaan ijawaan baah ga ɲa timi pu na la; ba pu? bi mɔmɔk len ke Jɔnn nan ye Uwumbər aabɔnabr la.” ²⁷ Nima le bi bui Yesu, “Taa nyi.”

Le Yesu bui bi, “M mu aan tuk nimi maah kpa nsan pu ki ɲani maah ɲani pu na.”

Binachipɔm bilee aayatanɔkl

²⁸ “Dakl lik man maah ga tuk nimi pu na aatataa. Uja ubaa nan kpa japɔtiib bilee, le ki dan nan bui u ye upol na, ‘Maabo, buen kisaak ponn ni din ki ti tun.’ Le u bui u, ²⁹ ‘Maan buen.’ Naah kpee siib na, le u jer waalandak ki buen kisaak. ³⁰ Le uja ngbaan buen uwaatiir mu chee le ki bui u, ‘Maabo, buen kisaak ponn ni din ki ti tun.’ Le u bui u, ‘Maaninkpel, m ga buen,’ ki mu aa buen. ³¹ Mbim bilee ngbaan ponn ni, ulau ɲa bite aageehn?”

Le bi bui u, “Njan yoo.”

Le u bui bi, “M tuk nimi mbamɔn la, bilam-poogaab ni bipiidagoob koo Uwumbər aanaan ni,

ki cha nimi. ³² Ba pu? Jɔnn nan dan ni chee ki nan tuk nimi nsan mu njan na. Le naa gaa u ki kii. Bilampoogaab ni bipiidagoob le gaa u ki kii. Ni nan kan baah gaa u ki kii pu na, le naa kpeln nimi aabimbin, kaa gaa u ki kii.”

*Bikpaab bi kaa njan na aayatanakl
(Mak 12.1-12; Luk 20.9-19)*

³³ “Li pel man liyatanakl liken. Udichadaan ubaa le nan bi le ki naan kisaak, le ki nɔm isui i lu nɔsubil na ki ponn ni, le ki di idɔ gob kisaak ngbaan, le ki gbii libuul li bi ga di nɔsubil nja li ponn ni na aan ki mueni nyani njaanyun na, le ki maa libimbifɔfɔn ke unii li ka li paab ki kiir kisaak ngbaan, le ki yin bikpaab bibaa, le ki di kisaak ngbaan nja biɔnal ni, ke bi li lik ki. Isui ngbaan yaa nan lun nɔsubil kan, bi ker ki tii u, aan ki ker bibaa mu. Waah nja kina na, le u siir ki buen kitiɲ ki daa na ni. ³⁴ Buyoonn nɔsubil nan puiɲ na, le u di waatutum tun bikpaab ngbaan chee, bi ti gaa ni waasubil kisaak ngbaan ponn ni, ki li joo ni. ³⁵ Le bikpaab ngbaan ti chuu waatutum ngbaan, ki gbaa ubaa, ki ku ubaa mu, ki yur ubaa mu nɔtakpal u ti kpo. ³⁶ Le usadaan ngbaan ki tun bitutum bi wiir ki jer njan yaab na. Le bikpaab ngbaan nja bi mu kina. ³⁷ Kookoo yaan le u di uɲapɔɔn tun ni bi chee, le ki bui ke ‘Bi ga pak uma la.’ ³⁸ Bikpaab ngbaan aah kan waabo ngbaan na, le bi bui tɔb, ‘Uma le ye waafaajil. Cha ti ku u man aan ki ji waafaal.’ ³⁹ Le bi chuu u, ki di nyan n-gbaan, le ki ti ku u.

⁴⁰ “Kina pu na, usadaan yaa nan fuu ni kan, u ga nja bikpaab ngbaan kinye?”

⁴¹ Le bitotoorninkpiib ni Juu yaab ngbaan bui ke, “U ga sil ku titunwanbirdam ngbaan, ki di kisaak ngbaan tii bikpaab bi ga li bilni u waasubil ŋibin məmək na.”

⁴² Le Yesu baa bi, “Naah kee karn Uwumbər Aagbaŋ aah len pu na aa? ke, ‘Litakpal li bidimaab yii li na, lima le ye litakpajal. Uwumbər le ŋa kina, le ni gar timi pam.’†

⁴³ “M tuk nimi la, Uwumbər ga nyan ni chee waanaan, ki di tii linibol li ga dii waah ban pu na. [⁴⁴Unii u lir litakpal ngbaan pu na, u ga kool. Unii u litakpal ngbaan lir u pu na, li ga nan u ke ntayon na.”]

⁴⁵ Uwumbər aatotoorninkpiib ni Farisii yaab aah ŋun kina na, le bi bee ke Yesu di liyataŋakl ngbaan ŋaŋ bima la. ⁴⁶ Le bi ban ke bi chuu u, ki mu san kinipaak ngbaan ijawaan; ba pu? kinipaak ngbaan len ke Yesu ye Uwumbər aabənbr la.

22

Unii u ŋa ubəndinn aajikaar na aayataŋakl (Luk 14.15-24)

¹ Le Yesu ki ŋakl bi liyataŋakl ke, ² “Uwumbər aanaan naahn ubərkaan u ŋa ubəndinn aajikaar ki tii ujaəəon, ³ ki tun waatutum ke bi yin binib bi u ban ke bi dan nan ji na. Baah yin bi na, le bi yii, kaa dan. ⁴ Le u ki tun bitutum biken ke bi ti yin bi ki tuk bi, ‘Ubərkaan len ke u gor tijikaar məmək doo a. U kər inaaja ni tiwakor ti filk na, ki gor tiwan məmək doo a,’ ke bi dan. ⁵ Le baa gar waatutum. Bi nan beenin tun baatuln; ubaa

† **21:42** : Lik Ilahn 118.22-23.

nan buen kisaak, uken mu buen u ti tiir kitiir. ⁶ Bi gur na chuu bitutum ngbaan, ki gbaa bi ki ku bi. ⁷ Le ubarkpaan ngbaan gee linuul sakpen, le ki tun waajab le bi ti ku binikurb ngbaan, le ki see baatin mmii. ⁸ Le u bui waatutum, ‘Ubɔndinn aajikaar gor a. Binib bi m yin bi na aa neer bi ji tijikaar ngbaan. ⁹ Li cha kitin ponn ni aasan ni man, ki ti yin ni naah ga kan binib bimɔk na, bi dan ki nan ji ubɔndinn aajikaar ngbaan.’ ¹⁰ Le waatutum buen kitin ponn ni aasan ni, ki ti yin ni baah kan bi na mɔmɔk, binib bi njan na ni bi kaa njan na mɔmɔk. Le bi nan gbiin kidiik ki bi ji tijikaar ki ponn ni na.

¹¹ “Le ubarkpaan ngbaan koo ni u nan lik binib bi dan bi nan ji tijikaar ngbaan na, le ki kan uja u kaa pee tibɔndinn aawanpeenkaan na. ¹² Le ubarkpaan ngbaan baa u, ‘Njɔ, aa na kinye ki koo ni do, kaa pee tibɔndinn aawanpeenkaan?’ Le u si nmin. ¹³ Le ubarkpaan ngbaan bui waatutum ke bi chuu u, ki buu unjaal ni utaa, ki nyan u, ki ti di mee lii lipaal mbɔmbɔɔn ni. U ga wii ki nmɔ njinyin nima chee.

¹⁴ “Liyatanakl ngbaan aatataa le ye ke baah yin bi na wiir, le baa nyan bi na aa wiir.”

*Baah pen Yesu nlan pu na
(Mak 12.13-17; Luk 20.20-26)*

¹⁵ Le Farisii yaab buen bi ti kpokl baah ga peei Yesu nlan pu aan ki chuu u na. ¹⁶ Le bi tun baadidiliib ni Ubɔr Herod aanib bibaa Yesu chee, le bi ti bui u, “Umɔmɔkr, ti bee ke aa len mbamɔn la, ki mɔk timi Uwumbɔr aasan mbamɔm, kaa san unii ubaa ijawaan, kaa pak ubaa ki jer uken. ¹⁷ Tuk timi saah dak pu na. Ni njan ti pa lampoo ki tii Ubarkpaan Siisa aan naa njan?”

¹⁸ Le Yesu bee baah bir pu na, le ki baa bi, “Nimi biɲmanɲmannim, ba ɲa ni tɔɲ mi? ¹⁹ Mɔk mi lampoo aamombil.”

Le bi joo ni limombil nan mɔk u. ²⁰ Le u baa bi, “Nɲma aanaɲ ni liyimbil bi li pu?”

²¹ Le bi bui u, “Siisa yaan.”

Le u bui bi, “Nima pu na, di ni ye Siisa yaan na, ki di tii u man, ki di ni ye Uwumbɔr yaan na, ki di tii Uwumbɔr.”

²² Baah ɲun kina na, le ni gar bi pam. Le bi di cha u ki buen.

*Binib bi ga fikr nkun ni na aah ga li bi pu na
(Mak 12.18-27; Luk 20.27-40)*

²³ Liyaadaal ngbaan le Sajusii yaab dan u chee. Bima le len ke binib aan fikr nkun ni. ²⁴ Le bi bui u, “Umɔmɔkr, Moses nan len ke uja yaa kpo, kaa kpa mbim kan, unaal di ukpopii ngbaan kpan, ki maa mbim tii ukpel.* ²⁵ Naabitiib bilole nan bi ti ponn ni. Le upol din upii, ki kpo, kaa kpa ubo. Le unaal di ukpopii ngbaan kpan, ²⁶ ki mu kpo, kaa kpa ubo. Le u paa u pu na mu ɲa kina. Le bimɔk bilole kpan upiibaan, ki kpo doo, kaa kpa ubo. ²⁷ Kookoo yoo, le ukpopii ngbaan mu kpo. ²⁸ Kina pu na, binib yaa nan fikr nkun ni kan, upii ngbaan ga li ye ɲma aapuu? Bi mɔmɔk bilole nan joo u la.”

²⁹ Le Yesu bui bi, “Naa bee Uwumbɔr Aagban aah len pu na, kaa bee Uwumbɔr aah kpa mpɔɔn pu na. Nima le cha ni yenn nimi aaliin ni.

³⁰ Binib yaa nan fikr nkun ni kan, baan yoor bipiib, bipiib mu aan mɔn bijab. Bi ga li bi ke Uwumbɔr aatuuntiib bi bi paacham na aah bi pu

* **22:24** : Lik Ikaal 25.5.

na la. ³¹ Joo cha binib aah ga fikr nkun ni pu na aabər kan, naa karn Uwumbər aah nan len pu na aa? ³² ke uma le ye Abraham, ni Aisak, ni Jakob Aawumbər.† Uwumbər yaa len ke u ye binib bi kpo na Aawumbər kan, nima le mək ke bi kpa liməfal.”

³³ Kinipaak ngbaan aah n̄un Yesu aah tuk bi pu na, le ni gar bi pam.

Mulakaal ye nkaalkpaan?

(Mak 12.28-34; Luk 10.25-28)

³⁴ Le Farisii yaab n̄un ke Yesu len tibər ki jin Sajusii yaab. Le bi kuun ki dan Yesu chee. ³⁵ Le bi ponn ni ubaa, u nyi Uwumbər aakaal mbaməm na, ban ke u pen Yesu nlan, le ki baa u, ³⁶ “Uməməkr, Uwumbər aakaal ponn ni, mulakaal jer ikaal məmək?”

³⁷ Le Yesu bui u, “‘Aa li gee Aadindaan Uwumbər aasui məmək ni, ni saawiin məmək, ni saalandak məmək.’‡ ³⁸ Nkaal mumina le ye nkaalkpaan ki jer ikaal məmək. ³⁹ Leler aakaal naahn nkaal ngbaan la, ‘Aa li gee aana aabo ke saah gee aabaa pu na.’§ ⁴⁰ Moses aakaal məmək, ni Uwumbər aabənabr aabər məmək si ikaal ilee yee le pu.”

Kristo u ga gaa binib lii na aabər

(Mak 12.35-37; Luk 20.41-44)

⁴¹ Farisii yaab aah kuun tɔb chee pu na, le Yesu baa bi mbaan mubaa ke, ⁴² “Kristo u ga gaa binib lii na aabər pu, ni dak kinye? N̄ma aayaabil ye u?”

Le bi bui u, “David aayaabil ye.”

† 22:32 : Lik Nnyam 3.6. ‡ 22:37 : Lik Ikaal 6.5. § 22:39 : Lik Liifai Yaab 19.18.

43 Le u baa bi, “Kristo ngbaan yaa ye David aayaabil kan, ba pu Uwumbər Aafuur Nyaan nan cha David yin u ke Udindaan? David nan len ke,

44 ‘Uwumbər bui Ndindaan ke: Kal ηηangii wəb, ki ti saa buyoonn m ga nyan saadim məmək na.’*

45 Tə, David aah nan yin Kristo ngbaan ke Udindaan kina na, Kristo ga li ηmaa ye uyaabil aa?”

46 Yesu aah baa bi kina na, le ubaa aa ηmaa gar mbaan ngbaan, ki mu aa ki kaa bi baa u mbaan muken daalbaadaal.

23

Bi li nyi Uwumbər aakaal aaməməkɓ ni Farisii yaab aabər

(Mak 12.38-39; Luk 11.43, 46; 20.45-46)

1 Yesu nan bui kinipaak ngbaan ni waadidiliib, 2 “Uwumbər aakaal aaməməkɓ ni Farisii yaab tuk nimi Moses aakaal aatataa. 3 Nima pu na, baah tuk nimi pu na məmək, ni kii kina man, ki li ηani kina. Ni mu taa ηakni baah tun pu na. 4 Bi mək nimi ni ηan na la, kaa dii ni. Bi di nkaal mu pə sakpen na, le ki di kpee Uwumbər aakaal pu, ki tuk binib ke bi li dii kina. Bima bibaa aa ter bi ke bi dii kina. 5 Baah tun pu na məmək, bi ban ke binib kan aan ki pak bi. Bi di Uwumbər aabər tam biyigbeer pu, ki ηa baabəkur aaməgbeln ni fək, ke binib kan aan ki pak bi. 6 Bi gee ke bi kal bininyuum aakakaa yaan ηjim chee, ni mmeen aadir ni, 7 ki gee ke binib doon bi mbaməm kinyan ni, ki yin bi ke ‘Uməməkɓ.’ 8 Nimi, ni taa li ban ke binib yin nimi ke ‘Uməməkɓ;’ ba pu? ni kpa

* 22:44 : Lik Ilahn 110.1.

Uməmək̄r ubaa baanja la. Ni məmək̄ ye naabitiib la. ⁹ Ni taa yin ubaa ke ‘Nite’ dulnyaa wee ni; ba pu? ni kpa te ubaa la, le u bi paacham. ¹⁰ Ni taa li ban ke ubaa yin nimi ke Dindaan; ba pu? ni kpa dindaan ubaa la. Uma le ye Kristo u gaa binib lii na. ¹¹ Ni ponn ni ubaa yaa ban ke u li ye usaloln kan, u li ye nimi aatutunn. ¹² Unii umək̄ nyuŋ ubaa na, Uwumbər ga sunn u taab. Unii umək̄ sunn ubaa taab na, Uwumbər ga nyuŋ u.”

*Tibəbir ga li bi biŋmaŋmannim pu
(Mak 12.40; Luk 11.39-42, 44, 52; 20.47)*

¹³ “Nimi Uwumbər aakaal aaməmək̄b ni Farisii yaab, bi ye biŋmaŋmannim na, tibəbir bi ni pu; ni kiir binib ke bi taa koo Uwumbər aanaan ni. Nimi nibaa aa koo ni, ki mu aa kii ke binib bi ban bi koo ni na koo ni.

[¹⁴ “Nimi Uwumbər aakaal aaməmək̄b ni Farisii yaab, bi ye biŋmaŋmannim na, tibəbir bi ni pu; ni ji bikpopiib pem pem, le ki mee Uwumbər ni yunni, ni ŋmanni ke ni ye bininyaam. Nima pu na, Uwumbər ga daa nitafal ki jer waah ga daa biken aatafal pu na.]

¹⁵ “Nimi Uwumbər aakaal aaməmək̄b ni Farisii yaab, bi ye biŋmaŋmannim na, tibəbir bi ni pu; ni puur nnyusakpem ki chuun ntim məmək̄ ni ke ni kan unii ubaa ki ŋa u nimi aadidiir. Ni yaa ti kan u kan, le ni ŋa u titunwanbirdaan ki jer nimi nibaa aah ye pu na.

¹⁶ “Nimi bisanmək̄b bi jəb na, tibəbir bi ni pu; ni len ke ‘Unii yaa puu Uwumbər aadiik pu kan, naa ye nibaa, ke u yaa puu ilik i bi ki ni na pu kan, see u gbiin tipuur ngbaan.’ ¹⁷ Nimi bijərɓ bi jəb na, ni-lani jer niken, ilik ngbaan le aan Uwumbər aadiik

ki ŋa ilik ngbaan chain na? ¹⁸ Ni ki len ke ‘Unii yaa puu Uwumbər aatork aabimbiln pu kan, naa ye nibaa, ke u yaa puu ipiin i bi li paab na pu kan, see u gbiin tipuur ngbaan.’ ¹⁹ Nimi bijoom, nilani jer niken, ipiin ngbaan le aan Uwumbər aatork aabimbiln li ŋa ipiin ngbaan chain na? ²⁰ Nima pu na, unii yaa puu Uwumbər aatork aabimbiln pu kan, u puu tiwan nimək bi li pu na mu la. ²¹ Unii yaa puu Uwumbər aadiik pu kan, u puu Uwumbər u bi ki ni na mu la. ²² Unii yaa puu paacham pu kan, u puu Uwumbər aabərjal, ni Uwumbər u ka li pu na mu la.

²³ “Nimi Uwumbər aakaal aaməmək b ni Farisii yaab, tibəbir bi ni pu; ni yakr tikpifar nfum kipiik ki nyan nibaa na ki di tii Uwumbər, ki muk nibaa ke ni joo Uwumbər aakaal mumina, ki yii nkaal mu ye nkaalkpaan na. Ni yii, kaa ŋani ni ŋan na, kaa san binib kinimbaak, kaa dii Uwumbər mbaməm. Ni ŋan ke ni li joo nkaal ngbaan, ki yakr nimi aawan mu ki di tii Uwumbər. ²⁴ Ni ye bisanmək b bi jəb na la. Kisibirk waatiir yaa bi tiwanyukaan ni kan, ni yak nyani ki. Laakumii ma yaa bi kan, ni kpaan nyu laakumii ni tiwanyukaan mək la.

²⁵ “Nimi Uwumbər aakaal aaməmək b ni Farisii yaab, bi ye biŋmanŋmannim na, tibəbir bi ni pu; ni ŋir tiyir ni ŋisambil aapuwəb mbaməm, kaa ŋir ni ponn ni. Kina le ni ban ke binib bui ke ni ye bininyaam. Le nisui ponn ni gbii kinaayuk aatuln, ni iniman aatuln. ²⁶ Nimi Farisii yaab bi jəb na, puen nyan kinaayuk aatuln, ni iniman nisui ni waahr, aan lipaal yaan li ŋan.

²⁷ “Nimi Uwumbər aakaal aaməmək b ni Farisii

yaab, bi ye biɲmanɲmannim na, tibɔbir bi ni pu. Ni naahn ɲikaakul ɲi bi di ikukuun aayon ki piir ɲi na la, le lipaal ɲan, ponn ni mu gbii inikpab, ni tiwan ni bur na, ni tijɔɲ mɔk aabɔɲ. ²⁸ Ni mu bi kina la. Ni ɲmanni ke ni ye bininyaam la, le ni ponn ni gbii inyamɔn, ni titunwanbir.”

Uwumbɔr aah ga daa biɲmanɲmannim aatafal pu na
(Luk 11.47-51)

²⁹ “Nimi Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb ni Farisii yaab, bi ye biɲmanɲmannim na, tibɔbir bi ni pu; ni maa ɲikaakul ki tii Uwumbɔr aabɔnabtiib bi nan bi n-yaayoonn na, ki di ikukuun aayon ki piir bininyaam aakaakul, ³⁰ le ki len ke ni yaa ba nan bi niyaajatiib yoonn ngbaan kan, naa ba ga ɲa baah nan ɲa pu ki ku Uwumbɔr aabɔnabtiib ngbaan na. ³¹ Naah len pu na le mɔk ke ni ye binib bi nan ku Uwumbɔr aabɔnabtiib ngbaan na aayaabitiib la. Nima le nimi aabɔr bii. ³² Niyaajatiib aah nan tun titunwanbir ti na, ni mu ga tun tima la, le ki ti doo. ³³ Nimi iwaa, bi ye ijagen aabim na, ni ga ɲa kinye ki nya ntafadaan mu ga pii nimi, mmii mu kaan junn na ponn ni. ³⁴ Nima pu le m ga tun ni Uwumbɔr aabɔnabtiib ni bilankpalb ni bimɔmɔkb ni chee. Le ni ga ku bibaa, ki kpaa bibaa mu idɔpuinkee pu, ki gbaa bibaa mu ɲinaalab nimi aameen aadir ni, ki ɲa bi falaa ntim mɔmɔk ni. ³⁵ N-yoonn mɔmɔk binib nan ku bininyaam la. Njan bi nan ku Abel u nan ye uninyaan na, le ki ku bininyaam ki joo cha, ki ti pii Barakia aabo Sakaria, u bi nan ku u Uwumbɔr aadiik ni na. Bininyaam ngbaan mɔmɔk aakun pu, le

ntafadaan ga pii nimi. ³⁶ M tuk nimi mbamɔn la, ntafadaan ngbaan ga pii nimi dandana aanib la.”

Yesu aah gee Jerusalem aanib pu na
(Luk 13.34-35)

³⁷ “Jerusalem aanib, nsui bii ni pu la. Ni ku Uwumbɔr aabɔnabtiib, ki yur waatutum nɪtakpal ki ku bi. N-yoonn mɔmɔk le m nan ban m kuun nimi ki di kpaan mbaa chee ke ukɔla aah kuuni waakoobi pu ki nani ufeen ni na, le naa kii. ³⁸ Lik, Uwumbɔr siir cha nimi. ³⁹ M tuk nimi la, naan ki kan mi ki nan saa bundaln ni ga bui ke ‘Uwumbɔr nɪ tinyoor nɪ unii u choo waayimbil ni na pu.’ ”*

24

Baah ga gbaa wii Uwumbɔr Aadichal pu na
(Mak 13.1-2; Luk 21.5-6)

¹ Yesu nan nyan Uwumbɔr Aadichal ni. Waah nyan ki cha na, le waadidiliib dan ki nan mɔk u, “Lik Uwumbɔr Aadichal aah wiir pu na.” ² Le u bui bi, “Ni kan tiwan nimina mɔmɔk aa? M tuk nimi la, bi ga nan gbaa wii lidichal limina mɔmɔk. Litakpal libaa aan ki li paa liken pu.”

Falaa aayoonn aah ga li bi pu na
(Mak 13.3-13; Luk 21.7-19)

³ Le u buen ti kal Olif aasui aajool paab. Le waadidiliib dan u chee bibaa, ki nan bui u, “Tuk timi, bi ga nɪ kina bayoonn? Ba ga li ye limɔkl ki mɔk timi ke ni nɪer aa fuu ni, ki nɪer dulnyaa aadoon?”

⁴ Le u bui bi, “Ni li nyi man, ubaa taa nɪmann nimi.

⁵ Binib pam ga nan dan ki nan pur maayimbil ke

* **23:39** : Lik Ilahn 118.26.

bima le ye Kristo u ga gaa binib lii na, ki ηmann binib pam. ⁶ Ni ga ηjun ke binib to butəb kənkəni do, ni dandar mu. Ni taa cha ni li muk nimi man. Uwumbər le siin ke nimina məmək ga ηa. Nima le aan mək ke dulnyaa wee ga doo libuul ngbaan ni. ⁷ Linibol libaa ga to linibol liken butəb. Nnaan mubaa aanib ni nnaan muken aanib ga to təb butəb. Nkon ga lir ntim pam ponn ni. Kitiη ga deη ηipepel pam. ⁸ Nimina məmək le ga li ye njan aafalaa.

⁹ “N-yoonn ngbaan bi ga chuu nimi, ki ηa nimi falaa, ki ga ku nimi. M pu, le ηinibol məmək ga li nan nimi. ¹⁰ N-yoonn ngbaan le binib pam ga di maasan lii, ki ga kooh təb, ki ga li nan təb. ¹¹ Le binib bi ηmanni ke bi ye Uwumbər aabənabtiib na ga li wiir ki ηmanni binib pam. ¹² Le titunwanbir ga li wiir. Nima le binib pam aan ki li gee mi ke baah nan gee mi njan pu na. ¹³ Unii umək ji limər ki dii mi ki ti saa liməfal aadoon na, uma le ga ηmar. ¹⁴ Bi ga moon Uwumbər aanaan aabənyaan tee itingbaan kookoo ni waahr, aan ηinibol məmək ηjun, le dulnyaa ga nin doo.”

Tiwan ni kaa ηan na aabər

(Mak 13.14-23; Luk 21.20-24; Daniel 9.27)

¹⁵ “Ni ga kan tiwanbir ni bii tiwan nimək bi chain na si Uwumbər Aadichal ni, ke Uwumbər aabənabr Daniel aah nan len pu na.”* Tə, nimi bi karni na, ni li beer nimina aatataa. ¹⁶ “N-yoonn ngbaan yaa nan fuu ni kan, binib bi bi Judea aatiη ponn ni na, bi san buen ηijoo paab. ¹⁷ Unii

* **24:15** : Lik Daniel 9.27; 11.31; 12.11.

yaa bi kidiik paab† kan, u taa ki koo waadiik ni u ti yoor waawan, u san mala. ¹⁸ Unii yaa bi kisaak kan, u taa gir kun linampal ke u ti yoor waakekeln. ¹⁹ N-yoonn ngbaan, bipiib bi kpa n̄ipuu na, ni bipiib bi kpa mbim bi laa n̄aa libiil na ga li kpa kinimbaak. ²⁰ Mee Uwumbər man, aan u taa cha ni san kakab aayoonn, bee likpaakool daal. ²¹ N-yoonn ngbaan binib ga ji falaa pam. Buyoonn Uwumbər nan naan dulnyaa wee ki nan saa dandana wee na, baa kee jin falaa ngbaan aaboln, ki mu aan ki ji falaa kina. ²² Uwumbər yaa kaa bar falaa ngbaan aayoonn aawiin kan, ubaa aan n̄mar. Le waanib aanimbaasaln pu u ga bar falaa ngbaan aayoonn aawiin.

²³ “N-yoonn ngbaan, unii yaa bui nimi ke ‘Lik, Kristo u gaa binib li na sɔ,’ ki yaa ki bui ke ‘U bi nima chee’ kan, ni taa gaa waah len pu na man. ²⁴ Ba pu? bi n̄man n̄mannim ga li bi. Bibaa ga bui ke bi ye Kristo ngbaan la. Biken mu ga bui ke bi ye Uwumbər aabənabtiib la. Le bi ga tun lijnjiir aatun pam, ki n̄mann binib. Hali, bi ga pəən bibaa ke bi ti n̄mann binib bi Uwumbər nyan bi na. ²⁵ Li pel man, m puen tuk nimi la.

²⁶ “Nima pu na, bi yaa tuk nimi ke Kristo ngbaan bi nteersakpiin ni kan, taa buen ti lik man. Bi yaa ti ki tuk nimi ke u bi kidiik ni kan, taa gaa man. ²⁷ Min Unibən Aabo yaa gir ni kan, ni ga li bi ke utaal aah moor liwipuul ki cha liwilir pu na, unii məmək ga kan.

† 24:17 : Bi yaa maa kidiik kan, baa di timoor pinn ki, kaa maa lidikokoln. Bi nan di idə paan puln tidir paab, le ki di titan pər biin. Bi nan maa n̄bimbin le ki taa joi kidiik aapaacham.

28 “Liwankpol aah bi nin chee na, nangba mam mu kuuni nima chee la.”

Yesu aah ga gir ni pu na
(Mak 13.24-27; Luk 21.25-28)

29 “N-yoonn ngbaan aafalaa aapuwɔb, le paacham aawan aan ki li bi mbamɔm. Nwiin ga bɔln. Unmal mu aan ki li wiin. Inmabi mu ga lir.† 30 N-yoonn ngbaan le binib ga kan limɔkl li ga li bi paacham ki mɔk bi ke min Unibɔn Aabo choo na. N-yoonn ngbaan le n̄inibol n̄imɔk bi dulnyaa wee ni na ga wii. Bi ga kan min Unibɔn Aabo bi ntaalangbam ni ki choo, ki wiin chain, ki joo mpɔɔn. 31 Le kakaan ga wii mpɔɔn pu. Le m ga tun ni maatuuntiib ke bi buen liwipuul, ni liwilir, ni n̄ngangan, ni n̄ngangii, ki ti kuun ni maanib mɔmɔk, ki di dan m chee.”

Bukpasɔm aayatanakl
(Mak 13.28-31; Luk 21.29-33)

32 “Bukpasɔm le ye liyatanakl ki tii nimi. Bu aabon yaa bi n̄ani tifar kan, ni bee ke ni yaa kpee siib kan, kiseek ga seer. 33 Kina na, ni yaa kan nimina mɔmɔk bi n̄ani kan, ni bee ke ni yaa kpee siib kan, m ga gir ni. 34 M tuk nimi mbamɔn la, dandana aanib aan jer le tiwan nimina mɔmɔk puen n̄a. 35 Paacham ni taab ga jer. Maamɔbon ma aan jer.”

Ubaa aa nyi bundaln Yesu ga gir ni na
(Mak 13.32-37; Luk 17.26-30, 34-36)

36 “Ubaa aa nyi buyoonn m ga gir ni na. Uwumbɔr aatuuntiib bi bi paacham na aa nyi.

† 24:29 : Lik Aisaya 13.10, 34.4; Esekiel 32.7-8; Joel 2.10, 31; 3.15; Tibɔkpiirkaan 6.12-13.

Min Uwumbər Aajapəən mu aa nyi. Nte Uwumbər baanja le nyi. ³⁷ Min Unibən Aabo aah ga nan gir ni buyoonn na, ga li bi ke naah nan bi Nowa aayoonn pu na la. ³⁸ Nowa aayoonn ngbaan, buyoonn nnyusakpem aa nan kee jin kitin na, binib nan bi, ki ji, ki nyu, bijab yoor bipiib, bipiib mu mən bijab, ki ti saa bundaln Nowa nan koo bujəb ni na. ³⁹ Baa nan nyi ke nibaa ga ŋa bi, ki ti saa buyoonn nnyusakpem nan jin kitin məmək na. Le bi məmək nan bee nnyun ni. Buyoonn min Unibən Aabo ga nan gir ni na, ni ga li bi kina la. ⁴⁰ N-yoonn ngbaan bijab bilee ga li boo kisaak ko. M ga nan yoor ubaa ki di buen, ki cha uken. ⁴¹ Bipiib bilee ga li boo nan idi. M ga nan yoor ubaa ki di buen, ki cha uken.

⁴² “Ni li nyi man. Naa nyi bundaln min Nidindaan ga gir ni na. ⁴³ Ni li nyi ke udichadaan yaa ba nyi buyoonn unaayuk ga fuu ni na kan, waa ba ga doon geen. U ba ga li ka lik, unaayuk ngbaan taa koo waadichal ni. ⁴⁴ Nima pu na, ni mu li gor man; ba pu? buyoonn naan li dak ke m ga gir ni na, n-yoonn ngbaan le m ga gir ni.”

*Ututunn u ŋan na, ni u kaa ŋan na
(Luk 12.41-48)*

⁴⁵ “Uyidaan ubaa yaa tii waatutunn ubaa tininkpir ke u li lik waachiln ni aanib ki tii bi tijikaar naah ŋeer buyoonn na kan, ututunn ngbaan ga ŋa kinye ki li kpa nlan, ki li tun waatuln mbaməm? ⁴⁶ Udindaan yaa nan fuu ni ki mui waatutunn ŋani uma udindaan aah ban pu na kan, Uwumbər aanyoor ga li bi ututunn ngbaan pu. ⁴⁷ M tuk nimi mbamən la, u ga tii u tininkpir u li lik waawan məmək. ⁴⁸ Tə, ututunn

yaa ye titunwanbirdaan kan, u ga dakl usui ni ke udindaan ga yunn, ⁴⁹ ki ga piin ki gbaa ututuñeen aatotiib, ki ga dii bidagbiib, ki ji, ki nyu ndaan ki gbii. ⁵⁰ Le udindaan ga gir ni buyoonn waan li dak ke u ga gir ni na, ⁵¹ ki ga gbaa u njinaalab mbaməm, ki ga di u ŋa biñmanñmannim aah bi nin chee na. U ga wii ki ŋmə ŋinyin nima chee.”

25

Bisapəm kipiik aayataŋakl

¹ “Uwumbər aanaan naahn bisapəm kipiik bi nan joo baakaryaa mam, bi ti tooh upiidinn nsan ponn ni na la. ² Bi ponn ni biñmu nan ye bijərɓ, biñmu mu nan ye bilankpalb. ³ Bijərɓ na nan joo baakaryaa mam, kaa joo nkpan. ⁴ Bilankpalb na joo baakaryaa mam, ki joo nkpan mu. ⁵ Le upiidinn ngbaan yunn. Le bi məmək də geen.

⁶ “Kinyetaasiik le bi ŋun bi teen mpəən pu ke, ‘Upiidinn choo. Nya ki tooh u nsan ni man.’ ⁷ Le bisapəm kipiik ngbaan məmək fii ke bi toor baakaryaa mam. ⁸ Le bijərɓ biñmu na bui bilankpalb biñmu na, ‘Tii timi nkpan man. Timi aakaryaa mam ban bi junn la.’ ⁹ Le bilankpalb ngbaan bui bi, ‘Nibaakan, timi aakpan ngbaan aan ñeer ti ni nimi. Li cha man binib bi kooh nkpan na chee ki ti daa ŋa man.’ ¹⁰ Baah buen bi ti daa na, le upiidinn fuu ni. Le bilankpalb biñmu bi gor na dii upiidinn ngbaan, ki koo waadiik ni, bi ti ji upiidinn aajikaar. Le bi laŋ kidiik ngbaan.

¹¹ “Le bijərɓ ngbaan mu nan fuu ni, le ki bui ke, ‘Tidindaan, Tidindaan, chuu piir tii timi.’ ¹² Le u bui bi, ‘M tuk nimi mbamən la, maa nyi nimi.’ ”

¹³ Tɔ, Yesu aah ηakl bi liyataηakl ngbaan doo na, le u bui ke, “Nima pu na, ni li nyi man. Naa nyi bundaln m ga gir ni na.”

Bitutum bitaa aayataηakl
(Luk 19.11-27)

¹⁴ “Uwumbɔr aanaan naahn uja u nan cha nsan, ki yin waatutum ki nan di waawan mɔmɔk ηa biηaal ni na la. ¹⁵ U nan di salmaa aakur aamombil ηichur ηiηmu ki di tii ubaa, ki di ηichur ηilee ki di tii uken, ki di lichur libaa ki di tii uken mu. U nan tii bi mɔmɔk baah ga ηmaa tun pu na, le ki nyan buen. ¹⁶ Ututunn u nan joo ηichur ηiηmu na, libuul ngbaan ni le u tiir kitiir, ki kan tinyoor ηichur ηiηmu ki di kpee. ¹⁷ Ututunn u joo ηichur ηilee na mu tiir kitiir ki kan tinyoor ηichur ηilee ki kpee. ¹⁸ Ututunn u nan joo lichur libaa na ma nan buen ti gbii libuul, le ki di udindaan aamombil sub nima.

¹⁹ “Ni joo cha ki ti yunn, le bitutum ngbaan aadindaan fuu ni, ki ban u lik bimɔk aah tun pu na. ²⁰ Le ututunn u nan gaa salmaa aakur aamombil ηichur ηiηmu na nan joo ηi, ni ηichur ηiηmu ki kpee, ki nan bui u, ‘Ndindaan, aa nan tii mi ηichur ηiηmu la. M mu tiir kitiir ki kan tinyoor ηichur ηiηmu kpee.’ ²¹ Le udindaan bui u, ‘Nfaan, aa ye ututunn la, ki tun lituln mbamɔm. Maah nan tii si tiwan ni siib na, aa joo ni mbamɔm. M ga ηa si tiwan sakpenn aaninkpel. Ji maamɔn.’

²² “Le ututunn u nan joo ηichur ηilee na mu yoor ηi, le ki nan bui u, ‘Ndindaan, aa nan tii mi ηichur ηilee la. M tiir kitiir ki kan tinyoor ηichur ηilee ki kpee.’ ²³ Le udindaan bui u, ‘Nfaan, aa ye ututunn

la, ki tun lituln mbaməm. Maah nan tii si tiwan ni siib na, aa joo ni mbaməm. M ga ŋa si tiwan sakpenn aaninkpel. Ji maaməən.’

²⁴ “Le ututunn u nan joo lichur libaa na yoor li, ki nan bui u, ‘Ndindaan, m nyi aabər, ke aa chur binib mpəən la. Saah kaa bun ni na, aa chee nima la. Saah kaa poo tijikaar ti na, aa faa tima la. ²⁵ Nima le m san ijawaan, ki gbii libuul, ki di saamombil sub. Lik, saamombil sə.’

²⁶ “Le udindaan bui u, ‘Utunwanbirdaan umina, ugbanyakdaan umina, aa bui ke aa nyi mbər ke maah kaa bun ni na, m chee nima la, maah kaa poo ti na, m faa tima la. ²⁷ Saah nyi kina na, ba ŋa saa di maamombil ti bil banki ponn ni? Maah fuu ni na, m ba ga kan maamombil ni tinyoor ki kpee,’ le ki bui biken, ²⁸ ‘Chuu gaa lichur libaa li u kpa na man, ki di kpee ututunn u joo ŋichur kipiik na. ²⁹ Unii umək kpa na, bi ga kpee u, le u li kpa sakpen. Unii u kaa kpa na, bi ga chuu gaa waah kpa ni pəkaa na. ³⁰ Chuu ututunn u kaa kpa tinyoor ngbaan na, ki nyan u ki ti di u lii lipaal, mbəmbəən ni. U ga wii ki ŋmə ŋinyin nima chee.’ ”

Yesu Kristo aah ga ji binib tibər pu na

³¹ “Min Unibən Aabo ni maatuuntiib ga fuu ni. Le m ga li kpa mpəən sakpen ki kal maabərjal pu ke ubərkaan na. ³² Le bi ga kuun ni dulnyaa wee ni aanib məmək nnimbiin ni. Le m ga yakr bi ke upihkpaal aah yakr ipiih ni inoob pu na, ³³ ki ga di bininyaam siin ŋŋangii wəb, ki di tiniwanbir siin ŋŋangan wəb. ³⁴ Le min, u ye Ubərkaan ngbaan na, ga bui binib bi si ŋŋangii wəb na, ‘Nimi bi Nte Uwumbər ŋa tinyoor ŋa ni pu na, dan nan ji nnaan

mu u nan toor siin nimi, buyoonn u nan naan dulnyaa wee na. ³⁵ Ba pu? nkon nan joo mi, le ni nan tii mi tijikaar m ji. Nnyunyuu nan joo mi, ni nan tii mi nnyun m nyun. M nan ye uchaan la, le ni nan gaa mi. ³⁶ M nan chuun ηηmeen la, le ni nan tii mi tiwanpeenkaan m peen. M nan bun la, le ni dan nan mann mi. M nan bi kiyondiik ni, le ni dan nan lik mi.'

³⁷ "Le bininyaam ngbaan ga baa mi, 'Tidindaan, bayoonn ti nan kan si nkon joo si, ti tii si, aa jin? Bayoonn ti nan kan si, nnyunyuu joo si, ti tii si, aa nyun? ³⁸ Bayoonn ti nan kan si, aa ye uchaan, ti gaa si? Bayoonn ti nan kan si, aa chuun aanmeen, ti peen si? ³⁹ Bayoonn ti nan kan si, aa bun, ti dan nan mann si? Bayoonn ti nan kan si, aa bi kiyondiik ni, ti dan nan lik si?' ⁴⁰ Le min Ubarkpaan ngbaan ga bui bi, 'M tuk nimi mbamən la, naah nan ηa kina ki tii nnaabitiib, biwaatiib bimina na, ni nan ηa tii mi le na.'

⁴¹ "Le m ga bui binib bi si ηηangan wəb na, 'Nimi bi Uwumbər puun lii ni pu na, nya m chee man, ki ti koo mmii mu kaan junn, aan Uwumbər nan tuur siin kinimbəη ni kaawanbir məmək na. ⁴² Ba pu? nkon nan joo mi, naa nan tii mi tijikaar m ji. Nnyunyuu nan joo mi, naa nan tii mi nnyun, m nyun. ⁴³ M nan ye uchaan, naa nan gaa mi. M nan chuun ηηmeen, naa nan peen mi. M nan bun, naa nan dan nan mann mi. M nan bi kiyondiik ni, naa nan dan nan lik mi.'

⁴⁴ "Le bi mu ga baa mi, 'Tidindaan, bayoonn ti nan kan si, nkon joo si, bee nnyunyuu joo si, bee aa ye uchaan, bee aa chuun aanmeen, bee aa ye ubun, bee aa bi kiyondiik ni, kaa ter si?' ⁴⁵ Le m ga

bui bi, ‘M tuk nimi mbamɔn la, naah kaa nan ter nnaabitiib, biwaatiib bimina na, naa nan ter mi le na.’ ⁴⁶ Le bi ga kan ntafadaan n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Le bininyaam ngbaan ga kan limɔfal li kaa kpa ndoon na.”

26

Bi kpokl baah ga ku Yesu pu na

(Mak 14.1-2; Luk 22.1-2; Jɔnn 11.45-53)

¹ Yesu aah len kina ki ti doo na, le u bui waa-didiliib, ² “Ni nyi ke ni gur iwiin ilee le bi ga ji Lakr-jer aajim.* N-yoonn ngbaan le bi ga di min Unibɔn Aabo ŋa binib aanaal ni, le bi ti kpa mi ndɔpuinkoo pu.”

³ Tɔ, n-yoonn ngbaan le Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib nan kuun Uwumbɔr aatotoorninkpel Kayafas aachiln ni, ⁴ le ki kpokl ke bi ga loon chuu Yesu ki ku u, ⁵ le ki bui tɔb, “Ti taa chuu u njim ngbaan aayoonn man. Ti yaa chuu u n-yoonn ngbaan kan, kinipaak ngbaan ga ŋma tijar.”

Upii ubaa aah nyuŋ Yesu pu na

(Mak 14.3-9; Jɔnn 12.1-8)

⁶ Tɔ, Yesu nan bi Betani aatiŋ ni, ki bi Simonn u nan ye ukɔndaan na do, ki bi ji tijikaar. ⁷ Waah bi ji tijikaar kina na, le upii ubaa joo ni tulalee u kpa kidaak sakpen na ki nan di kpir Yesu aayil paab. Tulalee ngbaan nan bi kpalba nyaan u bi yin u ke alabasta na ponn ni la. ⁸ Waadidiliib aah kan kina

* **26:2** : Israel yaab nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer buyoonn Uwumbɔr nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijpt aatiŋ ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

na, le bi gee liñuul, ki len ke, “Ba ña u bii tulalee ngbaan kina? ⁹ Ti ba ga ñmaa di u kooh ki kan ilik sakpen ki di tii bigiim.”

¹⁰ Yesu nan bee baah len pu na, le ki baa bi, “Ba ña ni muk upii ngbaan kina? U tun lituln li ñan na le ki tii mi. ¹¹ Bigiim ga li bi ni chee n-yoonn məmək. Mma aan li bi ni chee n-yoonn məmək. ¹² Waah di tulalee ngbaan kpir nwon pu na, u toor mi ke bi ti sub mi la. ¹³ M tuk nimi mbamən la, baah ga moon tibənyaan tee nin chee itingbaan məmək ni na, bi ga len waah ña pu na ke binib li teer waabər.”

*Judas aah ban ke u kooh Yesu pu na
(Mak 14.10-11; Luk 22.3-6)*

¹⁴ Le Yesu aadidiliib kipiik ni bilee ponn ni ubaa, bi yin u ke Judas Iskariot, buen Uwumbər aato-toorninkpiib chee, ¹⁵ le ki ti baa bi, “M yaa di Yesu ña niñaal ni kan, ni ga tii mi ba?” Le bi kahn tikur aamombil piitaa ki di tii u. ¹⁶ Liyaadaal ngbaan le u piin ki bi ban nsan mu u ga di Yesu ña biñaal ni nā.

*Yesu ni waadidiliib aah jin njim ngbaan pu na
(Mak 14.12-21; Luk 22.7-13, 21-23; Jənn 13.21-30)*

¹⁷ Lakr-jer aajim, buyoonn bi ga ñmə boroboro u kaa kpa nnyək na aajan aawiindaal, le Yesu aadidiliib dan nan baa u, “Aa ban ke ti gor njim ngbaan aajikaar la chee ki tii si?”

¹⁸ Le u bui bi, “Ni li cha kitin ngbaan ni, uja ubaa chee man, ki ti bui u, ‘Uməməkr bui ke waayoonn fuu a. U ni waadidiliib ga dan nan ji Lakr-jer aajim aado.’ ”

19 Le Yesu aadidiliib ɲa waah tuk bi pu na, le ki gor njim ngbaan aajikaar.

20 Kijook aah joor na, le Yesu ni waadidiliib kipiik ni bilee nan kal ke bi ji tijikaar ngbaan.

21 Baah bi ji na, le u bui bi, “M tuk nimi mbamɔn la, ni ponn ni ubaa ga kooh mi.”

22 Waah len kina na, le bisui bii sakpen. Le bi mɔmɔk baa u ubaabaa ubaabaa, “Ndindaan, ni ye min la aa?”

23 Le u bui bi, “M ni unii u kpaani ji lisambil libaa ni na le ga kooh mi. 24 Min Unibɔn Aabo ga kpo ke naah ɲmee Uwumbɔr Aagban ponn ni ke m ga kpo pu na. Uja u ga kooh mi na ma kan, tibɔbir ga li bi u pu; bi yaa kaa ba ma u kan, ni ba soor ki tii u.”

25 Le Judas, u ga kooh u na, baa u, “Umɔmɔk, ni ye min la aa?”

Le Yesu bui u, “Ni ye saah len pu na.”

Tidindaan aajim

(Mak 14.22-26; Luk 22.14-20; 1 Korint Yaab 11.23-25)

26 Baah bi ji tijikaar na, le Yesu yoor boroboro, le ki doon Uwumbɔr, ki gii, ki di tii waadidiliib, ki bui bi, “Gaa ki li ɲmɔ man. Nwon le na.”

27 U nan yoor kiyinyook mu, le ki doon Uwumbɔr, ki di tii bi, le ki bui bi, “Ni mɔmɔk nyu man. 28 Maasin le na. Maasin pu, le Uwumbɔr puu tipuupɔln ki tii nimi. Maasin ga nya binib pam aatunwanbir pu, aan Uwumbɔr di cha pinn bi. 29 M tuk nimi la, maan ki nyu ɲisubil aanyun ngbaan, ki ti saa bundaln m ni nimi ga kpaan nyu mu nsanpɔɔn ni, Nte Uwumbɔr aanaan ni na.”

30 Le bi gaa Uwumbɔr aalahn, ki buen Olif aasui aajool paab.

Yesu aah bui ke Piita ga nee u pu na
(Mak 14.27-31; Luk 22.31-34; Jənn 13.36-38)

³¹ Yesu nan bui bi, “Kinyeek kee, ni məmək ga san ki cha mi. Ni ηmee Uwumbər Aagban ni ke ‘Uwumbər ga ku upihdaan, le ipiih yaa.’†

³² Buyoonn Uwumbər ga fikr mi nkun ni na, le m ga loln ni pu nsan ki buen Galilee aatiη ni.”

³³ Le Piita bui u, “Bi məmək yaa san ki cha si kan, mma aan san cha si.”

³⁴ Le Yesu bui u, “M tuk si mbamən la, kinyeek kimina, aa ga len nfum mutaa ke saa nyi mi le ukooja nin wii.”

³⁵ Le Piita bui u, “Bi yaa po ban bi ku m ni si kan, maan len ke maa nyi si.”

Le waadidiliib məmək mu len kina.

Yesu aah mee Uwumbər pu na
(Mak 14.32-42; Luk 22.39-46)

³⁶ U ni waadidiliib nan ti fuu nibaa chee, le bi yin nima chee ke Getsemane. Le u bui bi, “Kal do man, aan m buen nibaa chee ki ti mee Uwumbər.” ³⁷ Le u di Piita ni Sebedee aajapətiib bilee na buen. Le usui bii sakpen ki ti nyan. ³⁸ Le u bui bi, “Nsui bii ki ti nyan. Ni wu ke nkun aah wu pu na. Kaln do man, ki li lik man.”

³⁹ Le u foor siib, ki doon lichichikr, le ki mee Uwumbər, “Nte, aa yaa kii kina kan, nyan mi falaa u choo na ni. Tə, ηa saageehn, ki taa ηa maageehn.”

⁴⁰ Le u gir buen waadidiliib bitaa ngbaan chee, ki ti mui bi də geen; le u baa Piita, “Naa ηmaa li ka lik kikurk kibaa aa? ⁴¹ Ni li ka lik man, aan ki li mee Uwumbər, aan ki taa koo ntəη ni. Nisui ban ke ni li lik, le tiwon aa pəə.”

† 26:31 : Lik Sekaria 13.7.

⁴² Le u ki foor siib, ki ki mee Uwumbər, le ki bui ke, “Nte, ni yaa kaa ye m nyan falaa u choo na ni kan, cha saageehn ɲa.” ⁴³ Le u ki gir buen waadidiliib chee, ki ti mui bi ki dɔ geen; ngeen nan joo bi sakpen a.

⁴⁴ Le u siir cha bi, le ki ki foor siib, ki ki mee Uwumbər taataa, ki ki bui u tibər tichachaan ngbaan. ⁴⁵ Le u ki gir buen waadidiliib chee, ki ti baa bi, “Ni beenin fuur, ki dɔ geen la aa? Lik man, n-yoonn fuu a. U kooh min Unibɔn Aabo ki di ɲa titunwanbirdam aɲaɲaɲa ni la. ⁴⁶ Fii, ti li cha man. Lik, uja u kooh mi na peeni a.”

Baah chuu Yesu pu na

(Mak 14.43-50; Luk 22.47-53; Jɔnn 18.3-12)

⁴⁷ Waah laa bi len kina na, le Judas u ye waadidiliib kipiik ni bilee ponn ni ubaa na fuu ni. Le kinipaak dii u. Bi nan joo kijaak aajum ni jagbaali mam. Bi nan nyan ni Uwumbər aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib chee la. ⁴⁸ Judas u kooh Yesu na nan bui kinipaak ngbaan ke bi yaa ti kan u moor unii u aatakpiln[†] na kan, uma le na, bi chuu u.

⁴⁹ Baah fuu ni Yesu ni waadidiliib aah bi nin chee na, le Judas kpaan buen Yesu chee, le ki ti bui u, “Umɔmɔkr, aa pɔɔ ɔɔ?” le ki moor utakpiln.

⁵⁰ Le Yesu bui u, “Njɔ, aa chuun kinye?”

Le bi dan nan chuu Yesu mpɔɔn. ⁵¹ Le Yesu aadidiliib ponn ni ubaa yoor waajaak aajuk ki gaa per Uwumbər aatotoorninkpel aanaagbiija aatafal. ⁵² Le Yesu bui u, “Di saajuk ngbaan ki di fu kijuchook ni. Binib bimɔk yoor kijaak aajuk na,

[†] **26:48** : Israel yaab nan doon binaabitiib kina le ki mɔk ngeehn.

kijaak aajuk le ga ku bi. ⁵³ Saa nyi ke m yaa mee Nte Uwumbər kan, u ga tun ni bituuntiib bi jer njichur kipiik ni njilee na m chee dandana aa? ⁵⁴ M mu yaa ɲa kina kan, maan gbiin Uwumbər Aagban aah len pu na ke m ga ji falaa u choo na.”

⁵⁵ N-yoonn ngbaan le u baa kinipaak ngbaan, “Ni joo kijaak aajum, ni njichakukul ni nan chuu mi ke maah ye ufifir le na aa? M nan bi Uwumbər Aadichal ni iwiin məmək, ki tuk binib Uwumbər aabər, le naa chuu mi. ⁵⁶ Tɔ, nimina məmək ɲa ke ni gbiin Uwumbər aabənabtiib aah nan ɲmee pu na.”

Le waadidiliib məmək san cha u.

*Juu yaab aaninkpiib aah jin Yesu tibər pu na
(Mak 14.53-65; Luk 22.54-55, 63-71; Jənn 18.13-14, 19-24)*

⁵⁷ Binib bi nan chuu Yesu na nan di u buen Uwumbər aatotoorninkpel Kayafas aadichal ni, Uwumbər aakaal aaməməkɓ ni Juu yaab aaninkpiib aah kuun nin chee na. ⁵⁸ Le Piita paa Yesu pu, ki bi dandar, le ki ti fuu Uwumbər aatotoorninkpel aachiln ni, le ki koo ni, ki ti kal butəb aajab chee ke u lik naah ga ti doo pu na. ⁵⁹ Le Uwumbər aatotoorninkpiib ni bibəjirb aaninkpiib məmək ban binib bi ga məlɲ inyamən ki paan Yesu na, aan bi kan waataani ki ti ku u na. Le biseeraadam pam dan nan məlɲ inyamən paan u. ⁶⁰ Bi mu aa kan waataani. Kookoo yaan le binyaməndam bilee dan nan bui bi ⁶¹ ke uja ngbaan bui ke u ga ɲmaa gbaa wii Uwumbər Aadichal, ki ki maa ki iwiin itaa daal.

⁶² Le Uwumbər aatotoorninkpel fii sil, ki baa Yesu, “Saan len tibaa aa? Binib ngbaan aah bii si

pu na, ti gbii aan taa gbii?” ⁶³ Le Yesu si ηmin. Le Uwumbər aatotoorninkpel bui u, “Puu Uwumbər u fu na pu, aa ye Uwumbər Aajapəən Kristo u Uwumbər lee u na aan saa ye?”

⁶⁴ Le Yesu bui u, “Ni ye saah len pu na. M tuk nimi la, n-yoonn mu choo na, ni ga kan min Unibən Aabo ka Uwumbər aanəngii wəb, ki ga kan mi ntaalangbam ni paacham ki choo.”

⁶⁵ Waah len kina na, le Uwumbər aatotoorninkpel chuu kar ubaa aawanpeenkaan, le ki bui ke, “U di ubaa ηaη Uwumbər la. Taa ki ban seeraadam. Ni ηun waah sii Uwumbər pu na.

⁶⁶ Ni dak kinye?”

Le bi bui ke, “U ηeer ti ku u la.”

⁶⁷ Le bi teei timəətan ηa unimbil wəb, le ki gbaa u. Bibaa mu gbaa u ntapam, ⁶⁸ ki bui u, “Kristo ngbaan, lem Uwumbər aabənabr aaliin ki tuk timi, ulau faa si.”

Piita aah nee Yesu pu na

(Mak 14.66-72; Luk 22.56-62; Jənn 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Piita nan ka lichiln ni. Le usapəən u ye utu-tunn na dan nan bui u, “Aa mu nan bi Yesu u ye Galilee aatiη aanii na chee.”

⁷⁰ Le u nee bi məmək aanimbil ni ki bui u, “Maa nyi saah len pu na aatataa,” le ki buen kikaakpaak ni. ⁷¹ Le usapəən uken mu ti kan u, le ki bui binib bi bi nima chee na, “Uja wee mu nan bi Yesu u ye Nasaref aatiη aanii na chee.”

⁷² Le u ki nee ki puu Uwumbər ke waa nyi u.

⁷³ Le ni kpee siib, le binib bi si nima chee na dan nan bui u, “Ni ye mbamɔn, aa ye waadidiliib ponn ni ubaa la; saaliin ni baaliin kpaan la.”

⁷⁴ Le u ki puu Uwumbɔr, le ki bui ke, “Maa nyi uja ngbaan. M yaa mɔn nnyamɔn kan, Uwumbɔr daa ntafal.”

Libuul ngbaan ni le ukooja wii. ⁷⁵ Le Piita teer Yesu aah ba tuk u pu na ke, “Aa ga len nfum mutaa ke saa nyi mi, le ukooja nin wii.” Piita nan nyan lipaal, ki ti wii sakpen.

27

Baah nan di Yesu di buen Pailat aanimbiin ni pu na

(Mak 15.1; Luk 23.1-2; Jɔnn 18.28-32)

¹ Ki woln kitaak le Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib mɔmɔk kpokl baah ga ɲa pu ki ku Yesu na. ² Le bi buu u tikululn, ki di u buen kitin ngbaan aaninkpel chee, bi yin u ke Pailat, ki ti di ɲa unjaal ni.

Judas aah ku ubaa pu na

(Lituln 1.18-19)

³ Tɔ, Judas u kooh Yesu na aah kan ke bi ga ku Yesu na, le u jer waalandak, le ki ki giin ni tikur aamombil piitaa ngbaan ke u ti di tii Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib, ⁴ le ki bui bi, “M tun titunwanbir la. M kooh unii u kaa kpa taani na ke bi ti ku u.”

Le bi bui u, “Naa ye timi aabɔr. Ni ye saabɔr la.”

⁵ Le u di ɲimombil ngbaan di lii Uwumbɔr Aadichal ni, ki siir cha bi, le ki buen ti leen ubaa ɲɲmin le ki kpo.

⁶ Le Uwumbər aatotoorninkpiib pii ŋimombil ngbaan ki bui ke, “Ni ye nsin aamombil la. Timi aakaal aa kii ke ti di kina aamombil ŋa Uwumbər aamombil ni.” ⁷ Le bi kpokl baah ga ŋa ŋi pu na, le ki di ŋi daa Kiyakmaabuuk aapepel ke bi ti li sui bicham nima. ⁸ Nima pu, le bi yin nima chee ke “Nsin aatiŋ” ki nan saa dandana wee.

⁹⁻¹⁰ Le ni gbiin Uwumbər aabɔnabr Jeremia aah nan len pu na ke, “Bi di tikur aamombil piitaa le daa kiyakmaabuuk aapepel, Uwumbər aah tuk bi pu na. Ŋimombil ngbaan ye unii aadaak, Israel yaab ngem aah len ke bi ga daa u pu na.”*

Pailat aah jin Yesu tibər pu na

(Mak 15.2-5; Luk 23.3-5; Jɔnn 18.33-38)

¹¹ Bi nan di Yesu ti siin kitiŋ ngbaan aaninkpel Pailat aanimbiin ni. Le Pailat baa u, “Aa ye Juu yaab aabər la aa?”

Le u bui u, “Saah len pu na, ni ye kina.”

¹² Le Uwumbər aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib bii Yesu. Le waa len tibaa.

¹³ Le Pailat baa u, “Saa ŋun baah bii si sakpen pu na aa?”

¹⁴ Le Yesu si ŋmin, kaa len tibaa. Le ni gar Pailat pam.

Baah len ke bi ga ku Yesu pu na

(Mak 15.6-15; Luk 23.13-25; Jɔnn 18.39–19.16)

¹⁵ Njim ngbaan aayoonn yaa nan saa kan, Pailat ga nyan unaagbiija u kinipaak ban u na ki lii.

¹⁶ N-yoonn ngbaan unaagbiija u kpa liyimbil na nan bi kiyondiik ni. Bi nan yin u ke Barabas.

¹⁷ Kinipaak aah kuun na, le Pailat baa bi, “Ni ban

* **27:9-10** : Lik Sekaria 11.12-13.

m nyan n̄ma kiyondiik ni? Barabas le aan Yesu u bi yin u ke Kristo ngbaan na?” ¹⁸ Pailat nan bee ke bi kpa lipiipoln Yesu pu, nima le cha bi di u n̄a un̄aal ni.

¹⁹ Buyoonn u bi ji Yesu tib̄or na, Pailat aapuu nan di unii tun ni, ke u li nyi ki taa n̄a uja nyaan ngbaan nibaa; ke uja ngbaan pu, u dan̄ tidan̄ ti muk u sakpen na kinyeek na.

²⁰ Le Uwumb̄or aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib bui kinipaak ngbaan ke bi tuk Pailat ke u di Barabas lii, ki ku Yesu. ²¹ T̄o, le Pailat ki baa bi, “Bijab bilee ngbaan ponn ni, m ga di ulau lii?”

Le bi bui u, “Di Barabas lii.”

²² Le Pailat baa bi, “Yesu u bi yin u ke Kristo ngbaan na, m ga n̄a u kinye?”

Le bi m̄om̄ək bui u, “Kpaa u nd̄apuinkoo pu.”

²³ Le u ki baa bi, “Ba n̄a? U tun bakaa bayoo?”

Le bi moo tar mp̄ōn pu ke, “Kpaa u nd̄apuinkoo pu,” le ki ban bi n̄ma tijar.

²⁴ Pailat mu kan ke waan n̄maa n̄a nibaa, le ki ban nnyun, ki n̄ir un̄aal binimbil ni, ki len ke, “Uja nyaan ngbaan aasin aa bi n̄n̄aal ni. Ni ye nimi aab̄or la.”

²⁵ Le bi m̄om̄ək bui u, “Cha waasin li bi timi, ni timi aabim aanaal ni.”

²⁶ Le Pailat nyan Barabas lii, ki cha waajab lue Yesu n̄inaalab, le ki di u n̄a bin̄aal ni, bi ti kpaa u nd̄apuinkoo pu.

But̄ob aajab aah yook Yesu pu na

(Mak 15.16-20; J̄onn 19.2-3)

²⁷ But̄ob aajab ngbaan nan di Yesu koo Pailat aadichal ni, le ki kuun ni bijab bi gur na ki nan gob u. ²⁸ Le bi chuu peer waawanpeenkaan,

ki di libəkumaln peen u, ²⁹ le ki di ikokon luu kiyikpupuk, ki di chinj u, ki di lidabil ηum unjanganii ni ke ubər na, le ki gbaan unimbiin ni, ki ηa u mbənyun, ki bui u, “Juu yaab Aabər, aa pəə əə?” ³⁰ le ki teei timəotan ləe u, le ki gaa lidabil ngbaan ki di faa uyil paab. ³¹ Baah ηa u mbənyun ki ti doo na, le bi chuu peer libəkumaln ngbaan, le ki di waawanpeenkaan peen u, le ki joo u cha, bi ti kpaə u ndəpuinkoo pu.

*Baah kpaə u ndəpuinkoo pu pu na
(Mak 15.21-32; Luk 23.26-43; Jənn 19.17-27)*

³² Baah cha na, le bi kan uja ubaa, u ye Sairene aatiŋ aanii, aan bi yin u ke Simonn na. Le bi chuu u mpəən ke u tun Yesu aadəpuinkoo. ³³ Le bi ti fuu nibaa chee. Bi yin nima chee ke Golgota. Golgota aatataa le ye ke “Kiyikpaŋ aapepel.” Baah fuu nima chee na, ³⁴ le binib bibaa di ndaan ni nnyək ki di ηmal təb ponn ni, ki di tii Yesu ke u nyun. Waah lak lik na, le u yii, kaa nyun.

³⁵ Le butəb aajab ngbaan kpaə u ndəpuinkoo pu, ki di waawanpeenkaan ti yakr təb, le ki too inaan ke bi lik bimək aah ga kan ni na, † ³⁶ le ki ka lik u. ³⁷ Bi nan ηmee kigbaŋ budabu cha bi ku u na, ki di tam waadəpuinkoo pu, uyil paab. Kigbaŋ ngbaan len ke, “Yesu u ye Juu yaab Aabər na le na.” ³⁸ Le bi di bififirb bilee mu kpaə idəpuinke pu. Bi nan di ubaa kpaə unjanganii wəb, ki di uken kpaə unjangan wəb.

³⁹ Le binib bi jer nima chee na sii u, ki gbakr biyil, ⁴⁰ le ki bui u, “Si u len ke aa ga gbaa wii Uwumbər Aadichal ki ki maa li iwiin itaa

† 27:35 : Lik İlahn 22.18.

na, aa yaa ye Uwumbər Aajapəən kan, sunn ni ndəpuinkoo pu, ki ηmar.”

⁴¹ Le Uwumbər aatotoorninkpiib, ni Uwumbər aakaal aaməmək, ni Juu yaab aaninkpiib mu ηa u mbəənyun, ki bui ke, ⁴² “U nan gaal biken lir, kaan ηmaa gaa ubaa lii ki ηmar. U yaa ye Juu yaab Aabər kan, u sunn ni ndəpuinkoo pu, aan ti gaa u ki kii. ⁴³ U gaa Uwumbər ki kii, ki bui ke u ye Uwumbər Aajapəən. Uwumbər yaa ban u kan, cha u gaa u lii dandana.”

⁴⁴ Le bififiirb bi bi di kpaa u chee idəpuinkee pu na mu sii u kina.

Yesu aah kpo pu na

(Mak 15.33-41; Luk 23.44-49; Jənn 19.28-30)

⁴⁵ Nwiin kaasisik ni le itingbaan məmək bəln, ki ti saa nwiin aah kpar pu na. ⁴⁶ Nwiin aah kpar na, le Yesu teen mpəən pu, “Eli, Eli, lama sabaktani.” Naatataa le ye ke, “Maawumbər, Maawumbər, ba pu aa siir cha mi?”†

⁴⁷ Binib bi si nima chee na aah ηun waah teen pu na, le bibaa bui ke, “Uja ngbaan yin Elaija la.”

⁴⁸ Libuul ngbaan ni le bi ponn ni ubaa san buen ki ti yoor nkiisuk, ki nan di bən ndaan mu məən na ni, le ki di ηa lidabil pu ki di ηa uməb chee ke u moor.

⁴⁹ Le binib bi gur na bui ke, “Di cha. Cha ti lik ke Elaija ga dan nan gaa u lii aan waan dan.”

⁵⁰ Le Yesu ki teen mpəən pu, le ki cha waawiin nyan, le ki kpo.

⁵¹ N-yoonn ngbaan, le likekeln li yakr Uwumbər aadiik ni nfum mulee na chuu kar paacham ki ti

† 27:46 : Lik Ilahn 22.1.

saa kitiŋ. Le kitiŋ deŋ, le ŋitakpasakpiin chuu war. ⁵² Njikaakul ngem mu chuu piir, le Uwumbər aanib bi nan kpo na pam fikr nkun ni, ki nyan ŋikaakul ngbaan ponn ni. ⁵³ Buyoonn Yesu fikr nkun ni na, le bi koo Jerusalem aatiŋ ni, ki di bibaa mək binib pam.

⁵⁴ Butəb aajab aaninkpel, ni binib bi bi u chee ki si kii Yesu na aah kan kitiŋ aah deŋ pu na, ki kan tiwan nimək ŋa na, le ijawaan chuu bi sakpen. Le bi bui ke, “Mbamən, u sil ye Uwumbər Aajapəən la.”

⁵⁵ Bipiib pam mu nan bi nima, ki si dandar, ki si lik. Bi nan ye bipiib bi nyan ni Galilee aatiŋ ni ki dii Yesu, ki tun lituln ki ter u na. ⁵⁶ Bi ponn ni ubaa ye Mari Magdalene; uken mu ye Mari, u ye Jems ni Josef aana na; uken mu ye Sebedee aajapətiib aana.

Baah sub Yesu pu na

(Mak 15.42-47; Luk 23.50-56; Jənn 19.38-42)

⁵⁷ Kijook aah joor na, le uwankpadaan ubaa, u ye Arimatea aatiŋ aanii na fuu ni. Bi yin u ke Josef. U mu nan dii Yesu. ⁵⁸ Le uja ngbaan buen Pailat chee ki ti bui u, “Tiin mi Yesu aawon.” Le Pailat bui waajab ke bi di ti tii u. ⁵⁹ Le Josef yoor Yesu aawon, ki di poo likekenyaan ni, ⁶⁰ ki di ti sub kitakpaluŋ ni. Kitakpaluŋ ngbaan le Josef nan cha bi gbii ki, uma ubaa pu. Baa nan kee sub unii ubaa ki ponn ni. Waah di Yesu sub na, le u di litakpasakpeln li pee na, ki di leŋ mbisaməb, le ki buen. ⁶¹ Le Mari Magdalene ni Mari uken mu bi nima chee, ki ka gbək kitakpaluŋ ngbaan.

Bikiirb aah kii Yesu aakaakul pu na

⁶² Le ki woln Juu yaab aakpaakool daal, le Uwumbər aatotoorninkpiib ni Farisii yaab kuun Pailat chee, ⁶³ le ki bui u, “Timi aaninkpel, ti teer ke unyaməndaan ngbaan aah nan bi na, u nan bui ke u yaa kpo kan, iwiin itaadaal u ga fikr nkun ni. ⁶⁴ Nima pu na, cha bijab li kii waakaakul, ki ti saa iwiin itaa daal, waadidiliib taa dan nan kur u, ki bui binib ke u fikr nkun ni la. Bi yaa ŋa kina kan, kookoo aanyamən mue ga jer njan yoo.”

⁶⁵ Le Pailat bui bi, “Tɔ, yoor bikikiirb, ki li cha man, ki ti cha bi li kii waakaakul naah ban pu na.”

⁶⁶ Le bi buen ki ti dab litakpal li lej likaakul aaməb na, ki cha bikikiirb ka kii li.

28

Yesu aah fikr nkun ni pu na

(Mak 16.1-10; Luk 24.1-12; Jənn 20.1-10)

¹ Juu yaab aakpaakool aah jin ki woln kitaak na, le Mari Magdalene ni Mari uken na buen ti lik likaakul ngbaan kichakpinaanyeek ni. ² Le kitin den sakpen; ba pu? Uwumbər aatuun ubaa nan nyan ni paacham, le ki nan chuu lekr litakpal ngbaan, le ki kal li pu. ³ U nan moor lak lak ke utaal aah moor pu na. Waawanpeenkaan piin chain ke nkokoyon na. ⁴ Bikikiirb aah kan u na, le ijawaan chuu bi sakpen, le biwon gbaa, le bi lir ki fik.

⁵ Le Uwumbər aatuun ngbaan bui bipiib ngbaan, “Ni taa san ijawaan man. M nyi ke ni ban Yesu u bi nan kpa a u ndəpuinkoo pu na la. ⁶ Waa bi do. U fikr nkun ni, waah nan len pu na. Dan man ki nan lik waah ba dɔ nin chee na, ⁷ aan ki buen mala ki ti tuk waadidiliib ke u fikr nkun ni

a, ki loln bi pu nsan ki cha Galilee aatinj ni. Bi ga ti kan u nima. Nimina le m ban m tuk nimi.”

⁸ Bipiib ngbaan nan san ijawaan, ki mu tee kpa mpopiin pam. Le bi siir likaakul chee mala, ki san buen ke bi ti tuk Yesu aadidiliib Uwumbər aatuun ngbaan aah tuk bi pu na.

⁹ Baah cha na, le Yesu ton bi nsan ni, le ki doon bi. Le bi gbaan unimbiin ni, ki joo u, le ki dooni u.

¹⁰ Le u bui bi, “Taa san ijawaan man. Li cha ki ti tuk maadidiliib ke bi li cha Galilee. Bi ga ti kan mi nima chee.”

Bikikiirb aah məln inyamən pu na

¹¹ Bipiib ngbaan aah cha na, le bikikiirb bi nan kii Yesu aakaakul na buen Jerusalem, ki ti tuk Uwumbər aatotoorninkpiib tiwan nimək ɲa na. ¹² Le Uwumbər aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib kuun təb chee, le ki kal ki kpokl, le ki nyan ɲimombil pam, ki di tii bikikiirb ngbaan, ¹³ le ki bui bi, “Li cha man ki ti ɲmann binib ke naah də geen kinyeek na, le waadidiliib dan ki nan nyan u likaakul ni. ¹⁴ Kitiɲ aaninkpel yaa ɲun ke ni len ke ni də geen, ki yaa jin nimi tibər kan, ti ga nyan nimi.”

¹⁵ Le bikikiirb ngbaan gaa ɲimombil ngbaan, le ki buen ti tuk binib ke Yesu aadidiliib dan nan nyan waawon likaakul ni a. Nima pu le Juu yaab beenin len kina ki nan saa din.

Yesu aah di ubaa mək waadidiliib pu na

(Mak 16.14-18; Luk 24.36-49; Jənn 20.19-23; Lit-uln 1.6-8)

¹⁶ Yesu aadidiliib kipiik ni ubaa na nan buen lijool libaa paab, Galilee aatinj ni, Yesu aah nan mək bi nin chee na. ¹⁷ Le Yesu fuu ni bi chee. Baah

kan u na, le bi gbaan unimbiin ni ki doon u. Le bibaa mu joo beeni. ¹⁸ Le Yesu bui bi, “Uwumbər tii mi mpɔɔn məmək, paacham ni taab. ¹⁹ Li cha man njinibol məmək chee, ki ti ŋa bi maadidiliib, ki muin bi nnyun ni, Nte Uwumbər, ni min Ujapɔɔn, ni Nfuur Nyaan aayimbil pu, ²⁰ ki tuk bi ke bi li keei maah tuk nimi pu na məmək. Teer man ke m bi ni chee n-yoonn məmək, ki nan saa dulnyaa aadoon.”

Uwumbor aagban Bible without Deuterocanon in Konkomba

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Konkomba

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The Bible without Deuterocanon

in Konkomba

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022

c7765cba-ce13-51c8-80b3-68fach5fdf4a